

**T.C.
ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANA BİLİM DALI**

**SUÇA SÜRÜKLENEN ÇOCUKLARDA ALGILANAN ANA BABA
TUTUMLARININ EMPATİ KURMA BECERİSİ VE BENLİK
SAYGISI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ**

TEZİ YAZAN

Emre ALPASLAN

1. Tez Danışmanı: Prof. Dr. Nurgül ÖZPOYRAZ

2. Tez Danışmanı: Doç. Dr. Mustafa KALE

Jüri Üyesi: Doç. Dr. Soner ÇAKMAK (Çukurova Üni.)

Jüri Üyesi: Prof. Dr. Ayşe AVCI

Jüri Üyesi: Prof. Dr. Binnaz KIRAN (Mersin Üni.)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MERSİN/HAZİRAN 2022

ONAY

ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

201910010 numaralı öğrenciniz olan Emre ALPASLAN tarafından hazırlanan ‘**Suçta Sürüklenen Çocuklarda Algılanan Ana Baba Tutumlarının Empati Kurma Becerisi ve Benlik Saygısı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi**’ başlıklı bu tez çalışması jürimiz tarafından oy birliği ile Psikoloji Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ kabul edilmiştir.

(Enstitü Müdürlüğünde Kalan Asıl Suret İmzalıdır)

Jüri Asıl Üyesi- 1. Tez Danışmanı- Jüri Başkanı: Prof. Dr. Nurgül ÖZPOYRAZ

(Enstitü Müdürlüğünde Kalan Asıl Suret İmzalıdır)

Jüri Asıl Üyesi- 2. Tez Danışmanı: Doç Dr. Mustafa KALE

(Enstitü Müdürlüğünde Kalan Asıl Suret İmzalıdır)

Üniv. İçi -Jüri Asıl Üyesi: Prof. Dr. Ayşe AVCI

(Enstitü Müdürlüğünde Kalan Asıl Suret İmzalıdır)

Üniv. Dışı -Jüri Asıl Üyesi: Prof. Dr. Soner ÇAKMAK

(Çukurova Üniversitesi)

(Enstitü Müdürlüğünde Kalan Asıl Suret İmzalıdır)

Üniv. Dışı -Jüri Asıl Üyesi: Prof. Dr. Binnaz KIRAN

(Mersin Üniversitesi)

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim elemanlarına ait olduklarını onaylıyorum.

(Enstitü Müdürlüğünde Kalan Asıl Suret İmzalıdır)

30.09.2022

Prof.Dr. Murat KOÇ

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

NOT: Bu tezde kullanılan ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu’ndaki hükümlere tabidir.

İTHAF

**insanları iyileştirmek adına mücadele veren, maruz kaldığı herşeye rağmen
iyilikten ödün vermeyen tüm insanlara ithafen...**

ETİK BEYANI

Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde ve ortaya çıkan sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

17.06.2022

Emre ALPASLAN

TEŞEKKÜR

Yapabileceğime dair inancımı diri tutma gayretinden hiç vazgeçmeyen, rehberliği sayesinde tez yazım sürecinin olması gerekenden daha pratik bir şekilde tamamlama vesile olan ve tüm aşamasında büyük emekleri olan tez danışman hocalarım Prof. Dr. Nurgül ÖZPOYRAZ ve Doç.Dr. Mustafa Kale başta olmak üzere Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü değerli hocalarıma,

Veri toplama sürecinde destek olan çalışma arkadaşlarım Gülçin TÜRKKAL KARSAVURAN, Didem KESGİN, Melek İNAN'a,

Yol arkadaşlarım Kaan Süleyman ÇALIK, Zeliha Toprak USTA, Semra HURÇ, Yusuf Emre ŞAHİN, Yasemin ÖZBEK CİLASIN'a,

Hayatımın her aşamasında sırtımı sıvazlayan, desteklerini esirgemeyen, yolun sonuna varabileceğime inandıran, dayanaklarım, aileme çok teşekkür ederim.

ÖZ

SUÇA SÜRÜKLENEN ÇOCUKLARDA ALGILANAN ANA BABA TUTUMLARININ EMPATİ KURMA BECERİSİ VE BENLİK SAYGISI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

Emre ALPASLAN

Yüksek Lisans Tezi, Psikoloji Anabilim Dalı

1. Tez Danışmanı: Prof. Dr. Nurgül ÖZPOYRAZ

2. Tez Danışmanı: Doç Dr. Mustafa KALE

Haziran 2022, 114 Sayfa

Araştırmamız, yaşları 13 ile 18 arasında değişmekte olan göstermekte olan 140 suça sürüklenmiş çocuğun algıladıkları anne ve baba tutumlarının benlik saygısı ve empati kurma becerileri arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla ortaya konulmuştur. Son zamanlarda suça sürüklenen çocuklarda artış olduğu görülmesine rağmen bu konuyla ilintili olarak sınırlı sayıda çalışmanın yapılmış olması göz önünde bulundurulduğunda çalışmamız suça sürüklenen çocukların profillerinin oluşturularak erken müdahale edilmesine olanak sağlaması açısından önem arz etmektedir.

Araştırma, ilişkisel veri analizlerini kapsayan nicel bir çalışmadır. Çalışmada elde edilen sonuçlar neticesinde, anne baba tutumlarının suça sürüklenen çocukların benlik saygıları ve emaptik gelişim düzeyleri üzerine tesiri incelenmiştir. Araştırmanın örneklemini Kocaeli Adliyesinde hakimler tarafından uzmanlarca sosyal inceleme raporu hazırlanması talebinde bulunulmuş olan suça sürüklenen 140 çocuk oluşturmaktadır.

Araştırmada 'KA-Sİ Empati Eğilim Ölçeği Ergen Formu', ' Ana-Baba Tutum Ölçeği ' ve ' Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği' kullanılmıştır. Çocukların algıladığı ebeveyn tutumunun ölçülmesi amaç olduğundan dolayı anne- baba tutum ölçeğindeki bilgiler çocuktan alınmıştır.

Araştırma bulgularında; çocukların algıladığı otoriter ana-baba tutumu artıkça çocuğun benlik saygısının düştüğü, annelerinin demokratik tutuma sahip olduğu algısına sahip olan suça sürüklenen çocukların empati kurma düzeyinin anlamlı olarak yüksek olduğu sonucuna ulaşılırken algıladıkları baba tutumları ile empati toplam puanı arasında anlamlı bir farklılaşmanın söz konusu olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar kelimeler: Suça sürüklenen çocuk, benlik saygısı, empati, ana-baba tutumu

ABSTRACT**INVESTIGATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN THE PERCEPTION OF PARENT ATTITUDES, THE SKILLS OF EMPATHY AND SELF-RESPECT IN CHILDREN DRIVEN TO CRIMINAL ACTIVITIES****Emre ALPASLAN****Master Thesis, Department of Psychology****1. Thesis Advisor: Prof. Dr. Nurgül ÖZPOYRAZ****2. Thesis Advisor: Assoc. Mustafa KALE****June 2022, 114 Pages**

Our research was carried out in order to examine the relationship between self-esteem and empathy skills of perceived mother and father attitudes of 140 delinquent children aged 13 to 18 years. Despite the fact that there has been an increase in juvenile delinquency lately, considering the limited number of studies on this subject, our study is important in terms of enabling early intervention by creating profiles of juvenile delinquents.

The research is a quantitative study that includes relational data analysis. As a result of the results obtained in the study, the effects of parental attitudes on the self-esteem and empathic development levels of the children driven to crime were examined. The sample of the study consists of 140 juvenile delinquents who were requested by the judges to prepare a social examination report by experts in Kocaeli Courthouse.

The '**KA-SI Empathy Tendency Scale Adolescent Form**', '**Parental Attitude Scale**' and '**Rosenberg Self-Esteem Scale**' were used in the study. Since the aim is to measure the parental attitude perceived by the children, the information in the parental attitude scale was obtained from the child. In the research findings; It was concluded that as the authoritarian parental attitude perceived by the children increased, the self-esteem of the child decreased, and the level of empathy of the children who were dragged into crime who had the perception that their mothers had a democratic attitude was significantly higher. It was concluded that there was no significant difference between their perceived father attitudes and their total empathy score.

Keywords: Child delinquent, self-esteem, empathy, parental attitude

ÖNSÖZ

Çocuklarla ve suça sürüklenmiş olan çocuklarla ilgili hem ulusal mecrada hem uluslararası mecrada sınırlı sayıda çalışmaya yer verildiği gözlemlenmiştir. Ancak suça sürüklenen çocukların sayısındaki artış nedeniyle son zamanlarda bu husustaki çalışmalarında artmış olduğu görülmektedir. Bu çalışmayla suça sürüklenen çocukların algıladıkları ana ve baba tutumlarının, çocuklardaki empati kurma becerilerine ve benlik algılarına yönelik etkisinin incelenmesi amaçlanmaktadır. Bu bağlamda bu araştırma vasıtası ile ülkemizdeki çocuk suçluluğu artışında; şahsi açıdan çocukların sosyodemografik özellikleri, algıladıkları ana baba tutumları, benlik saygıları ve empati kurma becerileri göz önünde bulundurularak suça sürüklenen çocukların profillerinin oluşturulması hedeflenmektedir. Bu profillerin meydana gelmesine etki eden bazı durumlar meydana getirerek, gerçekleştirilebilecek değişik çalışmalar ile çocukları suça yönelten ve çocuklarda suçlu davranışların meydana gelmesinin önüne geçmek bununla birlikte çocuğun karşılaşılabileceği sorunlar karşısında farklı çözüm yolları oluşturabilme kabiliyeti edinmelerine yönelik adımların, çocuklar için erken olarak adlandırılan dönemde atılması ve meydana gelebilecek sonuçların çözümlenmesi açısından önemli görülmektedir.

HAZİRAN,2022

İÇİNDEKİLER

KAPAK.....	i
ONAY	ii
İTHAF	iii
ETİK BEYANI	iv
TEŞEKKÜR.....	v
ÖZ	vi
ABSTRACT.....	vii
ÖNSÖZ	viii
İÇİNDEKİLER	ix
KISALTMALAR	xi
TABLolar LİSTESİ.....	xii
EKLER LİSTESİ.....	xiv
1. GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Problemi	2
1.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi	2
1.3. Araştırmanın Sayıltıları ve Sınırlılıklar.....	4
1.4. Araştırmanın Hipotezleri.....	4
2. GENEL BİLGİLER	6
2.1. Çocuk	6
2.2. Suça Sürüklenen Çocuk	8
2.3. Çocuk Suçluluğuna Yol Açan Nedenler	10
2.4. Suçu Açıklayan Kuramsal Yaklaşımlar	14
2.5. Hukuki Bağlamda Çocuk ve Çocuk Suçluluğu.....	19
2.6. Aile Kavramı ve Ana- Baba Tutumları	22
2.7. Empati	28
2.8. Benlik	31
3. YÖNTEM	35
3.1. Araştırmanın Modeli	35
3.2. Araştırmanın Örnekleme ve Evreni	35
3.3. Verilerin Analizi.....	36

3.4. Verilerin Toplanması	36
3.5. Veri Toplama Araçları	37
3.5.1. Kişisel Bilgi Formu.....	37
3.5.2. KA-Sİ Empatik Eğitim Ölçeği Çocuk ve Ergen Formu(KA-Sİ EEÖ).....	37
3.5.3. Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği (RBSÖ)	38
3.5.4. Ana Baba Tutum Ölçeği (ABTÖ).....	39
4. BULGULAR.....	41
5. TARTIŞMA.....	58
6. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	71
KAYNAKÇA.....	75
EKLER.....	89

KISALTMALAR

ÇKK	: Çocuk Koruma Kanunu
TCK	: Türk Ceza Kanunu
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurum
UNİCEF	: Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu
KA-Sİ EEÖ	: KA-Sİ Empati Eğilim Ölçeği Çocuk ve Ergen Formu
ABTÖ	: Anne- Baba Tutum Ölçeği
RBSÖ	: Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği
N	: Kişi sayısı
Vd	: Ve Diğerleri
R	: İlişki Katsayısı
P	: İstatistiksel önemlilik durumu ($p < ,05$ anlamlı, $p > ,0.5$ anlamlı değil)
Akt	: Aktaran
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
ORGM	: Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü.

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1.	Katılımcıların Demografik Özellikleri.....	41
Tablo 2.	Katılımcıların İşledikleri Suçlara ilişkin Bilgiler.....	43
Tablo 3.	Ana Baba Tutumu, Benlik Saygısı ve Empatik Gelişim Düzeyine İlişkin En Yüksek-En Düşük Değerler, Ortalama ve Standart Sapma Değerleri, Çarpıklık ve Basıklık Değerleri	44
Tablo 4.	Ana Baba Tutumu, Benlik Saygısı , Empatik Gelişim Düzeyi ve Katılımcıların Yaşı Arasındaki İlişkiler.....	45
Tablo 5.	Demokratik ve Otoriter Babaların Çocuklarının, Benlik Saygısı, Duygusal Empati, Bilişsel Empati ve Empati Toplam Puanlarının Karşılaştırılması	46
Tablo 6.	Demokratik ve Otoriter Annelerin Çocuklarının, Benlik Saygısı, Duygusal Empati, Bilişsel Empati ve Empati Toplam Puanlarının Karşılaştırılması	47
Tablo 7.	Baba Tutumu, Anne Tutumu, Benlik Saygısı, Duygusal Empati, Bilişsel Empati ve Empati Toplam Puanlarının Cinsiyete göre Karşılaştırılması	48
Tablo 8.	Baba Tutumu, Anne Tutumu, Benlik Saygısı, Duygusal Empati, Bilişsel Empati ve Empati Toplam Puanlarının Eğitim Düzeyine göre Karşılaştırılması	49
Tablo 9.	Baba Tutumu, Anne Tutumu, Benlik Saygısı, Duygusal Empati, Bilişsel Empati ve Empati Toplam Puanlarının Kardeş Sayısına göre Karşılaştırılması	50
Tablo 10.	Baba Tutumu, Anne Tutumu, Benlik Saygısı, Duygusal Empati, Bilişsel Empati ve Empati Toplam Puanlarının Doğum Sırasına göre Karşılaştırılması	51
Tablo 11.	Baba Tutumu, Anne Tutumu, Benlik Saygısı, Duygusal Empati, Bilişsel Empati ve Empati Toplam Puanlarının Anne Eğitim Düzeyine göre Karşılaştırılması.....	52

Tablo 12. Baba Tutumu, Anne Tutumu, Benlik Saygısı, Duygusal Empati, Bilişsel Empati ve Empati Toplam Puanlarının Anne Çalışma Durumuna göre Karşılaştırılması.....	53
Tablo 13. Baba Tutumu, Anne Tutumu, Benlik Saygısı, Duygusal Empati, Bilişsel Empati ve Empati Toplam Puanlarının Baba Eğitim Düzeyine göre Karşılaştırılması.....	54
Tablo 14. Baba Tutumu, Anne Tutumu, Benlik Saygısı, Duygusal Empati, Bilişsel Empati ve Empati Toplam Puanlarının Baba Mesleğine göre Karşılaştırılması	55
Tablo 15. Baba Tutumu, Anne Tutumu, Benlik Saygısı, Duygusal Empati, Bilişsel Empati ve Empati Toplam Puanlarının Madde Kullanım Durumuna göre Karşılaştırılması.....	56
Tablo 16. Baba Tutumu, Anne Tutumu, Benlik Saygısı, Duygusal Empati, Bilişsel Empati ve Empati Toplam Puanlarının Suçta Mükerrerlik Durumuna göre Karşılaştırılması.....	57

EKLER LİSTESİ

Ek 1. Çağ Ünv. Tez Anket İzin İstek Formu	89
Ek 2. Gönüllü Katılım Formu	91
Ek 3. Kişisel Bilgi Formu	92
Ek 4. Tez Etik İzin İstek Yazısı	94
Ek 5. Çağ Ünv. Rektörlüğünün Tez Etik İzin Yazısı	95
Ek 6. Çağ Ünv. Tez Anket İzin İstek Yazısı	96
Ek 7. Tez Anket İzin Yazısı	97
Ek 8. Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği	98
Ek 9. Ka-Si Empati Eğilim Ölçeği Ergen Formu	99
Ek 10. Anne-Baba Tutumunu Değerlendirme Ölçeği (ABTDÖ)	100

1. GİRİŞ

Suç, insanlık ile gün yüzüne çıkmış ve halen var olan bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bununla birlikte, suç olgusu nitelik ve nicelik açısından değerlendirildiğinde farklı boyutlarının olması nedeniyle disiplinler arası bir konu olup, farklı disiplinlere de araştırma konusu olmuştur. Bu nedenle suç kavramıyla ilgili tek bir tanım yapmak mümkün olmayıp, ele alındığı disipline göre tanımında değişiklik gösterebilmektedir. Suç, sosyolojik açıdan toplumda geçerli olarak kabul edilmiş kurallar bütününden sapma olarak tanımlanmaktadır (Terzi, 2007). Hukukun ele aldığı açıdan suç; bireylerin ve toplumun yaşam koşullarını, temel yararlarını ihlal eden, tehlikeye sokan; kanun koyucu tarafından topluma zararlı ve tehlikeli olduğu kabul edilen, bu nedenle güvenlik tedbiri ya da ceza müeyyidesine bağlanmış fiiller olarak tanımlanmaktadır (Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK], 2014a). Bir başka tanıma göre suç, toplumda yasalarca belirtilmiş olan kurallara ve kanunlar ile örtüşmeyen, hasar verici ve sonucunda yaptırımını olan durumlardır (Kazak, 2016).

Toplum hayatımızda düzeni imar edebilmek için toplum tarafından oluşturulan kaidelere riayet edilerek, yani suçtan uzaklaşarak gerçekleşmektedir. Bu toplumsal kurallara uygun tutuma sahip olmayanlar, toplum tarafından dışlanır ya da cezalandırılırlar. Bu bireyler toplum tarafından açısından suçlu olarak nitelendirilmekte olup her yaş grubuna mensup birey bu tanıma dahil edilebilmektedir. (Göger,2020).

Çocuğa dair tanım toplumsal yapının durumuna binaen farklılık göstermekle beraber uluslararası katılımın en çok sağlandığı Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde (1990) ve Türk Ceza kanunu (5237 Sayılı TCK, 6/1-c md), Çocuk Koruma Kanunu (5395 sayılı ÇKK 3/1-a md.) gibi ulusal kanunlarda ortak bir dille ifade edilmiş ve çocuk, “daha erken yaşta reşit olsa bile 18 yaşını doldurmamış birey” olarak tanımlanmıştır (ÇKK, 2005; TCK, 2004; UNICEF, 1998). İngilizce literatürde “juvenile delinquency” terimiyle ifade edilen, tam karşılığı reşit olmayanın suçluluğu olarak dilimize çevrilen kavram, ülkemizde çocukluk ve gençlik dönemini kapsayacak şekilde “çocuk suçluluğu” olarak kullanılmaktadır (Polat, 2009). Çocuk Koruma Kanunu'nda suça sürüklenen çocuk: “kanunlarda suç olarak tanımlanan bir fiili işlediği iddiası ile hakkında soruşturma veya kovuşturma

yapılan ya da işlediği fiilden dolayı hakkında güvenlik tedbirine karar verilen çocuk” olarak tanımlanmaktadır (Resmi Gazete, 2005).

Suçta sürüklenen çocuklara yönelik olarak Türkiye’de ve dünyada yapılmış olan araştırmalar, çocukları suça sürükleyen nedenler arasında bazı biyolojik, psikolojik ve sosyal özellikler üzerine durulmaktadır. Bunlardan biyolojik teori, en çok tenkit gören teori olup, insanların suç işlemelerini fiziksel yapıları ile ilişkilendirmiş hatta insanları doğuştan suçlu olan ve olmayan şeklinde iki sınıfa ayırmıştır. Bu teoriye tepki olarak ortaya konulan psikolojik teoriler, akli yetersizlik, zekâ düşüklüğü ile suçu ilişkilendirilmeye çalışmıştır. 19. Yüzyıldan itibaren ise sosyolojik bir çalışma olarak ele alınan suç, sosyal ortamın (sosyal statü, değişim, sosyal süreçler, sosyal kurallar ve çatışmalar) bir ürünü olarak benimsenmiş, suçlunun toplum olduğu savunulmuştur (Turan, 2012; Yavuzer, 2006).

Suçta sürüklenen çocukların algılanan ana baba tutumları ile ilgili araştırmalar incelendiğinde; anneye ve babaya yönelik olarak demokratik, hoşgörülü, otoriter ve ihmalkar konularının ele alındığı görülmektedir (Firat,2009; Afşin ve Özçelik, 2018; Şentürk, 2018; Ögüt ve ark.,2020). Suçta sürüklenen çocukların benlik saygısı üzerine yapılan araştırmalarda ise genellikle yüksek, orta ve düşük benlik saygısı düzeylerinin ele alındığı görülmektedir (Göger,2020). Suçta sürüklenen çocuklarda empati kurma becerisine yönelik yapılan araştırmalarda ise; Kişilerarası tepkisellik ölçeğinin kullanıldığı, ölçeğin alt ölçeklerinin fantezi, empatik ilgi, perspektif alma, kişisel sıkıntı görülmektedir (Yılmaz,2009). Genel olarak değerlendirildiğinde mevcut literatürde suça sürüklenen çocuklarla ilgili araştırmalar yer alsa da suça sürüklenen çocuklarda algılanan ana baba tutumları ile benlik saygısı ve empati kurma becerileri arasında ilişki üzerine herhangi bir araştırmaya rastlanmamıştır.

1.1. Araştırmanın Problemi

Araştırmanın problemi; suça sürüklenen çocuklarda algılanan ana baba tutumunun benlik saygısı ve empati kurma becerileri üzerinde etkisi var mıdır?

1.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Yeryüzünde yedi milyardan fazla insan yaşadığı bilinmekte olup bu nüfusun 2.2 milyarını çocuklar oluşturmaktadır. Türkiye’deki nüfusun demografik içeriği

incelendiğinde ise genç nüfusun fazla olduğu görülmektedir. 2019 yılı itibariyle ülkemizin toplam nüfusu 83.154.997 olup, çocuk nüfusumuz 22.876.798'dir. Bu nüfus toplam nüfusumuzun %27,5'ini oluşturmaktadır (TÜİK, 2020).

Çocuklarla ve suça sürüklenmiş olan çocuklarla ilgili hem ulusal mecrada hem uluslararası mecrada sınırlı sayıda çalışmaya yer verildiği gözlemlenmiştir. Ancak suça sürüklenen çocukların sayısındaki artış nedeniyle son zamanlarda bu husustaki çalışmalarında artmış olduğu görülmektedir. Bu çalışmayla suça sürüklenen çocukların algıladıkları ana ve baba tutumlarının, çocuklardaki empati kurma becerilerine ve benlik algılarına yönelik etkisinin incelenmesi amaçlanmaktadır. Bu bağlamda bu araştırma vasıtası ile ülkemizdeki çocuk suçluluğu artışında; şahsi açıdan çocukların sosyodemografik özellikleri, algıladıkları ana baba tutumları, benlik saygıları ve empati kurma becerileri göz önünde bulundurularak suça sürüklenen çocukların profillerinin oluşturulması hedeflenmektedir. Bu profillerin meydana gelmesine etki eden bazı durumlar meydana getirerek, gerçekleştirilebilecek değişik çalışmalar ile çocukları suça yönelten ve çocuklarda suçlu davranışların meydana gelmesinin önüne geçmek bununla birlikte çocuğun karşılaşılabileceği sorunlar karşısında farklı çözüm yolları oluşturabilme kabiliyeti edinmelerine yönelik adımların, çocuklar için erken olarak adlandırılan dönemde atılması ve meydana gelebilecek sonuçların çözümlenmesi açısından önemli görülmektedir.

Mevcut araştırmada amaçlanan diğer bir husus ise; suça sürüklenmiş olan çocukların algıladıkları anne- baba tutumunun bu çocukların empati kurabilme becerileri ile benlik saygıları arasındaki ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin bulunup bulunmadığı analiz etmekte ve çocuklarda suça sürüklenmedeki etkiler belirlenerek problemlerin sebeplerine ve önüne geçilmesine yönelik bakış açılarının ortaya konulması ve bu doğrultu da literatüre katkıda bulunulmasıdır.

Çocuklarımızın geleceğin kuşanmasında mühim rol oynadığı aşikardır. İyi eğitim görmüş, değerlerine sadık, toplumsal kurallara riayet eden çocukların yeryüzünde var olması gelecek adına daha iyi ve daha düzenli bir dünyanın inşası için atılmış adımdır. Daha iyi bir gelecek inşa etmenin diğer önemli bir noktası ise toplumsal kurallara uymayan çocukların topluma geri kazandırabilmektir. Bunun için toplumsal kurallara uygun hareket etmeyen çocukların ya da suça sürüklenen çocukların suça

sürükleyen nedenlere odaklanarak suç davranışının azaltılması amaçlanmakta olup litarütere daha önce kazandırılmamış olan anne baba tutumlarının suça sürüklenen çocuklarda empati kurma becerisine ve benlik saygısına olan etkisi kazandırılmak amaçlanmaktadır.

1.3. Araştırmanın Sayıtları ve Sınırlılıklar

- Araştırmanın katılımcıları, 2020 ve 2021 yılında Kocaeli Adliyesinde çocuk mahkemesi hakimince sosyal inceleme raporu yazılmasının talep edildiği ve uzmanlar tarafından görüşme yapılmış olan yaşları 13-18 arasında değişen suça sürüklenmiş çocuklar arasından seçilmiştir
- Araştırmaya katılan suça sürüklenmiş çocukların Kişisel Bilgi Formunu, Anne Baba Tutum Ölçeği, Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği ve KA-Sİ Empati Eğilim Ölçeği Ergen Formu (KA-Sİ EEÖ) cevaplandırmada samimi oldukları, gerçek durumlarını, duyguları ve düşüncelerini yansıttıkları varsayılmıştır.
- Araştırmada elde edilen örneklem grubunun evreni temsil ettiği varsayılmıştır.

1.4. Araştırmanın Hipotezleri

H1: Suça sürüklenen çocuğun empati gelişim düzeyi, demografik(yaş, cinsiyet, eğitim durumu, kardeş sayısı,kaçıncı çocuk olduğu, annenin eğitim durumu, babanın eğitim durumu, annenin mesleği, babanın mesleği) değişkenlere göre farklılık göstermektedir.

H2: Suça sürüklenen çocukta benlik saygısı, demografik değişkenlere(yaş, cinsiyet, eğitim durumu, kardeş sayısı, annenin eğitim durumu, babanın eğitim durumu, annenin mesleği, babanın mesleği,uyarıcı madde kullanımı) göre farklılık gösterir.

H2a: Suça sürüklenen çocukta benlik saygısı, yaşa göre farklılık gösterir.

H2b: Suça sürüklenen çocukta benlik saygısı, cinsiyet göre farklılık gösterir.

H2c: Suça sürüklenen çocukta benlik saygısı, eğitim durumuna göre farklılık gösterir.

H2d: Suça sürüklenen çocukta benlik saygısı, kardeş sayısına göre farklılık gösterir.

H2e: Suça sürüklenen çocukta benlik saygısı, annenin eğitim durumuna göre farklılık gösterir.

H2f: Suça sürüklenen çocukta benlik saygısı, babanın eğitim durumuna göre farklılık gösterir.

H2g: Suça sürüklenen çocukta benlik saygısı, annenin mesleğine göre farklılık gösterir.

H2h: Suça sürüklenen çocukta benlik saygısı, babanın mesleğine göre farklılık gösterir.

H2i: Suça sürüklenen çocukta benlik saygısı, uyarıcı madde kullanımına göre farklılık gösterir.

H3: Suça sürüklenen çocuklarda algılanan anne baba tutumları, demografik özelliklere(yaş, cinsiyet, eğitim durumu, kardeş sayısı, kaçınıcı çocuk olduğu, annenin eğitim durumu, babanın eğitim durumu, annenin mesleği, babanın mesleği) göre farklılık göstermektedir.

H4: Algılanan anne baba tutumu ile benlik saygısı arasında ilişki vardır.

H4a: Algılanan anne baba tutumu ile benlik saygısı arasında pozitif yönlü ilişki vardır.

H4b: Algılanan anne baba tutumu ile benlik saygısı arasında negatif yönlü ilişki vardır.

H5: Suça sürüklenen çocuklarda algılanan anne baba tutumu ile empatik gelişim düzeyleri arasında ilişki vardır.

H5a: Algılanan anne baba tutumu ile empatik gelişim arasında anlamlı ilişki vardır.

H5b: Algılanan anne baba tutumu ile empatik gelişim arasında anlamlı ilişki yoktur.

2. GENEL BİLGİLER

KURAMSAL ÇERÇEVE /KAVRAMSAL ÇERÇEVE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Çocuk

Çocuk, bedensel, zihinsel,ekonomik, sosyal ve hukuksal yönlerden olgunluğa henüz erişmemiş, on sekiz yaşını doldurmamış bireydir (Erkut ve ark.,2017). Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 1989 yılında kabul edilen Çocuk Haklarına Dair Sözleşme’de daha erken yaşta reşit olma durumu dışında, on sekiz yaşına değin her birey çocuk sayılır ifadesi ile tanımlanmaktadır (Unicef, 1998). 2001 yılında kabul edilen Türk Medeni Kanunu erginlik yaşını 18 olarak kabul etmektedir. Kanunda, 15 yaşını dolduran bireyin ebeveynlerinin rızası ve mahkeme onayı ile ergin kılınabileceği belirtilmektedir. Yine Kanun, 16 yaşını dolduran bireyin hâkim kararıyla ve 17 yaşını dolduran bireyin anne ve baba rızası ile evlenebileceğini kabul etmektedir. Evlenme ile bireyin ergin kabul edileceği belirtilmiş olsa bile ergin kılınan birey çocuk sayılmaktadır (UNICEF, 2013). TCK’ya göre on sekiz yaşını doldurmamış birey çocuk olarak tanımlanmaktadır.

Tarih boyunca toplumlara göre dünyanın değişik yerlerinde ve farklı zaman dilimlerinde çocuğa bakış açılarının çok değişik şekillerde olduğu ve tüm toplumları kapsayan tek bir tanımının yapılmasının mümkün olmadığı belirtilmektedir (Dirican,2018). Antik Mısır’da herhangi bir cinsiyet ayrımı olmaksızın çocukların hepsi eğitime tabii tutulmaktaydı. Bu yüzyıl ile beraber meydana gelen ve çağdaş tanımı şekillendiren çocukluk kavramı, çocukluğun masumiyetini ve zayıflığını vurguluyordu. Çocuklar; sevimlilikleri ve komiklikleriyle yetişkinler adına bir neşe kaynağı haline gelmişti. Bu döneme tam zıt olarak cinsiyete bağlı bir ayrımcılık Antik Yunan’da görülmekteydi. Bu dönemde sessiz bir bölgede ölüme terk edilen kız çocuklarının sayısı oldukça çoktu. Çünkü erkeklerin büyük rol oynadığı askeri mecralarda gerekli gücü elde edebilmek adına beslemek, tarım ve ticareti yönetmek için kız çocukların yerine kas gücüne ihtiyaç duyulan erkek çocuklarına yatırım yapmak daha cazip gelmekteydi (Jenkins, 1993).

Antik Yunan döneminde ve Orta Çağ’da çocukluk kavramına rastlanmamaktadır. Tarih içinde çocukluk kavramına ilkçağdan itibaren bakıldığında Aristo, çocuğun hareketlerinde aklını kullanmadığı için hiçbir zaman erdeme ulaşamayacağını

düşünmekte iken, Augustin ise çocukluğu günahkarlıkla nitelendirmektedir (Güçlü,2016).

Orta Çağ'da, kilisenin insanın günahkar olarak doğduğu ve bu günahın ruhundan ve bedeninden çıkarılması gerektiği görüşü üzerine kurulan çocukluk anlayışı Rönesans ile birlikte terk edilmiş ve böylece çocukluğa bakış açısı da büyük ölçüde değiştirmiştir (Öztürk,2017).

20.yüzyıldaki bilimsel gelişmeler, teknolojik ilerlemeler, artan refah düzeyi, sanayileşme, kentleşme gibi etkenlere bağlı olarak sosyoekonomik ve kültürel koşulların çocuk kavramını olumlu etkilemiş ve çocuk, gelecek için en önemli unsur olarak değerlendirilmiştir. Bu dönemde çocuğun erişkinden farklı bedensel ve zihinsel özellikleri olan, devamlı büyüme ve gelişme gösteren bir varlık olduğu benimsenmiş olup, çocukların eğitimi ve bakımının sosyal bir sorun olduğu ve her toplumun bu konuda sorumlu olduğu düşüncesi ortaya çıkmıştır (Erkut ve ark.,2015).

Suç

Ülkemizde ve tüm dünyada önemli bir toplumsal sorun olan suç, TDK Sözlükleri'nde; "Törelere, ahlak kurallarına aykırı davranış" ve "Yasalara aykırı davranış, cürüm" olarak tanımlanmaktadır (TDK,2020).

Literatür incelendiğinde suç kavramının tanımı üzerinde çalışan kriminolog, sosyolog sosyal antropologlar ve hukukçular ayrı ayrı tanımlar yapmışlardır. İlk kriminologlardan olan Lombrosso'ya göre suç, bitkilerin ve hayvanların yaşantısında da mevcut olan, doğal olan, nedensellik bağlamında meydana gelen organizmanın bir ürünüdür; bir davranış, içinde bulunulan toplumun gelenek, görenek ve düşünce yapısıyla uyuşmaması halinde suç niteliğini taşır (Dönmezer, 1984).

Suç kavramı ile ilgili literatürler incelendiğinde tarihsel açıdan bir çok bilim insanının ve filozofun suç tanımı yaptığı görülmektedir. Aristoteles, yoksulluk, devrim gibi sosyolojik koşulların da suç işlemede etkili olduğunu ortaya atmış ve suçluları toplum düşmanı olarak nitelendirerek onların en ağır cezaları almaları gerektiğini iddia etmiştir. Hipocrates ise suçun nedeni olarak iddia edilen bu toplumsal şartların yanında vücut yapısı ve kişilik faktörleri ile suç arasında bir ilişkisi olduğunu savunmuştur (Yavuzer,2011; Limoncu,2017). Orta çağda suç,

şeytani bir fiil olarak görülmüş ve suç işleyen bireyler ağır bir şekillerde cezalandırılmıştır.

Suçun geçmişten bugüne değin suç tanımınlarından anlaşıldığı üzere suçun geçmişten günümüze kadar gelen toplumlarda kabul edilebilir birşey olmadığı, suç sayılan fiilin gerçekleştirilmesi halinde yasalar ile ya da manevi olarak kişinin yaptırımı uğratıldığı anlaşılmaktadır.

2.2. Suça Sürüklenen Çocuk

İngilizce literatürde “juvenile delinquency” terimiyle açıklanan, tam karşılığı “reşit olmayanın suçluluğu” olarak çevrilebilecek olan kavram, ülkemizde çocukluk ve gençlik dönemini kapsayacak şekilde “çocuk suçluluğu” olarak kullanılmaktadır (Polat 2009). Çocuk suçluluğu en genel anlamda; reşit olmayan bir kişinin yasalarda suç olarak tanımlanan bir fiili gerçekleştirmesi olarak tanımlanmaktadır (Burfeind ve Bartusch, 2006).

Uluslararası bir belgede yer alan ilk çocuk tanımı, yaş durumuna değinmeden ve suç olgusuna atıfta bulunularak, literatüre Pekin Kuralları olarak geçen Çocuk Adalet Sisteminin Uygulanması Hakkında Birleşmiş Milletler Asgari Standart Kuralları-Pekin Kuralları’nda yapılmıştır. Pekin Kuralları’nda (1985) çocuk; halihazırdaki hukuk sistemi içinde suç kabul edilen eylemi nedeniyle yetişkin insanlara davranıldığından başka şekilde davranılması gereken birey olarak tanımlanmıştır (Arıkan,2021).

Bireyleri suça yönlendiren bireysel nedenlerin haricinde çevresel nedenlerinde var olması ve suç olgusunu canlı tutan bir ortamın var olması; suçun yalnızca çocuğa ait olmadığını göstermektedir (Tunç, 2008). Literatürde, çocuğun kişilik gelişimini henüz tamamlayamamış olması nedeniyle suçlu çocuk veya çocuk suçluluğu kavramlarını kullanmaktansa *suça itilen çocuk* ya da *suça sürüklenen çocuk* kavramlarının kullanılmasının daha uygun olduğu ifade edilmekte olup hükümlü çocukların tutulduğu yerlerin cezaevi ya da hapisane yerine ıslahevi olarak adlandırılması gerektiği vurgulanmaktadır (Gökpinar, 2007).

2.2.1. Suça Sürüklenen Çocuğun Ceza Ehliyetinin Tarihsel Gelişimi ve Günümüz

Ceza sorumluluğu, kişinin yasalarda suç olarak adlandırılan herhangi bir suça karışması halinde tam bir bilinç ve iradeye sahip olup olmadığı temeline dayanır (Cantürk, 2005).

Geçmiş tarihe bakıldığında toplumsal düzeni bozduğu kabul edilen suç sayılan davranışı işleyen kişinin özgürlüğünden mahrum bırakılması yerine bedene acı çektirmeye dayanan sert fiziksel yaptırımlar uygulanmaktaydı (Foulcault, 2001).

2.2.1.1. On bir yaş altı suça sürüklenen çocukların cezai sorumluluğu

Suç kabul edilen eylemi işlediği esnada on iki yaşını doldurmamış suça sürüklenen çocukların cezai sorumluluğu olmadığı kabul edilmektedir (TCK,2004).

TÜİK verilerine göre; 2016 yılında Güvenlik Birimien getirilen suça sürüklenen 108.675 çocuktan 11.144'ünün 11 yaş ve altında olduğu bilinmektedir. Bu çocuklar arasında en çok isnat edilen suç türünün 5284 Sayılı Kanuna muhalefet suçu olduğu ve sayılarının 6642 olduğu, bu suç türünü, 1865 çocuğun işlediği yaralama ve 1335 çocuğun işlediği hırsızlık suç türlerinin devam ettirdiği tespit edilmiştir (TÜİK,2018).

2.2.1.2. On iki- On dört yaş aralığında suça sürüklenen çocukların cezai sorumluluğu

Eylemi işlediği esnada on iki yaşını doldurmuş ancak on beş yaşını doldurmamış olan çocukların ceza sorumluluğu için suç sayılan eylemin hukuki anlam ve sonuçlarını anlayıp anlamadığı değerlendirilmektedir. Eğer çocuk eyleminin hukuksal anlamını ve sonuçlarını algılayamıyorsa, ceza sorumluluğu bulunmamaktadır. İşlediği fiili algılıyorsa cezai yaptırımlar indirilerek uygulanır. Ancak her bir eylemin karşılığında uygulanacak hapis cezası altı yıldan fazla olamaz (TCK, 2004).

TÜİK verilerine göre; 2016 yılında Güvenlik Birimien getirilen suça sürüklenen 108.675 çocuktan 25010'inin 12-14 yaş aralığında olduğu bilinmektedir. Bu çocuklar arasında en çok isnat edilen suç türünün Yaralama suçu olduğu ve sayılarının 9177 olduğu, bu suç türünü, 7478 çocuğun işlediği hırsızlık ve 1783

çocuğun işlediği 5284 Sayılı Kanuna muhalefet suçu türlerinin takip ettiği tespit edilmiştir (TÜİK,2016).

2.2.1.3. On beş- on yedi yaş aralığındaki suça sürüklenen çocukların cezai sorumluluğu

Fiili işlediği sırada on beş yaşını tamamlamış 18 yaşını henüz tamamlamış olan çocukların işlediği suçun karşılığı ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası ise gerektiriyorsa on dört yıldan yirmi yıla kadar hapis cezasına indirilmektedir. Suçun karşılığı müebbet hapis cezasını ise dokuz yıldan on iki yıla kadar hapis cezasına indirilmektedir. Diğer cezalar ise yarı yarıya indirilmektedir. Ancak her bir eylemi karşılığında verilecek hapis cezası sekiz yıldan fazla olmamaktadır (TCK,2004).

TÜİK verilerine göre; 2016 yılında Güvenlik Birimien getirilen suça sürüklenen 108.675 çocuktan 72054'nin 15-18 yaş aralığında olduğu bilinmektedir. Bu çocuklar arasında en çok isnat edilen suç türünün Yaralama suçu olduğu ve sayılarının 28002 olduğu, bu suç türünü, 16270 çocuğun işlediği hırsızlık ve 5326 çocuğun işlediği uyuşturucu ve uyarıcı madde kullanmaak , satmak ve satın almak suçu türlerinin takip ettiği tespit edilmiştir.

2.3. Çocuk Suçluluğuna Yol Açan Nedenler

Suçlu olarak adlandırılan eylemin vücut bulması ile ilgili çocuklarda ve ergenlerde gerçekleştirilen çalışmalara göre; bireysel, sosyal ve toplumsal nedenlerin çocukların suça srüklenmesinde tesirinin olduğu bulunmuştur. Suçla ilişkili eylemler anne karnından başlayarak bireyin hayatını idame ettirdiği süre boyunca bireysel, çevresel, biyolojik ve genetik faktörlerin etkileşimi neticesinde karşımıza çıkmaktadır (Ögel,2014).

2.3.1.Çocuk Suçluluğuna yol açan bireysel nedenler

Çocuk suçluluğuna yol açan bireysel nedenler olarak; çocuğun fiziksel açıdan oluşmanın gecikmesi, ergenlik dönemine erken adım atması çocuk suçluluğunda biyolojik etmenler arasında görülmekle birlikte hormonal bozukluklar, öfke problemleri, alkol ve madde bağımlılığı, beyinde fonksiyon bozukluğu, nörolojik hasarlar, kadınlarda adet öncesi gerilim, şeker hastalığı ve testosteron yükselmesi

arasında ilişki bulunmuştur (Aksoy, 2007; Ataç, 2007; Ereş, 2009;Dönmezer,1994; Gönültaş, 2009). Aksoy E. (2007).

Suçta itilen çocuklarda suç eylemini hayata geçirmesine neden olan diğer bir bireysel etken olarak ise çocukta görülen düşük zeka seviyesinin olduğu kabul edilmekte ve suçluluğun sadece zeka geriliği ile ilgili olduğunu söylemektense zeka geriliği ile birlikte öğrenim güçlüğü'nün bir arada bulunduğu çocukların suçta sürüklenmesinde etkin olabileceğinden dolayı bu komplike üçgeni bir arada yorumlamanın faydalı olacağı belirtilmektedir (Yavuzer, 2006).

Genetik açıdan incelemeler yapıldığında ise triod salgı bezlerindeki eksikliğin ya da fazlalığı bireylerde farklı kişilik profillerinin ortaya çıkmasına neden olduğu, benliğin meydana geldiği dönemde eğitimin ve çevrenin tesiriyle şahısların suç sayılan davranışa yöneldikleri görüşü hakimdir. Bu durumun haricinde çocukların ve genç bireylerin yanlış beslenme alışkanlığına sahip olmaları da bir takım olumsuz davranışlara neden olacağı nihayetinde bu durumun çocuğu suç kabul edilen eylemi gerçekleştirmesine iteceği belirtilmektedir (Öztürk,2013).

2.3.2. Çocuk suçluluğuna yol açan çevresel nedenler

Çocuk suçluluğunda çevresel nedenlerden akla gelen, çocuğun ailesi ve ailesi haricindeki sosyal çevresinden (okul, akran grubu, çalışma yaşamı ve kitle iletişim araçları) kaynaklanan nedenlerdir (Bağış,2019).

Aile, çocuğun ilk çevresi ve ilk toplumsallaşma yeridir. Çocuğun doğumuyla birlikte başlayan ve hayatını idame ettirdiği sürece varlığını idame ettiren toplumsallaşma sürecinin sağlıklı bir şekilde gerçekleşmesinde ailenin önemi büyüktür. Aile kurumunda meydana gelen aksilikler çocuğun toplumsallaşma sürecini olumsuz etkileyebilmekte ve çocuğu suçta sürükleyebilmektedir (Bağış,2019).

Ebeveynlerin çocuğuna karşı yeterli ilgi ve sevgiyi göstermemesi, çocuğunu yeterince koruyamaması, çocuğuyla sağlıklı iletişim kuramaması, aile üyelerinin birbirlerine karşı nahoş tutum ve davranışları, aile içerisinde şiddetin olması gibi kapalı aile içi ilişkiler çocuğun suçta yönelmesine neden olabilmektedir. (Ağaoğlu ve Terzi, 2008; Ereş, 2009; İçli, 2016; Konanç, 1974; Yavuzer, 1994).

Litaretürler incelendiğinde kardeş sayısının artmasıyla doğru orantılı olarak ergen suçluluğununda arttığını göstermektedir. Çok sayıda çocuğa sahip olan ebeveynler bir takım ebeveynliğin getirdiği sorumlulukları yerine getirmekte güçlükler ile karşılaşmaktadır. Çok sayıda çocuk finansal anlamda bir takım güçlüklerle karşılaşmakta, ebeveynlerin çocukların eğitime ve toplumsallaşmaları için gerekli ortamı sağlamalarını güçleştirmekte, ebeveynlerin çocuklarını kontrol etmelerinde ve denetlemelerinde yetersiz kalmalarına, çocuklarına ayırdıkları zamanın azalması sonucunda çocukların akran gruplarının etkisiyle daha çok zaman geçirmesine neden olduğu, akran grubunun etkisiyle suç teşkil edecek eylemlerde bulunma olasılığının da arttığı görülmektedir (Kiremitçi,2008).

Çocukları suça sürükleyen bir başka çevresel nedenin parçalanmış aile yapısı olduğu bilinmektedir. Anne veya babanın boşanmış, ebeveynlerden birisinin vefat etmiş ya da aileyi terk etmiş veya çalışma gayesiyle başka bir yere gitmiş ya da herhangi bir nedenden ötürü aileden uzaklaşmış ebeveynin varlığı çocuğun psikolojik gelişimini sekteye uğratan duygusal boşluklara yol açmaktadır. Bu hallerde çocuğun sevgi ve korunma gibi bir takım gereksinimlerinin karşılanamaması tatmin edilememesi, özdeşim kurabilmek için gerekli rol modelden mahrum kalması söz konusudur.. Parçalanmış aile yapısı, çocuğun sosyalleşme sürecinin işleyişini aksatmakta ve hatalı ve eksik sosyalleşmeye yol açabilmektedir. Bunun sonuçlarından biride suçtur (Konanç,1974; Uluğtekin,1991 akt. Akalın, 2000).

Litaretür incelendiğinde çocukları suça sürükleyen nedenlerden birisinin de ebeveynlerin çocuklara yönelik tutumlarıdır. Özellikle otoriter, fiziksel acıya yer veren cezalar, çocuğa yönelik sınırlı yada hiç sevgi göstermeyen ebeveynlerin çocuklarında kızma ve öfkelenme duygularına rastlanmaktadır. Çocuklar henüz küçük yaşlarda anne ile olan bağı kaybetmemek için uslu durmayı ve annelerinin arzu ettiği şekilde davranmayı öğrenirler. Bu nedenle öfke duygusunu ailesine aktaramayan çocuklar içine atarlar. Bu içe atımların birikmesi halinde çocuk börotik bir yapıya bürünür ve öfke duygusunu aile dışında yaşamaya başlar. Bu da çocuğun suça yönelmesine sebebiyet verir (Akalın,2020; Taner,1985). Şayet ebeveynler hoşgörü sahibi bireyler ise, çocuklarını bazı gerekli sınırlandırmalar dışında çocuğun ihtiyaçlarına karşılık veren bireyler ise çocuklarında kendine güvenen, yaratıcı ve toplumsal bir yetişkin olmaktadır (Yavuzer,2001). Ancak aşırı hoşgörü sahibi, yersiz

koruma gösteren ebeveynlerin çocuklarında olumsuz tutum ve davranışlar görülmektedir. Çünkü bu çocuklar karşılaştıkları herhangi bir problem ile birilerine ihtiyaç duymadan sorunları çözemedikleri, sorunları çözmek adına en basit yolu seçtim gibi uyumsuz davranışlar sergilemektedir (Gölcüklü,1962).

Çocuk genellikle aile içerisinde kendisine örnek teşkil edebilecek bir rol model kendisine seçer. Genel olarak kız çocukları anneyi rol model alırken erkek çocukları babayı rol model almaktadır. Bu nedenle suç işleyen ebeveynlerin bulunduğu ortamda yetişen çocuklar ya da herhangi bir sebepten ötürü suça teşvik edilmiş çocuklar veya suç sayılan davranışı gerçekleştirdiğinde övgülere maruz kalmış çocukların suç sayılan eylemi gerçekleştirmeye meyilli olduğu bilinmektedir (Kunt,2003).

Suçta sürüklenmiş çocukların ailelerinin ekonomik düzeyi üzerine yapılmış olan araştırmalara göre ailesinin ekonomik düzeyi düşük olan ailelerde büyüyen çocukların suça sürüklendiğini göstermektedir (Akıncı,1968). West tarafından yapılan araştırmaya göre , suçlu çocukların %14'ünün ekonomik düzeyi yüksek gruptan gelmelerine rağmen, % 33'ünün ekonomik düzeyi düşük olan gruptan geldiğini belirtmiştir (Yavuzer,2001).

Suçta sürüklenmiş çocukların aile yapıları dikkati üzerine toplayan diğer bir husus ise ebeveynlerin eğitim durumlarıdır. Çocukların ilk eğitildiği yer aile olup genellikle ailede töre,gelenek, görenekler gibi bir takım alışkın olunan eğitim yöntemleri ile eğitilmektedirler. Çocuğu suça karışmış olan ailelerde genel olarak eğitim seviyesi düşük ya da ailelerde eğitim söz konusu değildir (Dönmezer,1994; Sevük,1998).

Aile ile başlayan toplumsallaşma süreci okul ve arkadaş çevresi ile ilerlemektedir (Yavuzer,1987). Okul hayatı ile birlikte çocuk; zihinsel gelişimi, toplum yaşantısının gereklilikleri, grup bilinci, disiplin, zamanı etkili kullanma, tertipli çalışma anlayışı, diğer insanlara karşı saygı gibi hayattaki düzenleyici rolleri öğrenme fırsatı bulmaktadır (Gönültaş, 2009). Bununla beraber XVII. yüzyılda Victor Hugo'nun "*Bir okulun yapılması bir hapishanenin kapanması demektir*" sözü eğitim ve suç arasında doğrudan bir ilişkinin var olduğunu bize göstermektedir (Kunt,2003).

Yapılan araştırmalar çocukların suça sürüklenmesinde öğretmenin öğrenciye yönelik davranışlarının, ders yükü miktarının, sınıfların kalabalıklığı, belirsiz kurallar, okulun bulunduğu bölgenin önemine vurgu yaparken okul hayatına uyum

göstermekte güçlük yaşıyan, akademik başarıları düşük olan, okuldan kaçma davranışı gösteren çocukların da büyük bir kısmının suça yöneldiği görülmektedir (Aksoy,2007; Avcı,2009) .

Sokakta çalışma veya sokakta çalıştırılma; çocuklar için birçok riski ve tehlikeleri beraberinde getirmektedir. Çocuklar, sokaklarda genellikle simit, kâğıt mendil ve su satmak, araba camı silmek, ayakkabı boyamak ve geri dönüşümlü atıkları toplamak gibi işleri yapmaktadırlar. Sokakta çalışan çocukların yaşam öykülerinde yer alan, yoksulluk, erken yaşta çalışmaya başlama, göç ve terör olayları gibi travmatik yaşam olayları; çocuklar için dezavantaj oluşturmaktadır. Sokakta çalışan ya da sokakta çalışmaya zorlanan çocuklar; evden veya okuldan kaçma, sokakta yaşama, şiddete maruz kalma, istismar edilme, psikolojik ve sosyal problemler yaşama, suçlu gruplara katılma, suça sürüklenme ve madde kullanma edinme gibi olumsuzluklarla karşı karşıya kalmaktadır (Bilgin, 2012 akt.Arıkan,2021).

Günümüz dünyasında dergi,kitap,gazete gibi basın yayın araçlarının yanı sıra radyo,sinema,televizyon,telefon gibi görüntülü ve sesli kitle iletişim araçları ile birlikte insanlar birbirleri ile iletişim halinde olabilmektedir. Kitle iletişim araçlarından televizyonun kullanımının artması,bu yolla izleyiciye şiddet eğilimli ve suç sayılan davranışların sunulması kişilerin suçlu davranış biçimini öğrenmelerine sebebiyet vermektedir. Yapılan araştırmalarda uzun süre televizyon izleyen çocuk ve gençlerin daha az süre televizyon başında duran gençlere göre daha güvensiz,kuşkulu,kızgın ve öfkeli olduğu görülmüştür (Kunt,2003).

2.4. Suçu Açıklayan Kuramsal Yaklaşımlar

Çok sayıda suç türünün var olması, suçluluğun neden olan bir çok çevresel ve bireysel farklılıkların var olması suç olgusunu birden çok kuramla açıklama gereğine ihtiyaç duyulmuştur. Bir başka ifade ile suçu işleyen bireylerin özelliklerinin birbirinden farklı olması nedeniyle suç çeşitliliğinin ve suç kuramlarının fazla olmasında etkin olduğu söylenebilir (Kızmaz , 2005).

2.4.1. Suçu Açıklayan Sosyolojik Kuramlar

Suçü sosyolojik açıdan açıklayan suç kuramları iki başlık altında yer almaktadır: Geleneksel Suç Kuramları, Bütünleşik Suç Kuramları. Geleneksel kuramlar olarak nitelendirilen; Sosyal Organizasyonsuzluk Kuramı, Gerilim Teorisi, Alt-Kültür

Kuramları, Sosyal Öğrenme Kuramları, Damgalama Kuramı ve Rasyonel ve Rutin Eylemler Teorisi suç olgusunu disipliner ve sınırlı değişkenler açısından ele almışlardır. Bütünleşik suç kuramları ise, çok sayıda kurama ilişkin varsayımların sistematik bir model altında inşa edilme çabasıdır. Günümüzdeki suç teorileri bütünleşik kuramlarıdır (Kızmaz,2005).

2.4.1.1. Gerilim Kuramı

Gerilim Kuramını geliştiren Merton, suçun biyolojik varlığı red edip suçun toplumsal olduğuna vurgu yapmaktadır. Merton'a göre iyi dizayn edilmiş toplum biçimi, söz konusu toplumda yaşayan vatandaşın toplumsal amaçlarını nihayete erdirebilmesi için eşit imkanlara sahip olduğu toplumdur. Bu bağlamda düşük sosyo-ekonomik düzeye sahip olan ya da alt sınıfa mensup bireylerin, üst sınıfa mensup bireylerin ya da varlıklı, statü sahibi bireyler ile eşit imkanlara sahip olmak amacıyla meşru yollarının engelleyici ya da bloke edici bir tavır sergilenmesi nedeniyle dezavantajlı gruba mensup bireylerin suçluluk oranı daha yüksek seviyededir (Kızmaz,2005).

2.4.1.2. Alt Kültür Kuramı

Alt kültür kuramları, çocukların veya gençlerin, çeteler içerisindeki alt sınıftan bireylerin suçlulukları üzerinde durmaktadır. Cohen, Wolfgang, Cloward, Miller ve Ohlin, Alt kültür kuramlarının önde gelen temsilcilerdir (Kızmaz,2005 akt. Arıkan,2021).

Alt kültür kuramına göre; suç olgusu çeteler, gruplar, akranlar ya da onları çevreleyen yaşantıların yoğun bir şekilde tesiri altında kalmasıyla meydana gelen bir davranış tarzı olarak ele alınmaktadır (Shoemaker, 2000).

Alt kültür kuramı, alt sınıfa özgü bir görüngü olarak adlandırılması sebebiyle gerilim kuramına benzetilse de alt-kültür kuramlarının suç araştırmalarında alt-kültürün önemine dikkat çekmesi açısından gerilim kuramından önemli düzeyde ayrılmaktadır (Kızmaz,2005).

2.4.1.3. Sosyal Öğrenme Kuramları

Sosyal öğrenme kuramına göre; anti-sosyal kişilik özelliklerine sahip bireyler ile etkileşim halinde bulunulmasının neticesinde suçsal fiillere ilişkin norm, değer ve davranışların öğrenilmesi ile suç meydana gelmektedir.

Sosyal öğrenme kuramının kökeni G. Tarde tarafından geliştirilen ‘taklit yasalarına’ dayanmaktadır. Bu yasalara göre kişiler yakın temasta buldukları kişileri veya grupları taklit ederler (Kızmaz,2005).

Sosyal öğrenme kuramı başlığı altında ayırıcı birleşenler kuramı, ayırıcı güçlendirme kuramı ve nötrleştirme(sapkınlığın etkisizleştirilmesi) teorileridir. Sutherland tarafından geliştirilen ayırıcı birleşenler kuramına göre; bireyler suç sayılan davranışların suçlu kişiler ile bir araya gelmesi neticesinde meydana geldiğini ancak suçlularla temasın tek başına etkili olmadığını bununla birlikte suçlu bireyler ile kurulan ilişkinin sıklık oranı, süresi, önceliği ve yoğunluğu da önemlidir.Sosyal öğrenme kuramlarından bir diğeri ise Burgess ve Akers öncülüğünde meydana gelmiş olan ayırıcı güçlendirme kuramıdır. Bu kurama göre; kişiler sapkın eylemleri ve sapkın eylemlere ilişkin tanımları koşullanma vasıtası ile doğrudan veya rol model olarak dolay yoldan öğrenirler. Bu öğrenilen davranışlar ceza yoluyla zayıflatılabilirken pekiştirme yoluyla güçlendirilebilmektedir. Diğer bir sosyal öğrenme kuramı da, nötrleştirme veya sapkınlığın etkisizleştirilmesi kuramıdır(Kızmaz,2005). Bu kurama göre; bireyler ne tümüyle çevresi tarafından ne de hür iradeleriyle suç işlemektedirler. Yani bireyler suç işlerken ne bütünüyle sınırlandırılmış ne de tamamen hürdürler ((Hagan,1991 akt. Kızmaz,2005).

2.4.1.4. Damgalama Kuramı

Damgalama kuramı suçu diğer kuramlardan farklı bir şekilde tanımlamaktadır. Diğer bir ifade ile genel anlamda kuramlar; “kişilerin suç işleme sebebine” odaklanırken, damgalama kuramı “niçin belirli davranışlar sapma olarak tanımlanmaktadır?” sorusunun cevabını aramaktadır (Marshall, 1999 akt.Kızmaz,2005).

Damgalama kuramına göre; suçlu olarak etiketlenen bireylerin toplumdan dışlandığını, bu dışlanma kişilerin suçlu kişiler ya da gruplar ile etkileşim içinde

olmasına neden olmaktadır. Diğer bir ifade ile bireylerin etiketlenmesi onların suç işleme sürecinde etkin rol oynadığı varsayılmaktadır (Kızmaz,2005).

2.4.1.5. Rasyonel ve Rutin Eylemler Teorisi

Rasyonel ve Rutin Eylemler Teorisine göre finansal gereksinimler , şahsi önemler, suçlu deneyimlerini hakkında bilgi sahibi olmak gibi şahsi haller ile birlikte hedefin ne denli muhafaza edildiği, bireylerin konutta bulunma durumu ve suç işlenecek mekanların/semptlerin varlıklı oluş durumu gibi unsuların bir araya gelmesiyle suçluluk meydana gelmektedir (Siegel, 1989).

Rasyonel ve rutin eylemler teorisi; etkili bir adalet sistemin varlığına, cezaevlerinin artırılmasına ve sokaklarda polis sayısının artırılmasına vurgu yaparak suçun önün geçilmesine yönelik politikaların meydana getirilmesi veya önlemlerin alınması üzerine konularda durmaktadır.

2.4.2. Suçu Açıklayan Psikolojik Temelli Kuramlar

20.yüzyılın başından itibaren suçun nedenlerini aramaya çalışan bilim insanları bedenden ruha yöneldiler. Suçlu insanların kişilik özelliklerine yoğunlaştılar.Suçlu psikolojik temele dayandırarak açıklayan kuramcılar genelde kişinin 1-5 yaş aralığındaki döneme odaklanmaktadırlar. Bu dönemde özellikle herhangi bir hayvana zarar verme davranışı gösteren çocukların yetişkin bir birey olduklarında şiddet içeren suçlar işledikleri araştırmalar neticesinde ortaya konulmuştur (Dolu,2013; Sokullu Akınca,2002).

Psikolojik suç teorileri; Psikoanalitik Kuram, Genel kişilik özellikleri ve suç olmak üzere iki ana başlık altında incelenmektedir.

2.4.2.1. Psikoanalitik Kuram

Yalnızca suç olduğunu değil aynı zamanda insan davranışları üzerine literatüre zengin bir katkı sunan psikoanalitik kurama göre; insan kendisiyle dahi çelişen son derece kompleks bir karar verme mekanizmasına sahip bir canlıdır. Bu nedenle insan davranışını kavrayabilmesi için bilincimiz ile birlikte kişiliğimizin oluşmasında mühim bir öneme sahip olan bilinç dışımıza da odaklanmamız gerektiğini savunur (Gökulu,2019).

Jerkins'e göre suçlu bireyler toplumdışı saldırganlar ve toplumsal saldırganlar olarak ikiye ayrılmaktadır. Ona göre toplumdışı saldırganlar içgüdülerini denetleyemedikleri ve vicdansızca davrandıkları için süperegoaları yeterince gelişim göstermemiştir. Toplumsal saldırganlar ise sosyal grup içinde normal süperego göstermelerine rağmen, sosyal grup dışında denetimsiz süperego göstermektedirler (Attar, 1993).

2.4.3. Suçu Açıklayan Biyolojik Temelli Kuramlar

Bu teorilerde suçluların, biyolojik ve genetik bakımdan diğer bireylere oranla daha aşağı durumda olduklarını savunmaktadır. Suçlu kişilerin genetik, fizyolojik ve yapısal farklılıkları nedeniyle suç işlemeye yatkın olduklarını ileri sürmüşlerdir. Biyolojik yaklaşımın ilk taraftarları olan pozitivist kriminologlar, suçlunun biyolojik bakımdan anormal, doğuştan problemlili olduğunu iddia etmektedirler (MEB, 2011, akt. Arıkan,2021).

2.4.3.1. Suçu Beden Yanayaapılarındaki Değişikliklere Dayandıran Görüşler

Antik çağlarda çirkin ve deforme kişiler bela ve kötülün habercisi kabul edilir ve toplum tarafından dışlanırlardı. Orta Çağ Avrupasında ise sapkın davranışların şeytani durumlardan ya da ahlaki bozukluklardan kaynaklanıldığına inanılırdı. Kan, sümük, sarı ve siyah safranın dengesizliğinin suçun sebebi olduğuna bu dört eleman arasındaki dengeyi ise kötü huy ve ahlaka aykırı yaşam biçiminin bozduğu sanılırdı (MEB,2011).

. Lombroso; suçun organizma koşullarının ürünü olduğunu ve suçlu tiplerinin belirli anatomik özelliklerle belirlenebileceğini ileri sürmüştür. (Eker, 2002, akt. Arıkan,2021) Hapishanede yapılan çalışmalarda suçluların kafatası, alnın biçimi, çene büyüklüğü, kol uzunluğu ve deri gibi fiziksel özelliklerini incelemiştir. Çalışmalar neticesinde suçlu insanların suçlu olmayanlara göre fiziksel açıdan bir takım farklılıklara sahip oldukları tespit edilmiştir. Tespit edilen bu fiziksel farklılıklar suçun biyolojik temellere dayandığını göstermektedir. Doğuştan suçlular, vücutlarındaki uzun kolları, kıvrımlı burunları gibi bazı fiziksel özellikleri sayesinde belirlenebilirler (Topçuoğlu,2014).

Ernst Kretschmer, beden tiplerinin ile bazı akıl hastalıkları ile bağlantılı olduğunu ileri sürmektedir. İnsanları beden yapılarına göre sınıflandırmıştır. Piknik tipler, orta

boylu, yumuşak ve geniş yüzlü, kısa ve kalın boyunlu, yuvarlak hatlı ve yumuşak ellere sahip kişilerdir. Atletik tipler, geniş omuzlu, adaleleri ve bedenleri gelişmiş kişilerdir. Astenik tipler, yüzleri, bedenleri, boyunları, kolları ve bacakları ince olan kişilerdir. Displastik tipler ise fizik anormallikleri ve orantı bozuklukları olan kişilerdir (Sokullu Akıncı, 2002 akt;Akıncı,2021).

2.4.3.2. Genetik Teoriler

Genetik üzerine yapılan çalışmalar popülasyon genetiği üzerine durmaktadır.. Popülasyon genetiği araştırmaları; aileler, ikizler ve evlat edinilen kişilerdeki riski değerlendirmektedir. Aile çalışmalarında bireylerin akrabalarındaki risk ile genel popülasyondaki risk karşılaştırılmaktadır. İkiz çalışmalarında ise tek yumurta ikizleri ve çift yumurta ikizleri karşılaştırılarak, genetik ve çevresel faktörleri ayırmaya çalışılmaktadır. Evlat edinme çalışmaları da genetik ve çevresel faktörleri ayırmada kullanılmaktadır (Arısoy, 2004, akt. Arıkan,2021).

Yapılan araştırmalarda tek yumurta ikizlerindeki suç davranışlarının, çift yumurta ikizlerine göre daha fazla olduğu bulunmuştur. Ancak tek yumurta ikizlerinin farklı çevrelerde yetişmeleri durumunda davranışlarındaki benzerliklerin daha az olduğu görülmüştür (MEB, 2018 akt. Arıkan,2021). Danimarka’da yürütülen bir çalışmada suç geçmişi olan biyolojik ailelerinden alınarak farklı ailelere evlatlık verilen çocukların suç işleme ihtimallerinin yüksek olduğu görülmüş (Ögül,2014).

2.5. Hukuki Bağlamda Çocuk ve Çocuk Suçluluğu

2.5.1. Ulusal Hukuk Düzeninde Çocuk

Anayasa: Türkiye Cumhuriyet’i anayasasında çocukların özel olarak korunması esas alınmış olup “çocuk hakları” kavramı 41. ve 61. maddelerde düzenlenmiştir.

Türkiye Cumhuriyet’I Anayasasının 61. Maddesine göre; Devlet, korunmaya muhtaç çocukların topluma kazandırılması için her türlü tedbiri alır. Anayasada bulunan bu düzenlemeler ile çocukların suça sürüklenmesini önlenmek veya suça karışmış olan çocukların topluma faydalı bir birey haline getirmektir.

Türk Medeni Kanunu’na göre 18 yaşının altındaki her birey çocuk olarak kabul edilmektedir. Reşit durumda olmayan bireylerin hak ehliyeti de sınırlıdır. Reşit olmayan bir bireyi temsil etmek ya da haklarını muhafaza altına alabilmek için

ebeynlerine bir takım haklar tanınmaktadır. Şayet çocuğun fiziksel, zihinsel veya ruhsal manada gelişimine mani olabilecek ya da çocuğun yararına olmayan herhangi bir hal söz konusuysa ve ebeveynler söz konusu durum hususunda çaresiz kalıyorsa çocuğun korunması için hakimın önlem alması kanunla belirlenmiştir.

5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu: TCK'a göre çocukların cezai yaptırımları yaş gruplarına göre bir düzenlenmiştir.

Çocuklar için ceza sorumluluk yaşı belirlenirken “Çocuk Mahkemeleri Yönetimi Hakkında Birleşmiş Milletler Asgari Standartlar Kuralları (Beijing/Pekin Kuralları)” 4.1. maddesi göz önünde bulundurulmaktadır. Buna göre cezai sorumluluğun alt sınırının, çocuğun ruhsal, zihinsel ve kültürel bakımdan olgunluğa ulaştığı yaşın altında tutulmaması gerektiği belirtilmiştir. Bu bağlamda her ülkenin kanunlarına göre ceza sorumluluğu açısından belirlediği bir yaş sınırı mevcuttur. Çocuk suçluluğunun yetişkin suçluluğundan ayrılmasında önemli bir kriter olan yaş sınırı tüm dünyada 7-18 yaşları arasında değişmektedir (Yiğit,2020).

Çocuklar ve suça sürüklenen çocuklar ile ulusal mecrada yer alan bir diğer düzenleme ise 2005 yılında yürürlüğe giren **5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunudur**. Bu kanuna göre korunmaya gereksinimi olan çocuklar ve suça sürüklenmiş çocukların haklarının garanti altına alınması sağlanmaktadır. Kanunun 5. Maddesinde çocuklar hakkında uygulanabilecek bir takım tedbirler mevcuttur.. Bu tedbirler dahilinde çocuğa danışmanlık hizmeti verilmekte, çocuğun bakımı, eğitimi, barınma koşulları ve sağlık hizmetlerinden fayalanması sağlanmaktadır (Toroslu,2015).

Koruyucu ve önleyici tedbirler, haklarında suç şüphesiyle haklarında kovuşturma veya soruşturma yapılan korunmaya muhtaç çocukların desteklenmesi için çocuk mahkemesi hakimi tarafından alınan tedbirlerdir. Hâkim, çocuğun yüksek yararını gözeterek, korunma ve destek ihtiyacını, işlenen suçun niteliğini ve cezanın miktarını değerlendirmekte ve tedbirin ne olacağını belirlemektedir (ORGM,2015).

Çocuk Koruma Kanununa Göre Verilen Koruyucu ve Destekleyici Tedbir Kararlarının Uygulanması Hakkında Yönetmelik (2006) gereğince bu tedbir kararlarından; Bakım tedbiri kararlarından, Aile, ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Barınma tedbiri kararlarından ASPB veya yerel yönetimler, Danışmanlık tedbiri kararlarından Aile, ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı veya MEB ya da yerel yönetimler,

Sağlık tedbiri kararlarından, Sağlık Bakanlığı, Eğitim tedbiri kararlarından; Aile, ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı veya MEB sorumludur. Danışmanlık ve eğitim tedbirleri uygulanmak üzere mahkemeler tarafından Milli Eğitim Müdürlüklerine gönderilmektedir. Çocuğun ailesi yanında korunması esas olarak alındığından, tedbir kararları uygulanırken çocuğun ailesinden alınması son çare olarak düşünülmektedir (ORGM, 2015 akt. Arıkan,2021).

Çocuklar ile ilgili olarak ulusal hukuk düzeni içerisinde yer alan diğer bir kanun ise 2253 Sayılı **Çocuk Mahkemelerinin Kuruluşu, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanundur.**

Çocuk mahkemeleri, yargıcın ve savcının bu konuyla ilgili eğitime tabi tutulduğu, adliye uzmanlarınca talebe binaen ve çocuğun durumunun izah edildiği raporların mahkemeye sunulduğu, suça sürüklenen çocukların muhakeme edildiği hususi bir mahkemedir (Tomambay,1999). Çocuk mahkemelerinde gaye; çocuğu esirgemek, çocuğun ıslah edilmesini ve toplum düzenine ortak olmasını sağlamaktır (Uluğtekin,2004 akt. Göğer,2020).

Uluslararası Hukuk Düzeninde Çocuk

Tarihsel süreç incelendiğinde çocuklarla ilişkili yasal düzenlemelerin oluşturulması inancı yaklaşık 400 yıl sürmüştür (Akyüz,2001).

1779 yılında İsviçre'nin Zürih Kantonu'nda yayınlanan bir emirname çocuk hakları alanında ilk belge olarak kabul edilmektedir (Talas,1990). 1912 yılında Amerika'da herhangi bir ayırım gözetmeksizin tüm çocukların sağlık problemleri ile ilgilenen bir büro kuruldu. 1924 yılında Milletler Cemiyetince çıkarılan '*Çocuk Hakları Cenevre Bildirisi*' hak sözcüğünün benimsendiği ilk bildiri olarak bilinmektedir. 1946 yılında kurulan Birleşmiş Milletler tarafından *Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF: The United Nations International Children's Emergency Foundation)* çocukların acil ihtiyaçlarını karşılamak, dünya çocuklarının durumunu dizayn etmek amacıyla kurulmuştur. 1948 yılında çocuk suçluluğuna doğrudan değinen *Evrensel İnsan Hakları Bildirgesi* kabul edildi. Çocuk haklarıyla ilgili olarak yapılan en önemli çalışma olan ve 195 ülkede kabul gören "Çocuk Hakları Sözleşmesi" ise 1989 yılında Birleşmiş Milletlerce kabul edilmiştir (Çavuşoğlu,2013; Görak, Erdoğan, Savaşer ve Çakıroğlu, 1992; Onat ve Cenani, 1996; Fişek, Çiner, Akpınar,2008).

Çocuk Suçluluğunun Önlenmesine İlişkin Birleşmiş Milletler Yönlendirici İlkeleri-Riyad İlkeleri, 14 Aralık 1990 tarihinde kabul edilmiştir. İlkeler; çocuk suçluluğunu önlenmeye yönelik yaklaşımları ve stratejileri içermektedir (Arıkan,2021).

2.6. Aile Kavramı ve Ana- Baba Tutumları

2.6.1. Aile Kavramı

Aile; doğum öncesi dönemden başlayıp ölene değin tesirini sürdürmeye devam eden, toplumun en küçük parçasıdır (Eripek, 1982). Aile; içinde insan türünün belli kurallar çerçevesinde ürediği, cinsel münasebetin belli bir oranda gerçekleştiği, eşler birbiri arasında ve anne-baba ve çocuk arasında belli düzeyde samimi, cesaret veren ilişkilerin kurulduğu, içinde yer aldığı toplumun finansal faaliyetlerinde bir ölçüde yer aldığı, topluma hazırlanma sürecinin belli oranda gerçekleştiği toplumsal bir kurumdur (Ozankaya,1975).

Sosyalleşme sürecinin ilk adımı olan aile de çocuk sosyalleşme, özdeşim kurarak anne ve babasını rol model almaktadır. Bu nedenle ebeveynlerin çocuğa yönelik sergilemiş oldukları davranışlar çocuk için önem arz etmektedir (Yavuzer,1993).

Kişilik gelişimi esnasında çocuk, genellikle aile üyelerinden bir kişiyi rol model almakta olmaktadır. Şayet rol model aldığı aile üyesi problemlili bir kişiliğe sahipse çocukta benzer davranışlar görülmesine sebep olabilmektedir (Yavuzer,1993).

Bilal'e(1984) göre; çocuk büyüdükçe çevrenin ve akranlarının tesiri altında kalıyor olsa da çocuğun büyüdüğü ailenin yapısında, genişliğinde, sosyo-ekonomik ve kültürel düzeyinde, ilk sosyal deneyimlerinde, duygusal ve sosyal gelişiminde önemli söz sahibi olmakla birlikte çocuğun gelişimi üzerinde anne ve babanın tutumlarının önemini koruduğu bilinmektedir (Yavuzer,2000).

2.6.2. Anne Baba Tutumları

Şahıslara, objelere ve hadiselere yönelik olarak benzer şekilde eylemlerde bulunmamızı sağlayan eğilim “tutum” olarak adlandırılır. Tutumun mevcut üç bileşeni bulunmaktadır. Bunlar: Duygusal Bileşen, Bilişsel Bileşen ve Davranışsal Bileşen. Bir obje, şahıs veya hadislerle ilgili olan durumlar tutumun duygusal bileşenini ifade ederken bir obje ya da hadiseye yönelik olarak geliştirilen inançlar

tutumun bilişsel bileşenini ifade etmektedir. Tutumun davranışsal bilşeni ise duygulara ve düşüncelere elverişli biçimde hareket etmek yönelimi olarak tanımlanmaktadır (Toprak, 2019).

Anne baba tutumu kavramı Yavuzer'e göre çocukların başka alanlarda gerçekleştirdikleri eylemlere ebeveynlerin kendi öğretilerini baz alarak göstermiş oldukları tepki olarak tanımlanırken (Yvuzer,1998) çocuğun neşeli ve sıhhetli yaşantının temininde mühim rol oynayanlar ebeveynlerdir. Anne ve babalar çocuğa toplum tarafından kabul görmüş bir takım öğretileri de aktarırlar. Bu etkileşimin neticesinde çocuk kendi değer yargılarını meydana getirerek toplum ile bağ kurmaya başlar. Bu sebeplerden ötürü çocuk eğitirken sergiledikleri tutumların çocuğun toplumsal ilişkilerinde, benlik algısında çok fazla öneme sahiptir (Keleş,2022).

Litaretür incelendiğinde ana baba tutumları ile ilgili üç önemli başlık karşımıza çıkmaktadır. Bunlar: Otoriter (Baumrind, 1966), kuralcılık (Darling, Dornbush, Lamborn ve Steinberg, 1992) ve baskı (Deci ve Ryan, 1985). Bu nedenle çeşitli şekilde ana baba tutum ve davranışları olsa da ana baba tutumları ile ilgili olarak Eşitlikçi- Demokratik, Aşırı Koruyuculuk-Müdahalecilik, Aşırı Otoriter-Baskıcı ana baba tutumlarının incelenmesi tutum ve davranışların nedeninin ve sonucunun idrak edilmesinde önemli rol oynadığı için bu çalışmada belirtilmiş olan üç kategori üzerine durulmuştur.

2.6.2.1. Eşitlikçi ve Demokratik Anne Baba Tutumu

Aile ile ilgili mevzularda çocuğun düşüncelerini ifade etmesine izin verilen, çocuğa yönelik koşulsuz bir şekilde kabul gösterilen, çocuğun düşüncelerinin ve duygularının önemli olduğuna vurgu yapan, ilgilerinin önemsendiği yetenekleri doğrultusunda yönlendirildiği, başarılarının övüldüğü ebeveyn tutumudur (Cengiz,2021).

Demokratik tutumun söz konusu olduğu ailelerde çocuğun bütünüyle özgürlüğünden söz etmek yanlış olup kısıtlandığı bazı noktalar söz konusudur. Ailede onaylanmayan ve onaylanan davranışlar önceden belirlenmiş olur ve çocuk bu sınırlılıklar içerisinde hürdür (Yavuzer,2000). Demokratik yetiştirme stilinde daima çocuk ile ebeveyn arasında iletişim halinde olmak ve problemlere çözüm bulma arayışının ana etken olması nedeniyle çocuğun bilmeden ya da istemeden yaptığı

yanlıkların ebeveynlerce anlayışlı karşılanması ve açıklayıcı bir üslup kullanılması ayrıca çocuğa hatalarının olağan olabileceğini mühim olan hatalarını telafi etmek olduğunun izah edilmesi çocuğun ana baba tutumu değerlendirmesinde olumlu etkiler yaratabileceğini dolısıyla benlik saygısında olumlu etkilerin meydana gelmesi gözlemlenebilir (Dervişoğlu,2018).

Demokratik yetiştirme stiline sahip olan anne babaların en göze çarpan özellikleri aile içerisinde sevgi saygının varlığıdır. Bu ailelerde çocuğu disipline etmek ya da cezalandırma amacıyla değil koşulsuz bir şekilde sevgi ve saygı sunulmakta olup çocuklara yönelik olarak sevgilerini açık bir şekilde ifade ederler (Alisinanoglu, 2003; Kulaksızoğlu, 2004).

Demokratik tutumun aile içerisinde canlı olduğu durumlarda aileler çocuğa bağımsızlık imkanı sunmakla birlikte çocuğun kendini izah etmesi ve deneyim kazanması için de imkanlar oluşturmaktadır. Bu durum da çocukların hareketli, cesaretli ve bağımsız olmalarını sağlamaktadır (Özgüven,2001).

Yapılan araştırmalara göre demokratik tutuma sahip ailenin içerisinde yetişmiş olan çocukların ebeveynlerin değerlerini içselleştirdikleri, psikolojik gelişimleri ve uyumları hususunda pozitif yönde sonuçlar meydana geldiği sonucuna ulaşılmakta olup demokratik tutumla yetiştirilmeyen çocuklara binaen daha az problemlerle davranış sergilerler (Sümer vd., 2010; Lamborn vd., 1991).

2.6.2.2. Aşırı Koruyucu ve Müdahaleci Anne Baba Tutumu

Çocuğu olması gerekenden daha fazla şekilde denetleyerek, çocuğun üstüne düşüldüğü ve çocuğa yoğun bir şekilde sevgi gösterildiği anne-baba tutumu olarak adlandırılan aşırı koruyucu ve müdahaleci anne- baba tutumunda, çocuğun talepleri geri çevrilmez (Tuzcuoğlu,2003). Bu tür tutuma sahip ebeveynler çocukların sorumluluklarını kendileri üstlenerek çocuğun sorumluluk almasına mani olurlar. Bu durum da çocuğun kendine güven duymasını engellerken kendini savunamayan, başkalarına yoğun şekilde bağımlı, diğer insanların tesiri altında kalabilen, güveni ve cesareti kendisinde bulamayan bir kimlik oluşturmaktadır (Yavuzer,2009; Cüceloğlu,2005).

Ebeyveni tarafından aşırı koruyucu bir tutum ile büyüyen çocuklar ev içerisinde neşeli, istikrarlı bir görüntü bıraksa da okul gibi ev dışındaki yaşam alanların da utangaç, mutsuz ve kabiliyetsiz olabilmektedirler (Altınköprü,2003).

Çocuğunun daima taleplerine riayet eden ancak çocuktan herhangi bir istekte bulunmayan ebeyvenler, çocuğun belli durumlar ve problemler ile karşılaştığında tepki ve davranış oluşturma hususundaki kapasitesine inancı olduğunu gösteren herhangi bir emare bulundurmamış olur. Bu şekilde yetişen çocuklar her ne kadar sevildiklerini hissediyor olsalar da herhangi bir konu da kendilerini yeterli hissedemezler (Humphreys, 2002).

2.6.2.3. Aşırı Otoriter ve Baskıcı Anne Baba Tutumu

Çocuğu daima kontrol ve baskı altında tutan, evde koyulan kurallara çocuğun mecburen riayet etmesini arzu eden, kurallara uymaması halinde ağır yaptırımlar ile cevap verilen anne baba tutumudur (Yörükoğlu,1982).

Çocuklarının kendilerinden bağımsız bir birey olduğu düşüncesinden irak bir şekilde çocuk yetiştiren otoriter anne-baba tutumuna sahip olan ebeyvenler; çocuklarında arzu ettiği davranışın yerleşmesi için sevgilerini bir pekiştirici olarak kullanmaktadırlar. Yani çocuklar kendilerinin istediği gibi davrandıklarında çocuklara sevgilerini gösterirler (Cüceloğlu,1992; Şendil,2003).

Otoriter tutuma sahip ailede büyüyen çocuklara uygulanan fiziksel şiddetin yanında azarlama, bağırma, korkutma, kınama, ayıplama, şahsına baz alarak eleştiriye tabi tutma gibi sözlü şiddetin uygulandığı bilinmektedir (Aslan,1992; Tuncer, 1980).

Litaretür incelendiğinde otoriter ve baskıcı aile tutumuna sahip olan ebeyvenlerin çocuklarının; özgüvenlerinin düşük olduğu, kendilerine olan güvenleri olmadığı, dışarıyla iletişimlerinin kısıtlı olduğu, olumsuz benlik algısına sahip oldukları, çevresine karşı güvensiz oldukları, kindar oldukları, başkalarının tesiri altında kalmaya müsait oldukları, ebeyvenlerinin kendilerini sevmediklerine dair düşüncelere sahip oldukları bilinmekte olup bu çocuklar ev dışarısındaki hayatında zarar verici davranışlarda bulunan, haylaz, akademik başarılarının düşük seviyede olduğu çocuklar olarak görülmektedirler (Aslan,1992; Çağdaş, 2003; Alicıgüzel,2001; Yavuzer,1987).

Özetle; otoriter aile yapısı içerisinde büyüyen çocukların, ebeveynleri ile aralarında gönülden sevgi ve saygı köprüsünün kurulmadığı, özgüvenlerinin düşük olduğu, bağımsız biri olamadıkları, utangaç olmakla birlikte kendi içinde vuku bulan bir takım kararsızlıklarının olduğu ve sinir sisteminde bir takım problemlerinin olduğu görülmektedir (Kaya,1997).

2.6.3. Anne Baba Tutumları ile İlgili Olarak Yapılan Çalışmalar

Bu bölümde, anne- baba tutumları ile ilgili olarak ulusal ve uluslararası mecrada alanyazında yer alan bazı çalışmalara değinilmiştir.

2.6.3.1. Anne Baba Tutumları ile İlgili Olarak Ulusal Mecrada Yapılan Çalışmalar

Alanyazın incelendiğinde Türkiye’de anne-baba tutumları ile ilgili olarak bir çok araştırmanın yapıldığı görülmektedir. Bunlardan birisi Hanımoğlu tarafından liseye geçiş sınavına girecek olan 6.,7. Ve 8. Sınıf öğrencilerinin sınav kaygısı, mükemmeliyetçilik ve algılanan ana-baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi olduğu görülmektedir. 723 öğrencinin katıldığı sonuçlara göre; olumlu ve olumsuz mükemmeliyetçilik alt boyutları ile anneden algılanan kabul/ilgi alt boyutunun sınav kaygısı ölçeğinden elde edilen toplam puanın anlamlı yordayıcıları olduğu, öğrencilerin olumlu mükemmeliyetçilik ve anneden algılanan kabul/ilgi düzeyleri arttıkça sınav kaygısının azaldığı alt sonuçlarına varılmıştır (Hanımoğlu,2010).

Diğer bir çalışmanın ise; 13-18 yaş aralığında obez tanısı almış olan ergenler üzerinde Erdoğan tarafından yapıldığı görülmektedir. Çalışmaya göre; obez tanısı almış ergenlerin ana-baba tutumu ve sosyal fizik kaygı ile ilişkisinin obez tanısı almayan ergenlerle mukayesesi olduğu görülmektedir. 50 obez hasta ile 50 obez olmayan hasta olmak üzere toplamda 100 ergen üzerinde yürütülen araştırmanın sonucu; obez tanısı alan ergenlerin anne baba tutumlarının obez tanısı almayan ergenlerin anne babalarının tutumlarına göre yeterli sevgi ve sıcaklığı göstermedikleri, ergenin ihtiyacı olan sevgi bağını oluşturamadıkları ve anne baba desteğinden mahrum oldukları söylenebilir (Erdoğan,2013).

Ergenler ile ilgili olarak yapılan diğer bir çalışma ise ergenlerde internet kullanımı ile anne baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. 9.,10.,11. Ve 12. Sınıf

öğrencilerinden oluşan 301 katılımcının katılımıyla gerçekleşen çalışmanın sonucuna göre; sağlıklı internet kullanımı ile anne baba tutumu arasında düşük düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Sağlıklı internet kullanımı ile anne baba tutumlarının alt boyutu olan kabul/ilgi ile arasında negatif yönlü bir ilişki sonucuna ulaşılmış olup ebeveynlerin çocuklarda doğru internet kullanımını sağlanması için küçük yaşlardan başlayarak internet kullanımı hususunda çocuklara limit koymanın önemine vurgu yapıldığı görülmektedir (Dede,2019).

Anne baba tutumları üzerine ulusal mecrada dikkat çeken diğer bir araştırmanın ise epilepsi hastaları üzerinde yapıldığı görülmektedir. Araştırma; Epilepsi hastalarının anne-baba tutumunun benlik saygısı ve yaşam kalitesine etkisini değerlendirmektedir. 87 epilepsi hastası üzerine yürütülen çalışmada; epilepsi hastalarının yaşam kalitesi ile anne baba tutumu arasında anlamlı ilişki olduğu sonucuna varıldığı görülmektedir (Kurtuluş,2019).

Litaretür incelendiğinde anne-baba tutumları ile ilgili olarak ilkökul,ortaokul ve lise öğrencileri dışında üniversite öğrencileri üzerine yapılan çalışmaların varlığına rastlanmaktadır. Yapılan araştırmaya göre; Üniversite öğrencilerinde alkol ve madde kullanımının anne-baba tutumu, belik saygısı, sosyal destek ile ilişkisinin incelendiği görülmektedir. Yaşları 18-36 arasında değişkenlik gösteren üniversitede Lisans, Yüksek Lisans ve Doktora eğitimi gören toplam da 195 öğrenci üzerine yapılan araştırma; koruyucu anne baba tutumlarına sahip ebeveynlerin çocuklarının alkol kullanan bireylerde alkol kullanmayan bireylere bianaen daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Uysal,2019).

2.6.3.2. Anne Baba Tutumları ile İlgili Olarak Uluslararası Mecrada Yapılan Çalışmalar

Alanyazın incelendiğinde anne-baba tutumları ile ilgili olarak uluslararası mecrada bir çok çalışmanın yapıldığı görülmektedir. Bu çalışmalardan birisi Nguven ve arkadaşları tarafından yapılan Vietnam'da 11 yaşında olan ve 6.sınıfta eğitim gören ergenler arasında siber zorbalık, ebeveyn tutumları, kendine zarar verme ve intihar davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Çalışmaya katılan 648 öğrenci üzerine yapılmış olan çalışmalar neticesinde; ebeveynleri tarafından kabul edilen ergenlerin ebeveynleri tarafından daha az kabul edilen ergenlere göre kendine

zarar verme olasılığı, intihar düşüncesi, intihar girişiminde bulunma olasılığının daha az olduğu sonucuna varılmıştır (Nguyen ve ark.,2020).

Bir diğer araştırma ise otistik çocukların ebeveynleri ile yapıldığı görülmektedir. Çalışma; Otistik çocukların evde teknoloji kullanımına yönelik ebeveyn tutumlarını araştırmaktadır. Birleşik Krallıklar, Belçika, ve İspanya’da yaşayan 388 araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır. Ebeveynlerine çocuklarının teknoloji ile geçirdikleri zamanla ilgili olarak kaygılarının varlığı sorulmuş olup araştırmanın sonucuna göre; ebeveynlerinin endişeleri ile çocukların teknoloji ile geçirdikleri gerçek süre arasında anlamlı bir ilişkinin olduğudur. Yani, çocuklarının teknoloji ile daha fazla zaman geçiren ebeveynler çocukları teknoloji ile daha az zaman geçiren ebeveynlere göre daha fazla kaygılı oldukları sonucuna ulaşılmıştır (Uriarte, Laurie ve Warreyn, 2019).

Steinberg, Belsky ve Meyer tarafından 1991 yılında yapılan bir araştırmaya göre; otoriter tutuma sahip olan ebeveynlerin çocuklarda yarattığı etkiyi ortaya koymak amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda yaşları 14 ile 18 arasında değişkenlik gösteren 6400 ergenle çalışma gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın neticesinde; otoriter tutuma sahip olan ebeveynlerin çocuklarının otoriter tutuma sahip olmayan ebeveynlerin çocuklarına göre akademik anlamda daha başarılı oldukları sonucuna ulaşılmıştır (Akt., Korkulu, 2019).

2.7. Empati

2.7.1. Empatinin Tanımı ve Anlamı

Empati meydana geldiği ilk zamanlardan bu yana başka şekillerde ve başka teorilerle tanımlanmıştır. Günümüzde de halen empati ile ilgili olarak başka tanımların yapıldığı görülmektedir (Dökmen,2019).

Empati; yunanca kelimeler olan ‘em’ ve ‘patheia’ kelimelerinden türetilmiştir. Yunanca da bu kelimeler bir arada kullanıldığında kişinin içsel algılanmasını ifade ettiği anlamına gelmektedir (Dökmen,1987).

Aristo’nun Rhetoric isimli eserinde ilk defa kullanıldığı bilinen empati kavramının Psikoloji alanında ise ilk kez 1987 yılında Alman Psikolog Theodere Lipps tarafından kullanılan ‘*Einfühlung*’ kavramı empatinin karşılığı olarak kullanılmıştır. *Einfühlung* kavramı, ilk etapta kişi ile obje arasındaki ilişkiye vurgu

yapmış olsa da daha sonraları kişilerarası ilişkiler üzerine yoğunlaşan bir kavram olmuştur. “Einfühlung” kavramı; kişinin karşısındakinin yerine geçebilme yetisi olarak tanımlanmaktadır (Ersoy ve Köşger,2016).

Türk Dil Kurumu sözlüğünde empati, kişinin kendisini başka bir bilincin yerine koyarak söz konusu bilincin duygularını, isteklerini ve düşüncelerini, denemeksizin anlayabilmesi becerisi olarak tanımlanmaktadır (TDK,2020). Empati, bir kimsenin kendisini karşısındaki insanın yerine koyarak onun düşüncelerini ve duygularını anlayabilmesi ve anladığını karşısındakine izah etme durumudur (Dökmen, 1999).

2.7.2. Empati ile İlgili Kuramlar

2.7.2.1. Çıkarsama Kuramı

Çıkarsama kuramına göre; karşımızdaki insanı idrak edebilmenin yolunun, onun bedensel tepkilerinin tefsir edilmesinden geçtiği varsayılmaktadır. İlerişim halinde olduğumuz bireyin iletişime açık olmadığı durumlarda kendi deneyimlerimizden ve karşımızdaki kişinin fiziksel tepkilerinden yola çıkarak karşımızdaki birey hakkında bir takım çıkarımlarda bulunabiliriz. Örneğin, öfkelendiğimde kaşlarımı çatmışsam ya da öfkeye bağlı olarak bir tepki ortaya koymuşsam, bu deneyimlerimden yola çıkarak aynı veya benzer tepkileri veren birisinin öfkeli olduğu çıkarımına ulaşabilirim (Ünal,1972).

2.7.2.2. Rol Oynama Kuramı

Empati ile ilgili diğer bir kuram ise George H. Mead tarafından geliştirilen Rol Oynama Kuramıdır. Bu kurama göre; sosyal hayatımızda yer alan bir insana benzemeye çalışarak ya da kendimizi onların yerine koyarak karşımızdakinin duygu, düşünce ve davranışlarını anlayabilmemiz mümkündür. Çıkarsama kuramında olduğu gibi rol oynama kuramında da bedensel tepkilerin önemine vurgu yapılmakta olup bu kurama göre, yeni dünyaya gelmiş olan bir bebek kendisini dış dünyadan ayırt edemez ve bağımsız bir birey olduğunun bilincine varamaz. Çocuk; yaş aldıkça evcilik tarzı oyunlar oynamaya başlar ve böylece çevresindeki insanların rolüne bürünerek hem şahsı hakkında hemde çevresi hakkında bir takım düşüncelere sahip olmaya başlar. Çocuk, ileri ki zamanlarda bu rolleri fiziksel olarak oynayabileceği

durumdan muaf olduğun da rolleri zihnen oynamaya başlar. Bu aşamada; diğer insanların kendine karşı bakış açıları ve kendisine yönelik davranışların değerlendirmesini yapabilecektir (Ünal,1972).

2.7.2.3. Heyecan Yayılması Olarak Empati

Heyecan yayılması olarak empati kavramından ilk bahseden kişi Harry Stack Sullivan'dır. Sullivan'a göre, bakım veren ile çocuk arasında heyecan verici bir bağ olduğunu ve bu bağın da empati olduğu görüşünü savunmaktadır. Bu yaklaşıma göre; iletişim halinde olduğumuz kişinin heyecanını fark edip bu heyecanı benimseyebildiğimiz zaman empati kurulmuş olur. Yani, gülen bir çocuk bizim de gülümsememize vesile olabileceği gibi korkan biri bizim de bir takım korkuları yaşamamıza neden olabilmektedir (Evrken,2009).

2.7.3. Empati İle İlgili Kavramlar

2.7.3.1. Empati ve Sempati

Empati ve sempati kavramlarının her ikisi de diğer insanların duygu durumu ile ilintili kavramlar olması nedeniyle birbirlerine çok sık karıştırılan kavramlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

İngilizce'ye 'sympathy' olarak geçen eski yunancadaki adı 'sympatheia' olan terimin günümüzdeki manası birisi ile birlikte acı çekmektir. Empati kurduğumuz da karşımızdaki insanın duygu ve düşüncelerini anlayama çalışırız ancak karşımızdaki insana hak vermek zorunda değiliz. Ancak bir insana sempati kurmamız demek o insanın sahip olduğu duygu ve düşüncelere hak verdiğimiz anlamına gelmektedir. Sempati de anlamak zorunluluğu yoktur ancak hak vermek zorunluluğu söz konusudur (Dökmen,2008).

Her ne kadar empati de sempati de öznel yaklaşımlar olsa da empati de önemli olan kişinin kendi değerlerinden ve inançlarından bağımsız bir şekilde iletişim halinde olduğu kişinin öznelliği önemlidir. Empati de iletişim halinde olduğumuz kişiye ait olan duygularını yanlışsız bir şekilde hissedebilmek, onun duygularını içselleştirebilmek söz konusuysen sempati de müşterek duyguların ve amaçların paylaşılmasıdır (Akkoyun,1982).

2.7.3.2. Empati ve Özdeşim

Bir kimsenin birden farklı yönleri ile bir başka kimseye benzemesi, bu benzemenin özel bir çaba olmaksızın, otomatik bir şekilde gerçekleştiği zihinsel bir süreç olarak tanımlanmaktadır. Bir kimsenin uyumlu ya da savunmacı bir şekilde reaksiyon verme nedeni de genellikle özdeşim kurduğu kişilerin sevilen ya da korkulan kimseler olmasından kaynaklanır. Her ne kadar empati ile özdeşim birbirine yakın kavramlar olsa da aynı anlamı ifade etmemektedirler. Özdeşim, iletişim halinde olduğumuz kişinin içinde bulunduğu durumu idrak etmekle yetinmeyip bununla birlikte bu durumu hissetmeye devam etmesi esasken empati de bir devamlılıktan söz edilmez. Ayrıca özdeşim bilinç dışı bir şekilde gerçekleşirken empati bilinçli bir şekilde meydana gelmektedir (Gülseren, 2001).

Anne- Baba Tutumlarının çocukların gelişimi üzerinde etkisi.

Bandura'nın Sosyal Öğrenme Kuramına göre, küçük yaşlardan itibaren dünyayı tanımaya çevresinde yer alan insanlarla iletişime geçerek başlayan çocuklar şahsı ya da etrafındaki insanlar hakkında bilgi sahibi olmaya ise aile içerisinde başlar. Çocuklar aile ortamı içerisinde ebeveynlerini rol model alıp ebeveynlerinin tepkisini benimsemeleri sonucunda şahıslarına ya da etrafında bulunan insanlara yönelik olarak fikir sahibi olabilmektedir. Tüm bu faktörler bir arada değerlendirildiğinde; çocukların anne ve babalarının tutumları çocuğun kendisi, çevresi ve geniş çerçevede dünya hakkında bir takım düşüncelere sahip olmasında mühim bir rol oynamaktadır (Köse,2019).

2.8. Benlik

2.8.1. Benlik, Benlik Saygısı Tanımı ve Anlamı

Benlik psikoloji ile ilgili yapılan araştırmalarda fazlaca karşılaşılan bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. 1890'lı yıllarda Williams James'in önderliğinde başlayan benlik ile ilgili çalışmalar neticesinde günümüzde benlik kavramının işlevsel tanımı üzerine bilim insanlarınca müşterek birlikteliğin halen sağlanamadığı bilinmektedir (Parmaksız, 2011).

Benlik; kişinin kendisi ile ilgili algılarının, şahsi atıflarının, ileriye yönelik gayelerinin, geçmiş deneyimlerinin, toplumsal rollerinin, kişinin zihnindeki betimlenişi ve zihinde kavramsal bir ben olarak var olmasıdır. (Aydın,1996) Rogers'e göre

(1980) benlik duygu,düşünce ve davranışlardan etkilendiğinden dolayı kişiliğin meydana gelmesinde önemli rol oynamaktadır. Kişilerin tabiatlarını, yaşayış biçimlerini, değerlerini, kabiliyetlerini ve umutlarını içinde barındıran sübjektif bir bütündür (Kandaz, 2018).

Ruh sağlığı ile ilişkili olduğu bilinen benlik saygısı; kişinin sahip olduğu kabiliyetlerini ve kapasitesini olumlu bir şekilde değerlendirmesi neticesinde olumlu bir benlik algısına sahip olmasını ifade etmektedir. Akıl, kabiliyet, fiziksel özellikler, saygınlık gibi özelliklerin kişi kendisince olumlu olarak tanımlaması gibi öğeleri içinde barındıran benlik saygısı, bireyin kendini tanımlarken sahip olduğu tutumun yönüne bağlıdır. Kişi kendini tanımlarken olumlu bir tutuma sahipse benlik saygısı yükselirken kişinin kendisini olumsuz bir şekilde tanımlaması neticesinde benlik saygısının düştüğünden söz edilmektedir (Karahana, Sardoğan, Ersanlı, v.d., 2004).

Benlik saygısı, bireyin kendiyile ilgili olarak sahip olduğu düşünceler ve duygulardır. Kişinin mevcut olarak var olan benliği ile ulaşmak istediği benlik arasındaki mesafenin kişice değerlendirilme şekli benlik saygısını meydana getirmektedir. Kişinin; kendisini değerli hissetmesi, toplum tarafından sevgi ve saygıya maruz kalması ve bu durumdan kişinin memnuniyet duyuyor olması, kendisini sahip olduğu tüm özellikleriyle onaylaması ve güvenmesi yani olumlu benlik saygısına sahip olması kişi için hem toplumsal hem psikolojik anlamda olumlu tesiri olmaktadır (Kandaz, 2018).

Benlik; hem fiziksel hem psikolojik konuları içinde barındırır. Fiziksel benlik imajı, kişinin fiziksel özellikleri ile ilintilidir. Psikolojik benlik imajı ise; kişinin düşünceleri, duyguları ve duyumları ile ilintili olup fiziksel benlik imajından daha sonra meydana gelmektedir. Çocuk yaş aldıkça her iki benlik imajı birleşir ve çocuğun bütünlük algısı oluşmuş olur (Arıcak, 1995).

Bireyin sağlıklı bir gelişim sürecinden geçmesi için kendisi tanınması ve kabul etmesinin yanında ailesi tarafından onaylanmasının da önemi vardır. Baldwin 1945 yılında aile ile çocuk arasındaki bağ üzerine yapmış olduğu çalışmalar neticesinde kabul edici- demokratik tutuma sahip olan ailelerde büyüyen çocukların benlik gelişiminin de olumlu tesir ettiği sonucuna varılmış olup otoriter tutuma sahip ailelerde yetişen çocukların ise istikrarsız, şiddete meyilli ve memnuniyetsiz oldukları sonucuna varılmıştır. Aile ve çocuk ilişkisi ile ilgili olarak bir diğer

çalışmanın ise 1958 yılında Helper tarafından yapıldığı görülmektedir. Aile tarafından onay ve yorumu ile çocukların kendilerine yönelik algıları arasında ilişki olduğu sonucuna varılmıştır. Ailelerin çocuk hakkında yorumlarının olumlu olması halinde çocuğun da kendisi hakkında algılarının olumlu yönde seyrettiği; tam tersi olarak ailelerin çocuk hakkında yorumlarının olumsuz olması halinde çocuğun kendisine yönelik algılarının olumsuz olduğu sonucu varılmıştır (Arıcak,1995).

2.8.2. Benlik Saygısı ile İlgili Yapılan Çalışmalar

Long 1986 yılında aile yapısının ve anne- babanın anlaşmazlığının üniversite birinci sınıfta eğitim gören kız öğrencilerin benlik saygısı üzerindeki etkilerini araştırmıştır. Araştırma neticesinde gençlerin benlik saygısı ile ebeveynlerin mutlulukları arasında doğrusal bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yani mutlu olan ebeveynlerin çocuklarının da olumlu benlik saygısına sahip olduğu neticesine ulaşılmıştır. Ancak benlik saygısı ile aile yapısı arasında bir ilişkinin olmadığı sonucuna ulaşılmıştır (Saygın,2008).

Gross ve John tarafından 1997 yılında 184 üniversite öğrenci ile yürüttükleri çalışmada benlik saygısı ile depresyon arasındaki ilişkiyi incelenmiştir. Araştırmanın neticesinde benlik saygısı ile depresyon arasında anlamlı düzeyde ilişkinin olduğu sonucuna varılmıştır. Bununla birlikte ebeveynlerin olumlu olmayan tutum ve eleştirilerin öğrencilerin depresyona girme olasılıklarının yüksek olduğu ve olumsuz benlik saygısına neden olduğu araştırma da ulaşılmış olan diğer bir sonuç olarak karşımıza çıkmaktadır (Avşaroğlu,2007).

Baumeister tarafından 2003 yılında yapılan çalışmada benlik saygısı ile bir çok değişken arasındaki ilişki incelenmiştir. Buna göre; okulda başarılı olan öğrencilerin benlik saygısının yükseldiği sonucuna varılırken benlik saygısının olumlu ya da olumsuz olması ile okulda başarılı olma durumu arasında ilişkinin olmadığı sonucuna varılmıştır. Aynı çalışmada yetişkinlere yönelik yapılan çalışmada; mesleki başarı ile benlik saygısı arasındaki ilişkiye bakılmış. Sonuç olarak, mesleki başarının benlik saygısını yükselttiği yönünde bulgular elde edilmiştir. Benlik saygısı ile mutluluk arasında ilişki olduğu varılan sonuçlar birisidir. Düşük benlik saygısına sahip bireylerin depresyona girme olasılığı yüksek benlik saygısına sahip olan bireylere göre daha olası bulgusuna ulaşılrken yüksek benlik saygısına sahip olan

bireylerin stresle baş etme kabiliyetlerinin düşük benlik saygısına sahip bireylere göre daha olası sonucuna varılmıştır (Parmaksız, 2011).

San 2021 yılında gerçekleştirdiği çalışmada; özel yetenekli bireylerde benlik saygısı, İyimserlik ve Yaşam doyumunu incelemiştir. Araştırma, 183 özel yetenekli bireyden toplanan veriler ile gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın sonucunda; özel yetenekli genç yetişkinlerde benlik saygısı, iyimserlik ve yaşam doyumunu arasında pozitif yönlü bir ilişki söz konusuyken benlik saygısı ve iyimserlik eğilimleri yaşam doyumlarını anlamlı düzeyde yordamaktadır sonucuna varılmıştır (San,2021).

Keskin 2021 yılında gerçekleştirdiği çalışmada, ergenlerde sosyal medya kullanımı ile benlik saygısı ve psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmaya; 150 öğrencinin katılımı ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma; sosyal medya kullanımı ile benlik saygısı arasında negatif yönlü orta düzeyde ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Keskin,2021).

Ayhan 2021 yılında gerçekleştirdiği çalışmada; suça sürüklenen çocuklar ile suça sürüklenmeyen çocukların benlik saygısı düzeylerini karşılaştırmıştır. Araştırmaya; yaşları 12 ile 18 yaş aralığında değişen 82 suça sürüklenen çocuk ile herhangi bir suça karışmamış olan 12 ile 18 yaş aralığında bulunan 58 çocuk olmak üzere toplamda 140 çocuk ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın neticesinde; suça sürüklenen çocukların benlik saygı düzeylerinin suça sürüklenmeyen çocuklara göre daha düşük olduğu sonucuna varılmıştır (Ayhan, 2021).

Şengül 2021 yılında gerçekleştirdiği çalışmada Elipsi hastalığı olan çocuklarda damgalama algısı ve benlik saygısının belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda çalışmada, yaşları 9 ile 15 arasında değişkenlik gösteren 150 epilepsi hastalığı bulunan çocuk ile yürütülmüştür. Araştırmanın neticesinde, epilepsi hastalığı bulunan çocukların damgalanma algısının yüksek, benlik saygısının düşük olduğu sonucuna varılmıştır (Şengül,2021).

3. YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Suçta sürüklenen çocukların algıladıkları ana baba tutumlarının empati kurma becerisine ve benlik saygısına olan etkisinin incelendiği bu araştırma ilişkisel tarama modeli ile düzenlenmiş nicel bir araştırmadır. İlişkisel tarama modeli, iki ya da daha çok sayıdaki değişken arasında birlikte değişimin varlığını belirlemeyi amaçlayan tarama yaklaşımına denir. İlişkisel tarama modeli ile değişkenlerin birlikte değişkenlik durumu ya da mevcut bir değişim söz konusu olması halinde bu değişimin yönünü saptanmaya çalışılır (Karasar,2011). Bu modeldeki araştırmalar bilginin arttırılmasında, anlaşılmasında kuramcılar ile uygulayıcılara önemli katkılar sunmaktadır (Balci, 2004).

Bu çalışma için Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nden etik kurul izni, Kocaeli Adliyesi Çocuk Mahkemesi hakimince kovuşturması sonlanan veya devam eden suçta sürüklenen çocuklar üzerinde çalışma yapılabilmesi için uygulama izni alınarak araştırma yapılmıştır. İzin belgeleri ekler bölümünde sunulmuştur.

3.2. Araştırmanın Örneklemi ve Evreni

Araştırmanın evrenini Kocaeli Adliyesinde 2020 ve 2021 yılında Kocaeli Çocuk Mahkemesince sosyal inceleme raporu hazırlanması için talepte bulunulmuş ve talebe binaen uzmanlarca görüşme gerçekleştirilmiş 268 suçta sürüklenen çocuk oluşturmaktadır.

Örneklemin belirlenmesinde Olasılıklı Örnekleme Yöntemlerinden Basit Rastgele Örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Basit Rastgele Örnekleme yöntemi; araştırma yapılacak evrenin özelliklerini yansıtacağı düşünülen örneklemin evrenden seçilmesinin ve gözlemlerin bu birimler üzerinde yapılmasının kaçınılmaz olduğunda başvurulabilecek, tüm birimlerin eşit seçilme şansı olan, en basit örnekleme yöntemidir (A.Özmen, 1999; S.Kılıç, 2013).

Araştırmanın örneklemini ise bu evren üzerinden gönüllü olarak araştırmaya katılmayı kabul eden 140 suçta sürüklenen çocuktan oluşmaktadır. Çalışmaya katılan çocukların tamamına; kişisel bilgi formu, ana baba tutum ölçeği, empati ölçeği ve benlik saygısı ölçeği yüz yüze görüşmelerle uygulanmıştır.

3.3. Verilerin Analizi

Katılımcıların farklı değişkenler açısından sıklıkları, oranları, ortalama ve standart sapmaları betimsel istatistikler ile sunulmuştur. Kategorik değişkenler için sayı ve % değerleri sürekli değişkenler için en yüksek-en düşük değerler, ortalama ve standart sapma değerleri verilmiştir. Araştırma değişkenlerinin normallik sayıltısını karışlayıp karşılamadığını incelemek için çarpıklık–basıklık değerleri, histogramlar ve Q-Q plot değerleri incelenmiştir. Gruplar arası karşılaştırmalarda bağımsız gruplar için *t* testi, Mann-Whitney U testi ve Kruskal Wallis H analizleri kullanılmıştır. Değişkenler arasındaki ilişkileri incelemek için Pearson korelasyon analizi yürütülmüştür. Bütün analiz sonuçları için anlamlılık düzeyi $p < .05$ olarak belirlenmiştir. Bu çalışmada verilerin analizleri SPSS 25 (IBM Corp. Released 2017. IBM SPSS Statistics for Windows, Version 25.0. Armonk, NY: IBM Corp.) programı aracılığı ile gerçekleştirilmiştir.

3.4. Verilerin Toplanması

Araştırma verileri, 2020 ve 2021 tarihleri arasında Kocaeli Adliyesi'ne bağlı olan Çocuk Mahkemeleri'nde herhangi bir suçtan dolayı kovuşturması devam eden ya da sonlanmış olan yaşları 13 ile 18 aralığında değişkenlik gösteren suça sürüklenmiş 140 çocuktan toplanmıştır.

Suçta sürüklenmiş çocuklar ile araştırmacı tarafından görüşme yapılmıştır. Görüşmede; çalışmanın içeriği, gönüllülük ilkesi ve verilerin gizliliği konularında bilgilendirme yapılmıştır. Veri toplama araçlarının uygulamasından önce, açıklamalar ve yönergeler okunarak, uygulamayla ilgili gerekli bilgiler verilmiştir. Ayrıca, çocukların uygulama esnasında merak ettiği sorular yahut anlaşılır olmayan noktalar araştırmacı tarafından cevaplandırılmıştır.

Ölçek uygulaması; bireysel olarak, yalnızca çocuk ve araştırmacının bulunduğu, dış ortamdan izole edilmiş bir görüşme odasında, araştırmacı tarafından gerekli görülen açıklamaların yapılıp soruların çocuğun idrak edebileceği seviyede çocuğa yönelttiği, yüz yüze olacak şekilde gerçekleştirilmiştir.

Örneklem grubunda bulunan çocuklara Kişisel Bilgi Formu, Algılanan Ana Baba Tutumları Ölçeği, Empati Eğilim Ölçeği Ergen Formu ve Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği uygulanmıştır. Uygulama sırasında çocukların kendilerine yöneltilen soruları

doğru bir şekilde yanıtlamaları çalışmamızda önem arz ettiği göz önünde bulundurulduğunda çalışmada zaman sınırlandırılmasına başvurulmamıştır.

3.5. Veri Toplama Araçları

Suçta sürüklenen çocukların Demografik özelliklerini araştırmak üzere Kişisel Bilgi Formu, empati beceri düzeylerini araştırmak üzere 17 maddelik KA-Sİ Empati Eğilim Ölçeği Ergen Formu (KA-Sİ EEÖ), çocukların benlik saygısı düzeylerini ölçebilmek amacıyla 10 maddelik Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği, 26 maddelik anne baba tutumlarına ilişkin algılarını araştırmak üzere Anne Baba Tutum Ölçeği kullanılmıştır.

3.5.1. Kişisel Bilgi Formu

Araştırmacı tarafından geliştirilmiş olan Kişisel Bilgi Formu katılımcıların sosyo-demografik özelliklerini ve suç ile ilgili bilgilerini içeren 17 sorudan oluşmaktadır. Kişisel bilgi formunda, mahkemece kovuşturması devam eden ya da sonlanmış olan yaşları 1-18 aralığında değişkenlik gösteren suçta sürüklenmiş çocukların doğum yeri, cinsiyeti,yaşı, eğitim düzeyi, madde kullanımı, aile türü, kardeş sayısı, kiminle yaşadığı, anne- babanın eğitim durumu, aylık aile geliri, suç türü, suçta karışma derecesi, suçu kiminle gerçekleştirdiği, suçta mükerrerlik öyküsü hususunda bilgi sahibi olmaya yönelik sorular bulunmaktadır. Kişisel Bilgi Formu'nda kişilerin isimleri ya da kimlik bilgileri gizli kalacak şekilde sorular hazırlanmıştır

3.5.2. KA-Sİ Empatik Eğitlim Ölçeği Çocuk ve Ergen Formu(KA-Sİ EEÖ)

KA-Sİ Empati Eğilim Ölçeği, çocuk ve ergenlerin empatik eğilimlerini ölçen, kendini değerlendirme türü bir ölçektir. Yaklaşık 15 dk. Sürede uygulanan ölçek bireysel ya da grup halinde uygulanabilmektedir. Ölçek; 3.sınıftan 12.sınıfa kadar kapsayan 144 öğrenciye uygulanmış olup uygulama neticesinde 3.-5. Sınıfta öğrenim gören öğrenciler ile 6.-12. Sınıfta öğrenim gören öğrencilerin görünümün farklı olduğu gözlemlenmiştir. Bu nedenle ölçeğin çocuklar ve ergenler için ayrı formlar olarak hazırlanmasının doğru olacağı düşünölmüştür. (Kaya ve Sinez,2010). Bu çalışma 13-18 yaş arasındaki ergenleri kapsadığından dolayı çalışmamız için ölçeğin ergen formu kullanılmıştır.

Ergen Formunun yanıtlanma biçimi; 10'u duygusal. 7'si bilişsel empatiyi ölçmek üzere toplam 17 maddeden oluşmaktadır. Yanıtlama biçimi "(1) Bana hiç uygun değil, (2) Bana biraz uygun, (3) Bana oldukça uygun ve (4) Bana tamamen uygun" şeklinde dört dereceli bir yapıda düzenlenmiştir. Ölçekte olumsuz madde olmadığı için katılımcı yanıtlarının puan değerleri yanıtlama biçimine paralel olarak toplanmaktadır. Ölçekten duygusal empatiyi ölçen 10 maddeye verilen yanıtların puanlarının toplanmasıyla elde edilen duygusal empati alt boyutu puanı, bilişsel empatiyi ölçen 7 maddeye verilen yanıtların puanlarının toplamı ile elde edilen bilişsel empati alt boyutu puanı ve bu ikisinin toplamı ile elde edilen toplam empatik eğilim puanı olmak üzere üç ayrı puan elde edilmektedir. Duygusal empati alt boyutundan elde edilecek minimum puan 10, maksimum puan 40, bilişsel empati alt boyutundan elde edilecek minimum puan 7, maksimum puan 28, toplam empatik eğilim puanı minimum 17, maksimum toplam empatik eğilim puanı ise 68" dir. Ölçekten alınan puanlar arttıkça empatik eğilim artmakta, düştükçe empatik eğilim azalmaktadır. (Kaya ve Sinez, 2010).

KA-Sİ EEÖ'nün hem çocuk hem de ergen formunun geçerliliği için yapılan açıklayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi ve alt-üst grup ayırt edicilik analizleri sonucunda hem çocuk hem de ergen formu için iki faktörlü yapının uygun olduğu belirlenmiştir. Empatik Eğilim Ölçeği-Ergen Formu'nun güvenilirliği için yapılan çalışmalar sonucunda iç tutarlılığı gösteren Cronbach alfa katsayısı, ölçeğin tümü için .87, duygusal empati için .82 ve bilişsel empati alt boyutu için ise .82 bulunmuştur. Ölçeğin test-tekrar test güvenirlik katsayısı 29 ölçeğin tümü için .75, duygusal empati alt boyutu için .73 ve bilişsel empati alt boyutu için .69 olarak bulunmuştur. Ölçeğin ergen formunun alt ölçeklere ve ölçeğin geneline ilişkin Cronbach alpha güvenirlik katsayıları, alt ölçekler arasındaki korelasyon katsayıları ve bir hafta arayla uygulanmasından elde edilen test, tekrar test güvenirlik katsayıları ölçeğin güvenilir bir şekilde kullanılabileceğini göstermektedir. (Kaya ve Sinez,2010).

3.5.3. Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği (RBSÖ)

Bireylerin benlik saygısını ölçmek amacıyla Rosenberg (1965) tarafından geliştirilen ölçeğin orijinali İngilizcedir. Çuhadaroğlu (1986) tarafından Türkçe'ye

uyarlanan ölçek 63 maddeden ve 12 alt ölçekten oluşmaktadır. Alt ölçekler: benlik saygısı, kendilik kavramının sürekliliği, insanlara güvenme, eleştiriye duyarlılık, depresif duygulanım, hayalperestlik, psikosomatik belirtiler, kişilerarası ilişkilerde tehdit hissetme, tartışmalara katılabilme becerisi, ana-baba ilişkisi, babayla ilişki, psişik izolasyon. (Çuhadaroğlu, 1986)

Çalışmamız da ölçeğin alt ölçeklerinden olan 10 maddelik benlik saygısı alt ölçeği kullanılmıştır. Ergenlere yönelik olarak uygulanan ölçekte zaman sınırlandırılması bulunmamaktadır. Benlik saygısı alt ölçeğinde ‘ çok doğru’ ile ‘ çok yanlış’ arasında derecelendirilmekte olup 1,2,4,5,7. Maddelerinde cevaplar çok doğru:4, doğru:3, yanlış:2, çok yanlış:! Şeklinde puanlanırken 3,5,8,9,10. Maddelerde çok doğru:1, doğru:2, yanlış:3, çok yanlış:4 olarak puanlanmaktadır ve ölçekten elde edilebilecek puanlar 10 ile 40 arasında değişmektedir. (Çuhadaroğlu,1986)

15-18 yaş aralığında lise öğrencilerine bir ay ara ile iki kez uygulanması sonucu, her alt test için elde edile güvenilirlik katsayısı .46(kişilerarası ilişkilerde tehdit hissetme alt testi) ile .89 (psikosomatik belirtiler alt testi) arasında değişiklik gösterirken görüşme ve ölçek sonuçları arasındaki uygunluk Pearson Momentler Çarpımı tekniği ile hesaplanmış ve geçerlik katsayısı .71 olarak bulunmuştur. (Çuhadaroğlu,1986)

3.5.4. Ana Baba Tutum Ölçeği (ABTÖ)

Araştırmada kullanılan Ana-Baba Tutum Ölçeği, Polat tarafından Kuzgun (1972) ve Bilâl (1984)’ in geliştirdiği ana-baba tutum ölçekleri temel alınarak hazırlanmıştır. Çocuk ve gençlere uygulanabilmektedir. Anne ve baba puanı olmak üzere iki ayrı puan verilerek kullanılan bir ölçektir. Pearson Momentler Çarpımı tekniği ile hesaplanan değişmezlik katsayıları anneler için (.83), babalar için (.88) olarak saptanmıştır. Ölçekte kritik değer olarak; anneler için 8, babalar için 9 puan belirlenmiştir. Bu nedenle, annelerin 8, babaların 9 puan üzerinde almaları onların otoriter tutum sergilediğini, 8/9 puan altında almaları ise demokratik tutum sergilediklerini göstermektedir. ABTÖ, çocukların algılarına dayanan 13 demokratik 13 otoriter olmak üzere 26 maddeden oluşmaktadır ve anne, babalar için ayrı ayrı olmak üzere iki cevap kâğıdı bulunmaktadır. Veri girişi yapılırken öğrencilerin anne ve babalarını demokratik olarak algılamalarını ölçen yanıtlara “0”, otoriter olarak

algılamalarını ölçen yanıtlara da “1” puan verilmiştir. Belirtilen puanlama stili ile demokratiklik ve otoriterlik durumu belirlenmiştir. Belirlenen yanıtların adet sayısına göre anne ve babalar, 8/9 kriter 63 puan dikkate alınarak demokratik ya da otoriter olarak kabul edilmiştir. Her alt ölçeğin toplam ve ortalamaları hesaplanmıştır. Daha sonra, yanıtların satır toplamları alınarak puanı 8 ve 8 üstü olan anneler otoriter olarak “1”, 8 altı olan anneler de demokratik olarak “0”, anne oran sütununa her bir öğrenci için işlenmiştir. Aynı uygulama babalar için de yapılarak satır toplamları 9 ve 9 üstü olan babalar otoriter olarak “1”, 9 altı olanlar da demokratik olarak “0” baba oran sütununa işlenmiştir. Ayrıca, ABTÖ hiçbir gruplamaya gidilmeden toplam puan olarak da analize katılmıştır. ABTÖ puan ortalamasının yükselmesi anne ve baba tutumunun otoriter olmasının arttığını, düşmesi ise demokratik olmasının arttığını göstermektedir. Araştırma bulguları, sadece öğrencilerin algıladıkları ana-baba tutumlarıyla ilgilidir. Aileyle birlikte yaşayan diğer bireylerin tutumları dikkate alınmamıştır. (Polat,1986).

4. BULGULAR

Tablo 1.

Katılımcıların Demografik Özellikleri

Değişkenler		n	%
Cinsiyet	Erkek	123	87.9
	Kadın	17	12.1
Eğitim Durumu	Okulu Terk Etmiş	31	22.1
	Ortaokul	8	5.7
	Lise	101	72.1
Geçmişte Kullanılan Madde ya da Maddeler	Kullandığı madde yok	74	52.9
	Sigara	50	35.7
	Sigara, Alkol	16	11.4
Kiminle Yaşıyor	Anne-baba boşanmış, anne ya da baba yanında yaşıyor.	19	13.5
	Büyük geleneksel aile	5	3.6
	Çekirdek aile	107	76.4
	Diğer (Yetiştirme yurdu, cezaevi vs)	9	6.4
Kardeş Sayısı	1 kardeş	53	37.9
	2-3 kardeş	59	42.1
	4 ve daha fazla kardeş	28	20.0
Kaçınıcı Çocuk	İlk çocuk	51	36.4
	Ortanca/Ortancalardan biri	38	27.1
	Son çocuk	51	36.4
Anne Eğitim Düzeyi	Okur-yazar değil	24	17.1
	İlkokul mezunu	56	40.0
	Ortaokul mezunu	37	26.4
	Lise Mezunu	18	12.9
	Üniversite Mezunu	5	3.6
Baba Eğitim Düzeyi	Okur Yazar değil	12	8.6
	İlkokul mezunu	46	32.9
	Ortaokul mezunu	37	26.4
	Lise mezunu	38	27.1
	Üniversite Mezunu	7	5.0
Anne Meslek	Ev Hanımı	99	70.7
	İşçi	9	6.4
	Memur	2	1.4
	Serbest Meslek	30	21.4
Baba Meslek	İşçi	39	27.9
	Memur	11	7.9
	Serbest Meslek	90	64.3
Aylık Gelir Düzeyi	2.600 TL'den az	19	13.6
	2.600-5.000	79	56.4
	5.000 TL'den daha fazla	42	30.0

Bu çalışmanın örneklemini yaşları 13 ile 18 arasında değişen (Ort = 16.25 ± 1.13) 123'ü (% 87.9) erkek ve 17'si (% 12.1) kadın olmak üzere 140 katılımcı oluşturmaktadır. Katılımcıların büyük çoğunluğu lise mezunudur (% 72.1, n = 101) . Katılımcıların büyük çoğunluğu (% 77.1, n= 108) çekirdek aileleri birlikte yaşamaktadır. 53'ünün (%37.9) tek kardeşi, 59'unun (% 42.1) 2-3 kardeşi ve 28'inin (%20) 4 veya daha fazla kardeşi vardır ve katılımcılardan 51'i (% 36.4) ilk çocuktur.

Katılımcıların annelerin büyük çoğunluğunun ilkokul (% 40, n= 56) ve ortaokul (% 26.4, n = 37) mezunu oldukları ve 99'unun (% 70.7) ev hanımı olduğu görülmektedir. Babalarının büyük çoğunluğunun ise ilkokul (% 32.9, n = 46) ve lise (% 38, n= 27.1) mezunu olduğu ve 90'ının (% 64.3) serbest meslek sahibi olduğu görülmektedir. Katılımcıların büyük kısmının (% 56.4, n = 79) aylık geliri 2600-5000 TL arasındadır.

Bununla birlikte bütün katılımcılar aile içerisinde fiziksel ya da sözel şiddet olmadığını, ayrıca aile içerisinde madde kullanan bir aile üyesinin bulunmadığını da rapor edilmiştir. Katılımcıların demografik özelliklerine ilişkin bilgiler Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 2.

Katılımcıların İşledikleri Suçlara İlişkin Bilgiler

Değişkenler		n	%
Suç Türü	Cinsel suç	10	7.1
	Hakaret	25	17.9
	Hırsızlık	68	48.6
	Konut dokunulmazlığı ihlali	2	1.4
	Tehdit	14	10.0
	Uyuşturucu	3	2.1
	Yaralama	18	12.9
Suça Karışma Derecesi	Kendi	132	94.3
	Suç işleyene yardım	8	5.7
Suçu Kimle İşlediği	Arkadaşları ile birlikte	87	62.1
	Tek başına	53	37.9
Suçta Mükerrerlik	İlk defa	119	85.0
	İkinci defa	13	9.3
	Üç ve daha	8	5.7

Katılımcıların işlediği suç türleri incelendiğinde, 68'inin (% 46.8) hırsızlık, 25'inin (% 17.9) hakaret, 18'inin (% 12.9) yaralama, 14'ünün (% 10) tehdit, 10'unun (% 7.1) cinsel suç, 3'ünün (% 2.1) uyuşturucu ve 2'sinin (1.4) de konut dokunulmazlığı ihlali suçlarından hüküm giydiği görülmüştür. 132'si (% 94.3) suçu kendi işlediğini, 8'i (% 5.7) suç işleyene yardım ettiğini ifade etmektedir. Ayrıca 87 (% 62.1) katılımcı suçu arkadaşı ile birlikte işlediğini ifade ederken 53 (% 37.9) katılımcı ise suçu tek başına işlediğini ifade etmiştir. Katılımcıların büyük çoğunluğu (% 85, n = 119) ilk defa suç işlerken, 13'ü (% 9.3) ikinci defa, 8'i (% 5.7) üçüncü defa suç işlediğini ifade etmiştir. Katılımcıların suça ilişkin bilgileri Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 3.

Ana Baba Tutumu, Benlik Saygısı ve Empatik Gelişim Düzeyine İlişkin En Yüksek-En Düşük Değerler; Ortalama ve Standart Sapma Değerleri, Çarpıklık ve Basıklık Değerleri

Değişkenler	En Düşük	En Yüksek	Ort.	S	Çarpıklık	Basıklık
Yaş	13	18	16.25	1.35	-.45	-.65
Baba Tutumu	,00	21.00	6.14	4.25	1.06	1.27
Anne Tutumu	1,00	18.00	5.04	2.88	1.06	1.07
Benlik Saygısı	17,00	40.00	28.49	4.17	-.02	.70
Duygusal Empati	16,00	40.00	33.06	4.93	-1.16	1.43
Bilişsel Empati	9,00	28.00	24.29	3.46	-1.12	.97
Empati Toplam	28,00	68.00	57.35	7.29	-1.13	1.31

Ana baba tutumu, benlik saygısı ve empatik gelişim düzeyine ilişkin en yüksek-en düşük değerler, ortalama ve standart sapma değerleri, çarpıklık ve basıklık değerleri Tablo 3'te sunulmuştur. Tablodan da izlenebileceği gibi bütün değişkenlere ilişkin değerler normallik sayıltısını karşılamaktadır.

Tablo 4.

Ana Baba Tutumu, Benlik Saygısı , Empatik Gelişim Düzeyi ve Katılımcıların Yaşı Arasındaki İlişkiler

Değişkenler	1	2	3	4	5	6
Baba Tutumu	1					
Anne Tutumu	.472***	1				
Benlik Saygısı	-.315***	-.385***	1			
Duygusal Empati	-.059	-.167*	.134	1		
Bilişsel Empati	-.127	-.256***	.337***	.494**	1	
Empati Toplam	-.100	-.235***	.251***	.911***	.809***	1
Yaş	.090	.055	-.101	-.086	-.031	.044

*** $p < .001$, ** $p < .001$, * $p < .05$

Elde edilen sonuçlar, anne ve baba tutumu arasında pozitif ve orta düzeyde bir ilişki olduğunu göstermektedir ($r = .472$, $p < .001$). Ayrıca benlik saygısı ile anne ve baba tutumları arasında negatif yönde ve düşük düzeyde anlamlı bir ilişki vardır (sırasıyla, $r = -.315$, $p < .001$; $r = -.385$, $p < .001$). Ancak empati toplam puanı, duygusal empati ve bilişsel empati ile anne ve baba tutumları arasındaki ilişki anlamlı düzeyde değildir. Ayrıca katılımcıların yaşı araştırmanın bütün değişkenleri ile ilişkisizdir ($p > .05$). Bulgular Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 5.

Demokratik ve Otoriter Babaların Çocuklarının, Benlik Saygısı, Duygusal Empati, Bilişsel Empati ve Empati Toplam Puanlarının Karşılaştırılması

Değişkenler	Baba Tutumu	n	Ort.	S	Sıra Ort.	z	p
Benlik Saygısı	Demokratik	115	28.97	4.00	71.77	-1.137	.256
	Otoriter	25	27.25	4.83	61.54		
Duygusal Empati	Demokratik	115	33.28	4.93	71.85	-1.188	.235
	Otoriter	25	32.08	5.04	61.15		
Bilişsel Empati	Demokratik	115	24.52	3.33	72.48	-1.601	.109
	Otoriter	25	23.21	4.01	58.13		
Empati Toplam	Demokratik	115	57.80	7.23	72.82	-1.811	.070
	Otoriter	25	55.29	7.52	56.48		

Demokratik ve otoriter babaların çocuklarının, benlik saygısı, duygusal empati, bilişsel empati ve empati toplam puanlarında anlamlı bir farklılaşma olup olmadığını incelemek için yapılan Mann-Whitney U analizi sonucunda gruplar arasında anlamlı bir farklılaşma olmadığı bulunmuştur ($p > .05$). Bulgular Tablo 5'te sunulmuştur.

Tablo 6.

Demokratik ve Otoriter Annelerin Çocuklarının, Benlik Saygısı, Duygusal Empati, Bilişsel Empati ve Empati Toplam Puanlarının Karşılaştırılması

Değişkenler	Anne Tutumu	n	Ort.	S	Sıra Ort.	z	p
Benlik Saygısı	Demokratik	125	29.18	3.86	74.66	-3.524	.000
	Otoriter	15	24.60	4.55	35.80		
Duygusal Empati	Demokratik	125	33.38	4.74	72.80	-1.944	.052
	Otoriter	15	30.40	5.79	51.33		
Bilişsel Empati	Demokratik	125	24.63	3.20	74.28	-3.208	.001
	Otoriter	15	21.40	4.27	39.00		
Empati Toplam	Demokratik	125	58.02	6.91	74.18	-3.104	.002
	Otoriter	15	51.80	8.28	39.83		

Demokratik ve otoriter annelerin çocuklarının, benlik saygısı, duygusal empati, bilişsel empati ve empati toplam puanlarında anlamlı bir farklılaşma olup olmadığını incelemek için yapılan Mann-Whitney U analizi sonucunda, demokratik annelerin çocuklarının benlik saygısı, bilişsel empati ve empati toplam puanlarının anlamlı olarak daha yüksek olduğu bulunmuştur ($p < .05$). Bulgular Tablo 6’te sunulmuştur.

Tablo 7.

Baba Tutumu, Anne Tutumu, Benlik Saygısı, Duygusal Empati, Bilişsel Empati ve Empati Toplam Puanlarının Cinsiyete göre Karşılaştırılması

Değişkenler	Cinsiyet	n	Ort.	S	Sıra Ort.	z	p
Baba Tutumu	Erkek	123	5.95	4.17	68.80	-1.347	.178
	Kadın	17	7.47	4.68	82.76		
Anne Tutumu	Erkek	123	4.86	2.65	68.15	-1.463	.144
	Kadın	17	6.29	4.06	83.29		
Benlik Saygısı	Erkek	123	28.70	4.04	70.44	-.048	.962
	Kadın	17	28.65	5.16	70.94		
Duygusal Empati	Erkek	123	33.02	4.86	69.63	-.688	.491
	Kadın	17	33.41	5.57	76.82		
Bilişsel Empati	Erkek	123	24.27	3.46	70.16	-.270	.787
	Kadın	17	24.41	3.55	72.97		
Empati Toplam	Erkek	123	57.28	7.18	69.69	-.639	.523
	Kadın	17	57.82	8.30	76.38		

Katılımcıların algıladıkları baba tutumları, anne tutumları, benlik saygısı, duygusal empati, bilişsel empati ve empati toplam puanlarında cinsiyete göre anlamlı bir farklılaşma olup olmadığını incelemek için yapılan Mann-Whitney U analizi sonucunda, gruplar arasında anlamlı bir farklılaşma olmadığı bulunmuştur ($p > .05$). Bulgular Tablo 7’de sunulmuştur.

Tablo 8.

Baba Tutumu, Anne Tutumu, Benlik Saygısı, Duygusal Empati, Bilişsel Empati ve Empati Toplam Puanlarının Eğitim Düzeyine göre Karşılaştırılması

Değişkenler	Eğitim Düzeyi	n	Ort.	S	Sıra Ort.	χ^2	p
Baba Tutumu	Okulu Terk	31	6.71	4.38	71.76	.041	.980
	Ortaokul	8	6.75	5.37	69.56		
	Lise	101	5.91	4.14	70.19		
Anne Tutumu	Okulu Terk	31	5.06	2.93	76.60	1.167	.558
	Ortaokul	8	5.00	2.83	72.00		
	Lise	101	5.03	2.90	67.80		
Benlik Saygısı	Okulu Terk	31	27.16	3.23	54.16	6.581	.037
	Ortaokul	8	29.88	4.73	78.38		
	Lise	101	29.07	4.31	74.89		
Duygusal Empati	Okulu Terk	31	33.68	4.98	76.21	1.027	.599
	Ortaokul	8	32.88	3.94	62.25		
	Lise	101	32.89	5.01	69.40		
Bilişsel Empati	Okulu Terk	31	24.29	3.47	70.52	2.107	.349
	Ortaokul	8	25.00	4.75	90.38		
	Lise	101	24.23	3.38	68.92		
Empati Toplam	Okulu Terk	31	57.97	7.10	73.85	.325	.850
	Ortaokul	8	57.88	7.55	72.69		
	Lise	101	57.12	7.39	69.30		

Katılımcıların algıladıkları baba tutumları, anne tutumları, benlik saygısı, duygusal empati, bilişsel empati ve empati toplam puanlarında eğitim düzeyine göre anlamlı bir farklılaşma olup olmadığını incelemek için yapılan Kruskal-Wallis H analizi sonucunda, benlik saygısı açısından anlamlı bir farklılaşma olduğu görülmüştür ($p < .05$).Elde edilen sonuçlar ortaokul ve lise mezunlarının benlik saygısı düzeylerinin okulu terk eden katılımcılardan anlamlı olarak daha yüksek olduğunu göstermektedir. Diğer değişkenler açısından gruplar arasında anlamlı bir farklılaşma bulunmamıştır ($p > .05$). Bulgular Tablo 8’de sunulmuştur.

Tablo 9.

Baba Tutumu, Anne Tutumu, Benlik Saygısı, Duygusal Empati, Bilişsel Empati ve Empati Toplam Puanlarının Kardeş Sayısına göre Karşılaştırılması

Değişkenler	Kardeş Sayısı	n	Ort.	S	Sıra Ort.	χ^2	p
Baba Tutumu	1 kardeş	53	5.09	2.60	73.25	.403	.817
	2-3 kardeş	59	5.02	3.12	68.81		
	4 ve daha fazla kardeş	28	4.96	2.95	68.86		
Anne Tutumu	1 kardeş	52	5.58	3.48	67.32	4.454	.108
	2-3 kardeş	59	5.53	3.50	65.64		
	4 ve daha fazla kardeş	28	8.46	6.00	84.18		
Benlik Saygısı	1 kardeş	53	29.45	4.01	74.18	1.904	.386
	2-3 kardeş	59	28.63	4.25	71.52		
	4 ve daha fazla kardeş	28	27.39	4.13	61.39		
Duygusal Empati	1 kardeş	53	32.42	4.99	64.20	2.107	.349
	2-3 kardeş	59	33.22	5.23	73.79		
	4 ve daha fazla kardeş	28	33.96	4.08	75.50		
Bilişsel Empati	1 kardeş	53	24.21	3.23	68.27	.714	.700
	2-3 kardeş	59	24.39	3.85	73.86		
	4 ve daha fazla kardeş	28	24.21	3.12	67.64		
Empati Toplam	1 kardeş	53	56.62	7.10	64.90	1.697	.428
	2-3 kardeş	59	57.61	8.06	74.67		
	4 ve daha fazla kardeş	28	58.18	5.94	72.32		

Katılımcıların algıladıkları baba tutumları, anne tutumları, benlik saygısı, duygusal empati, bilişsel empati ve empati toplam puanlarında kardeş sayısına göre anlamlı bir farklılaşma olup olmadığını incelemek için yapılan Kruskal-Wallis H analizi sonucunda, gruplar arasında anlamlı bir farklılaşma olmadığı bulunmuştur ($p > .05$). Bulgular Tablo 9’da sunulmuştur.

Tablo 10.

Baba Tutumu, Anne Tutumu, Benlik Saygısı, Duygusal Empati, Bilişsel Empati ve Empati Toplam Puanlarının Doğum Sırasına göre Karşılaştırılması

Değişkenler	Doğum Sırası	n	Ort.	S	Sıra Ort.	χ^2	p
Baba Tutumu	İlk çocuk	51	5.14	2.64	73.85	.695	.707
	Ortanca Çocuk	38	4.76	2.51	66.79		
	Son çocuk	51	5.14	3.37	69.91		
Anne Tutumu	İlk çocuk	50	5.64	3.53	67.99	.277	.871
	Ortanca Çocuk	38	6.42	4.20	72.51		
	Son çocuk	51	6.41	4.92	70.10		
Benlik Saygısı	İlk çocuk	51	29.29	3.85	73.32	.888	.642
	Ortanca Çocuk	38	28.82	4.77	72.37		
	Son çocuk	51	28.00	3.99	66.28		
Duygusal Empati	İlk çocuk	51	32.39	5.09	64.46	2.004	.367
	Ortanca Çocuk	38	33.21	4.89	71.67		
	Son çocuk	51	33.63	4.82	75.67		
Bilişsel Empati	İlk çocuk	51	24.16	3.25	67.65	.559	.756
	Ortanca Çocuk	38	24.21	3.68	70.18		
	Son çocuk	51	24.47	3.56	73.59		
Empati Toplam	İlk çocuk	51	56.55	7.20	64.68	1.927	.381
	Ortanca Çocuk	38	57.42	7.57	71.26		
	Son çocuk	51	58.10	7.24	75.75		

Katılımcıların algıladıkları baba tutumları, anne tutumları, benlik saygısı, duygusal empati, bilişsel empati ve empati toplam puanlarında doğum sırasına göre anlamlı bir farklılaşma olup olmadığını incelemek için yapılan Kruskal-Wallis H analizi sonucunda, gruplar arasında anlamlı bir farklılaşma olmadığı bulunmuştur ($p > .05$). Bulgular Tablo 10'da sunulmuştur.

Tablo 11.

Baba Tutumu, Anne Tutumu, Benlik Saygısı, Duygusal Empati, Bilişsel Empati ve Empati Toplam Puanlarının Anne Eğitim Düzeyine göre Karşılaştırılması

Değişkenler	Anne Eğitim	n	Ort	S	Sıra Ort.	χ^2	p
Baba Tutumu	Okur-yazar değil	24	5.25	2.15	79.54	6.353	.174
	İlkokul mezunu	56	5.21	2.99	74.28		
	Ortaokul mezunu	37	4.30	2.47	57.42		
	Lise Mezunu	18	5.67	4.17	69.50		
	Üniversite Mezunu	5	5.20	1.48	85.20		
Anne Tutumu	Okur-yazar değil	24	6.58	3.23	81.69	7.373	.117
	İlkokul mezunu	56	6.96	5.27	74.64		
	Ortaokul mezunu	36	4.89	3.33	56.64		
	Lise Mezunu	18	5.44	3.33	64.44		
	Üniversite Mezunu	5	6.20	3.19	78.10		
Benlik Saygısı	Okur-yazar değil	24	27.42	3.23	55.25	6.152	.188
	İlkokul mezunu	56	28.77	4.82	71.18		
	Ortaokul mezunu	37	29.24	3.52	76.09		
	Lise Mezunu	18	29.22	4.22	70.14		
	Üniversite Mezunu	5	31.60	3.78	96.00		
Duygusal Empati	Okur-yazar değil	24	32.25	6.35	65.94	2.842	.585
	İlkokul mezunu	56	33.59	4.50	74.63		
	Ortaokul mezunu	37	32.89	5.29	70.64		
	Lise Mezunu	18	32.33	3.90	59.50		
	Üniversite Mezunu	5	35.00	1.87	84.70		
Bilişsel Empati	Okur-yazar değil	24	22.67	4.45	53.58	6.366	.173
	İlkokul mezunu	56	24.68	3.59	76.94		
	Ortaokul mezunu	37	24.65	2.56	71.69		
	Lise Mezunu	18	24.11	3.22	66.97		
	Üniversite Mezunu	5	25.60	1.14	83.50		
Empati Toplam	Okur-yazar değil	24	54.92	9.38	59.50	5.272	.261
	İlkokul mezunu	56	58.27	7.05	75.87		
	Ortaokul mezunu	37	57.54	7.24	72.57		
	Lise Mezunu	18	56.44	5.27	59.17		
	Üniversite Mezunu	5	60.60	1.67	88.70		

Katılımcıların algıladıkları baba tutumları, anne tutumları, benlik saygısı, duygusal empati, bilişsel empati ve empati toplam puanlarında anne eğitim düzeyine göre anlamlı bir farklılaşma olup olmadığını incelemek için yapılan Kruskal-Wallis H analizi sonucunda, gruplar arasında anlamlı bir farklılaşma olmadığı bulunmuştur ($p > .05$). Bulgular Tablo 11’de sunulmuştur.

Tablo 12.

Baba Tutumu, Anne Tutumu, Benlik Saygısı, Duygusal Empati, Bilişsel Empati ve Empati Toplam Puanlarının Anne Çalışma Durumuna göre Karşılaştırılması

Değişkenler	Anne Çalışma Durumu	n	Ort.	S	t	p
Baba Tutumu	Çalışmıyor	99	6,37	4,10	,990	,324
	Çalışıyor	41	5,59	4,60		
Anne Tutumu	Çalışmıyor	99	5,17	2,87	,868	,387
	Çalışıyor	41	4,71	2,91		
Benlik Saygısı	Çalışmıyor	99	28,29	4,07	-1,775	,078
	Çalışıyor	41	29,66	4,32		
Duygusal Empati	Çalışmıyor	99	32,93	4,95	-,502	,617
	Çalışıyor	41	33,39	4,94		
Bilişsel Empati	Çalışmıyor	99	24,28	3,69	-,015	,988
	Çalışıyor	41	24,29	2,89		
Empati Toplam	Çalışmıyor	99	57,21	7,56	-,347	,729
	Çalışıyor	41	57,68	6,68		

Katılımcıların algıladıkları baba tutumları, anne tutumları, benlik saygısı, duygusal empati, bilişsel empati ve empati toplam puanlarında anne çalışma durumuna göre anlamlı bir farklılaşma olup olmadığını incelemek için yapılan bağımsız gruplar için t testi analizi sonucunda, gruplar arasında anlamlı bir farklılaşma olmadığı bulunmuştur ($p > .05$). Bulgular Tablo 12’de sunulmuştur.

Tablo 13.

Baba Tutumu, Anne Tutumu, Benlik Saygısı, Duygusal Empati, Bilişsel Empati ve Empati Toplam Puanlarının Baba Eğitim Düzeyine göre Karşılaştırılması

Değişkenler	Baba Eğitim	n	Ort	S	Sıra Ort.	χ^2	p
Baba Tutumu	Okur-yazar değil	12	5.58	2.27	85.21	2.978	.561
	İlkokul mezunu	46	5.41	3.52	73.41		
	Ortaokul mezunu	37	5.14	3.04	69.49		
	Lise Mezunu	38	4.42	2.10	63.80		
	Üniversite Mezunu	7	4.43	1.62	67.86		
Anne Tutumu	Okur-yazar değil	12	5.75	2.26	76.21	4.094	.393
	İlkokul mezunu	46	7.20	5.31	76.77		
	Ortaokul mezunu	37	5.78	3.73	67.14		
	Lise Mezunu	37	5.30	3.84	60.78		
	Üniversite Mezunu	7	6.14	2.91	78.71		
Benlik Saygısı	Okur-yazar değil	12	25.75	2.45	35.54	12.069	.017
	İlkokul mezunu	46	28.61	4.44	72.12		
	Ortaokul mezunu	37	28.24	4.15	67.92		
	Lise Mezunu	38	29.79	3.99	79.16		
	Üniversite Mezunu	7	30.71	3.45	86.43		
Duygusal Empati	Okur-yazar değil	12	31.17	7.92	64.67	1.854	.763
	İlkokul mezunu	46	33.26	4.43	71.33		
	Ortaokul mezunu	37	33.38	5.30	74.88		
	Lise Mezunu	38	33.26	4.34	70.09		
	Üniversite Mezunu	7	32.29	2.75	54.14		
Bilişsel Empati	Okur-yazar değil	12	20.75	5.51	41.33	8.567	.073
	İlkokul mezunu	46	24.41	2.96	69.67		
	Ortaokul mezunu	37	24.73	2.74	73.86		
	Lise Mezunu	38	24.82	3.62	78.97		
	Üniversite Mezunu	7	24.29	1.60	62.14		
Empati Toplam	Okur-yazar değil	12	51.92	12.14	54.38	3.672	.452
	İlkokul mezunu	46	57.67	6.16	70.07		
	Ortaokul mezunu	37	58.11	6.92	74.57		
	Lise Mezunu	38	58.08	7.09	74.89		
	Üniversite Mezunu	7	56.57	3.55	55.64		

Katılımcıların algıladıkları baba tutumları, anne tutumları, benlik saygısı, duygusal empati, bilişsel empati ve empati toplam puanlarında baba eğitim düzeyine göre anlamlı bir farklılaşma olup olmadığını incelemek için yapılan Kruskal-Wallis H analizi sonucunda, babası okur yazar olmayan katılımcıların benlik saygısı düzeylerinin, diğer katılımcılardan anlamlı olarak daha düşük olduğu görülmüştür ($p < .05$). Ancak diğer değişkenler açısından gruplar arasında anlamlı bir farklılaşma olmadığı bulunmuştur ($p > .05$). Bulgular Tablo 13’de sunulmuştur.

Tablo 14.

Baba Tutumu, Anne Tutumu, Benlik Saygısı, Duygusal Empati, Bilişsel Empati ve Empati Toplam Puanlarının Baba Mesleğine göre Karşılaştırılması

Değişkenler	Baba Meslek	n	Ort.	S	Sıra Ort.	χ^2	p
Baba Tutumu	İşçi	39	4,90	2,15	73,68	,412	,814
	Memur	11	4,36	1,63	66,23		
	Serbest Meslek	90	5,18	3,26	69,64		
Anne Tutumu	İşçi	38	5,50	3,19	68,07	,133	,936
	Memur	11	6,00	3,79	71,91		
	Serbest Meslek	90	6,42	4,68	70,58		
Benlik Saygısı	İşçi	39	28,77	4,33	70,08	,007	,996
	Memur	11	28,91	2,26	70,23		
	Serbest Meslek	90	28,63	4,31	70,72		
Duygusal Empati	İşçi	39	32,90	4,67	68,09	1,826	,401
	Memur	11	31,27	5,59	56,73		
	Serbest Meslek	90	33,36	4,97	73,23		
Bilişsel Empati	İşçi	39	24,49	3,87	76,77	1,523	,467
	Memur	11	23,18	5,13	62,82		
	Serbest Meslek	90	24,33	3,03	68,72		
Empati Toplam	İşçi	39	57,38	7,59	72,73	1,518	,468
	Memur	11	54,45	9,69	56,23		
	Serbest Meslek	90	57,69	6,84	71,28		

Katılımcıların algıladıkları baba tutumları, anne tutumları, benlik saygısı, duygusal empati, bilişsel empati ve empati toplam puanlarında baba mesleğine göre anlamlı bir farklılaşma olup olmadığını incelemek için yapılan Kruskal-Wallis H analizi sonucunda, gruplar arasında anlamlı bir farklılaşma olmadığı bulunmuştur ($p > .05$). Bulgular Tablo 14’te sunulmuştur.

Tablo 15.

Baba Tutumu, Anne Tutumu, Benlik Saygısı, Duygusal Empati, Bilişsel Empati ve Empati Toplam Puanlarının Madde Kullanım Durumuna göre Karşılaştırılması

Değişkenler	Madde Kullanımı	n	Ort.	S	Sıra Ort.	χ^2	p
Baba Tutumu	Kullandığı madde yok	74	4,93	2,78	66,97	,961	,619
	Sigara	50	4,92	2,58	72,56		
	Sigara, Alkol	16	5,88	4,10	75,81		
Anne Tutumu	Kullandığı madde yok	73	5,78	3,92	69,78	,227	,893
	Sigara	50	6,50	4,72	70,13		
	Sigara, Alkol	16	6,63	4,24	74,97		
Benlik Saygısı	Kullandığı madde yok	74	29,34	3,82	75,53	4,730	,094
	Sigara	50	28,46	4,12	69,12		
	Sigara, Alkol	16	26,44	5,24	51,56		
Duygusal Empati	Kullandığı madde yok	74	32,73	5,35	69,13	2,672	,263
	Sigara	50	33,88	4,37	76,48		
	Sigara, Alkol	16	32,06	4,46	58,16		
Bilişsel Empati	Kullandığı madde yok	74	24,22	3,55	69,72	,128	,938
	Sigara	50	24,60	2,96	72,11		
	Sigara, Alkol	16	23,63	4,50	69,06		
Empati Toplam	Kullandığı madde yok	74	56,95	8,07	70,20	1,961	,375
	Sigara	50	58,48	6,02	74,78		
	Sigara, Alkol	16	55,69	7,01	58,53		

Katılımcıların algıladıkları baba tutumları, anne tutumları, benlik saygısı, duygusal empati, bilişsel empati ve empati toplam puanlarında madde kullanım durumuna göre anlamlı bir farklılaşma olup olmadığını incelemek için yapılan Kruskal-Wallis H analizi sonucunda, gruplar arasında anlamlı bir farklılaşma olmadığı bulunmuştur ($p > .05$). Bulgular Tablo 15'te sunulmuştur.

Tablo 16.

Baba Tutumu, Anne Tutumu, Benlik Saygısı, Duygusal Empati, Bilişsel Empati ve Empati Toplam Puanlarının Suçta Mükerrerlik Durumuna göre Karşılaştırılması

Değişkenler	Mükerrerlik	n	Ort.	S	Sıra Ort.	χ^2	p
Baba Tutumu	İlk defa	119	5,09	2,88	69,64	,877	,645
	İkinci defa	13	5,54	3,43	65,85		
	Üç ve daha	8	3,38	1,19	82,06		
Anne Tutumu	İlk defa	118	6,13	4,32	72,30	4,101	,129
	İkinci defa	13	5,23	2,68	71,15		
	Üç ve daha	8	7,75	5,23	42,69		
Benlik Saygısı	İlk defa	119	28,94	4,19	73,06	4,733	,094
	İkinci defa	13	26,31	4,40	47,42		
	Üç ve daha	8	28,88	2,17	69,88		
Duygusal Empati	İlk defa	119	32,98	4,86	69,44	1,512	,469
	İkinci defa	13	32,69	5,68	69,69		
	Üç ve daha	8	34,88	5,03	87,56		
Bilişsel Empati	İlk defa	119	24,37	3,56	72,31	2,132	,344
	İkinci defa	13	23,31	3,28	55,23		
	Üç ve daha	8	24,63	2,13	68,44		
Empati Toplam	İlk defa	119	57,35	7,36	70,47	,883	,643
	İkinci defa	13	56,00	7,74	64,15		
	Üç ve daha	8	59,50	5,68	81,25		

Katılımcıların algıladıkları baba tutumları, anne tutumları, benlik saygısı, duygusal empati, bilişsel empati ve empati toplam puanlarında suçta mükerrer olma durumuna göre anlamlı bir farklılaşma olup olmadığını incelemek için yapılan Kruskal-Wallis H analizi sonucunda, gruplar arasında anlamlı bir farklılaşma olmadığı bulunmuştur ($p > .05$). Bulgular Tablo 16’te sunulmuştur.

5. TARTIŞMA

Suçta Sürüklenen Çocukların Sosyodemografik Özellikleri, Suç Tipi ve Suçta Mükerrerlik Açısından Tartışılması

Suçta Sürüklenen Çocukların Cinsiyeti;

Suçta sürüklenen çocukların cinsiyet açısından değerlendirilmesi yapıldığında erkek çocuklarının kız çocuklarına göre daha fazla suça sürüklendiği görülmektedir (Güler,2017). Türkiye İstatistik Kurumu verilerine göre ülkemizde 2020 yılında toplamda 114.038 suça sürüklenen çocuğun güvenlik birimine geldiği veya getirildiği, bu çocukların yüzde 83.75'inin erkeklerden, yüzde 16,25'inin ise kadınlardan oluştuğu görülmektedir (TÜİK,2020). Literatür incelendiğinde Eyüboğlu ve arkadaşlarının gerçekleştirdiği bir çalışmada suça sürüklenen çocukların %90'nın erkeklerden %10'unun ise kız çocuklarından oluştuğu sonucuna varıldığı görülmektedir (Eyüboğlu ve Eyüboğlu, 2018). Suça sürüklenen çocuklar ile ilgili olarak Kurtuluş ve arkadaşları tarafından gerçekleştirilen bir diğer çalışmada suça sürüklenen çocukların %84.9'unun erkek olduğu, %15.1'in kız olduğu sonucuna varılmıştır (Kurtuluş ve ark., 2009). Fırat ve arkadaşları tarafından gerçekleştirilen çalışma da ise çalışmaya katılan suça sürüklenen çocukların %87.2'si erkek çocuklardan oluşurken %12.8'i kız çocuklarından oluştuğu sonucuna varılmıştır (Fırat ve ark., 2016). Araştırmamıza katılan suça sürüklenen çocukların %87.8'inin erkeklerden %12.2'sinin ise kızlardan oluşmakta olup mevcut bulgularımızın literatürdeki bulgular ile uyumlu olduğu değerlendirilmiştir. Erkek çocuklarının kız çocuklarına göre sosyal çevre ile ilişkisinin daha yoğun olması, suçlu akran gruplarına eğiliminin daha fazla olması, daha rahat yetiştiriliyor olmaları erkek çocuklarının kız çocuklarına göre daha fazla suçla ilişkili davranışları sergilemesinin olası nedenleri arasında yer almaktadır (Fırat ve ark., 2016; Kılıç,2022).

Suçta Sürüklenen Çocukların Eğitim Durumu;

Eğitim ve öğretimin çocuğa bir çok katkısı olduğu bilinmektedir. Okul, çocuğun yaşlıları ile etkileşim halinde olmasına, başkalarını örnek alabileceği ortamın oluşmasına zemin hazırlamasına, ilerde çalışmak istediği alana dair fikir sahibi olmasına, toplumun insana atfettiği kurallar hususunda bilgi sahibi olmasına ve bu kuralların ihlal edilmesinin toplumun sükûnetine zarar vereceğine dair öğretilere sahip olmasına vesile olmaktadır. Bu nedenle eğitim ve öğretimini tamamlamayan çocukların okuldan kazanabileceği bir takım olumlu öğretilerden yoksun kalarak suçta sürüklenmeye açık hala gelebilirler (Akduman ve ark., 2007). Öter tarafından 100 suçta sürüklenen çocuk ile gerçekleştirilen araştırmada çocukların yüzde %13'ünün okuma yazma bilmediği, %54'ünün eğitim hayatının herhangi bir döneminde okulu terk ettiği, okula devam edenlerin oranının ise %15 olduğu tespit edilmiştir. Cömert tarafından 61 mükerrer suçta sürüklenen ve yaşları 15 ile 18 arasında değişiklik gösteren çocuk ile gerçekleştirilen çalışmada; çocukların, %68.9'unun(n=42) okula devam etmediği, çocukların %24.6'sının (n=15) ilkokul mezunu olduğu, %32.8'inin(n=20) ortaokul mezunu olduğu sonucuna varılmıştır (Cömert, 2018). Araştırmamıza katılan suçta sürüklenen çocukların ise %22.1'nin eğitim ve öğretim hayatının herhangi bir döneminde okulu terk ettiği, %77.8'nin ise eğitim ve öğretime devam etmekte olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmamızın sonucunun öngörüldüğü gibi olmaması, suçta sürüklenen çocukların suçta sürüklenmesinde yalnızca eğitimin rol oynamadığı, diğer sosyodemografik özelliklerin de dikkate alınması gerektiği şeklinde yorumlanmaktadır.

Suçta Sürüklenen Çocukların Bağımlılık Yapıcı Madde Kullanım Durumu;

TÜİK verilerine göre suçta sürüklenen çocukların güvenlik birimine suçta sürüklenme nedeni ile getirilen çocukların %33.3'ünün bağımlılık yapan bir madde kullandığı, bu maddeler arasında sigaranın %27,9 ile en yüksek oranda kullanılan bağımlılık yapıcı madde olduğu, sigarayı; %2.1 ile alkol ve %1.8 ile esrar kullanımının takip ettiği bildirilmiştir (TÜİK,2018). Literatür tarandığında bağımlılık yapan madde kullanımı ile suç teşkil eden davranışı gerçekleştiren çocuklar arasındaki ilişki üzerine bir çok çalışmanın yapıldığı görülmektedir. Bu çalışmalardan birisi, Güler ve arkadaşları tarafından gerçekleştirilmiştir. Suçta

sürüklenen çocukların klinik ve sosyodemografik özelliklerinin değerlendirildiği araştırmada, suça sürüklenen çocukların sigara, alkol ve uyuşturucu maddelerden en az birini kullananların oranının %36.6(n=36) olduğu tespit edilirken en çok kullanılan bağımlılık yapıcı maddenin ise sigara olduğu sonucuna varılmıştır. (Güler ve ark., 2018). Sarı ve arkadaşları tarafından Sivas ilinde suça sürüklenen çocuk olguların sosyodemografik ve klinik özellikleri üzerine 86 suça sürüklenen çocuk ile gerçekleştirilen çalışmada sonucunda ise suça sürüklenen çocukların %45.3'ün (n=39) sigara, %4.6'sının(n=4) ise madde kullanımı olduğu tespit edilmiştir. Okumuş ve arkadaşları tarafından 2010 ile 2014 yılları arasında 5028 suça sürüklenen çocuk üzerinde gerçekleştirilen çalışmada çocukların %30'unun(n=1501) sigara kullanımı, %11'inin (n=546) alkol kullanımı ve %2'sinin (n=92) uyuşturucu madde kullanımı olduğu saptanmıştır. Araştırmamız literatür ile benzer olarak bağımlılık yapıcı bir madde kullanım oranı %47'iken (n=66), sadece sigara kullanım oranı %35.7 (n=50), alkol ve sigara birlikte kullanım oranı ise %11.4(n=16) olduğu sonucuna varılmıştır.

Suçta Sürüklenen Çocukların Anne ve Babaları ile Birliktelik Durumu;

Işık ve arkadaşları tarafından yaşları 12 ile 17 arasında değişiklik gösteren 187 suça sürüklenen çocuk üzerinde gerçekleştirilen araştırmada; çocuklardan anne ve babası bir arada yaşayanların oranının %78.8 olduğu, annesi ile babasının resmi olarak boşanmış çocukların oranının %12.2 olduğu sonucu ulaşılmıştır (Işık ve ark., 2019). 01.07.2009-30.06.2013 tarihleri arasında Pamukkale Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı'nda dosyaları bulunan 127 suça sürüklenen çocuk dosyası üzerine yapılan araştırmada; olguların %84.3'ünün ebeveynleri arasında boşanmanın söz konusu olmadığı, olgulardan %5.5'inin ebeveynleri resmi olarak boşandığı, %7.1'inin ise ebeveynlerinin ayrı yaşadığı sonucuna ulaşılmıştır (Çakaloz ve ark., 2015). Gönültaş ve arkadaşları tarafından 470 suça sürüklenen çocuk üzerine yapılan çalışmada çocukların %17.4'ünün anne ve babasının ayrı yaşadığı sonucuna ulaşılmıştır (Gönültaş ve ark., 2012). Araştırmamız da literatür ile benzer olarak katılan suça sürüklenen çocukların %13.5'inin anne ile babasının ayrı yaşadığı sonucuna ulaşılmıştır. Herhangi bir neden ile ayrılmış olan çiftlerin çocuklarının yeterli ilgi ve sevgiden mahrum kalmasına, çocuğun rol model almasında güçlüklerle karşılaşmasına, bu sebepten ötürü çocuğun

suça sürüklenmesine neden olabileceği gibi parçalanmamış ailede büyüyen çocukların da aileleri tarafından yeterli ilgi ve sevgi görmemesi veya ihtiyaçlarının karşılanmaması çocukların suça sürüklenmesine neden olabileceği düşünülmektedir (Yiğit,2020).

Suçta Sürüklenen Çocukların Kardeş Sayısı;

Kalabalık ailelerde kardeş sayısı arttıkça ebeveynlerin çocuklara ayırdığı zamanın azalması, çocukların gerekli ve yeterli ilgi ve sevgiden mahrum kalmasına neden olmakta olup bu durumun çocukların sağlıklı gelişimini sekteye uğratabilmektedir. Bununla birlikte kardeş sayısı arttıkça ebeveynler tarafından çocuğun psikososyal ihtiyaçlarının karşılanmasının sekteye uğrayabileceği, bu durumun çocuğun gelişimi adına risk teşkil etmesi ile birlikte çocuğun evden uzaklaştırılarak dış çevreden olumsuz davranışları öğrenmeye açık hale gelebileceği düşünülmektedir (Öter,2018; Acar ve ark., 2015). Literatür incelendiğinde bazı çalışmalarda kardeş sayısı ile suça sürüklenme arasında ilişki olduğu sonucuna varılmıştır. Bu çalışmalardan olan Kurtuluş ve arkadaşları tarafından gerçekleştirilen araştırmada suça sürüklenen çocukların kardeş sayısının 3 ve üzerinde olanların oranının %68.1'iken tek çocuk olan suça sürüklenen çocukların oranının %7.6 olduğu sonucuna varılmıştır (Kurtuluş ve ark., 2009). Gerçekleştirilen bir diğer çalışmada Ankara çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumu ve Çocuk Eğitimevin'de Uzun tarafından gerçekleştirilen bir diğer çalışmada ise suça sürüklenen çocukların 4 ile 6 arasında değişen kardeş sayılarının oranının %41.8 olduğu tespit edilirken kardeş sayısı 1 ile 3 arasında değişen suça sürüklenen çocukların oranının ise %36.5 olduğu sonucu varılmıştır (Uzun, 2015). Araştırmamız da suça sürüklenen çocuklar arasında tek çocuk olanların oranının %4.2 olduğu sonucuna varılırken en az bir kardeşi olan suça sürüklenen çocukların oranının %95.8 olduğu sonucuna varılmıştır. Ancak kardeş sayısı 3'ten fazla olan suça sürüklenen çocukların oranı %26.4'iken kardeş sayısı 2 olan suça sürüklenen çocukların oranı %69.2 olduğu sonucuna varılmıştır. Araştırmamız neticesinde kardeş sayısı ile suça sürüklenen çocukların oranı arasında düzenli bir dağılımın söz konusu olmadığından dolayı kardeş sayısının suça sürüklenme için risk faktörü olup olmadığına dair bir veri elde edilememiştir.

Suçta Sürüklenen Çocukların Ebeveynlerinin Eğitim Durumu;

Suçta sürüklenen çocukların aile yapıları ile ilgili olarak mühim noktalardan birisinin de ailelerin eğitim durumudur. Bu ailelerin genellikle düşük eğitim düzeyine sahip olduğu bilinmekte olup ailelerin eğitim seviyesindeki yetersizlik çocukların da kaliteli eğitim almasından ve doğru bir şekilde yönlendirilmesinden mahrum kalmasına neden olabilmektedir. Düşük eğitim seviyesine sahip olan ebeveynlerin çocuklarını örf ve adetlere göre terbiye ettiği bilinmektedir. Gelenek ve görenekler ile eğitilen çocuğun ekonomik, sosyolojik ve teknolojik değişimlere ayak uydurmakta zorlanabileceği zamanla çevresiyle ve ailesi ile örtüşemediği noktaların söz konusu olmaya başlayabileceği ve bu durumun da çocuğu suçlu sayılan davranışa sürükleyebileceği düşünülmektedir (Acar ve ark., 2015; Semiz ve ark.,2020).

Akduman ve arkadaşları tarafından 114 suçta sürüklenen çocuk üzerinde gerçekleştirilen çalışmada çocukların annelerinin %71'inin(n=81) okuryazar veya ilkokul mezunu olduğunu, babalarda ise bu oranın %51.4 (n=46) olduğu, üniversite mezunu olan annelerin oranının ise %1.8(n=2), bu oran babalarda ise %6.1 (n=7) olduğu sonucuna varılmış olup çalışmada ortalama bazında değerlendirildiğinde suçta sürüklenen çocukların babalarının eğitim düzeyinin annelerinden daha yüksek olduğu ortaya konulmuştur (Akduman ve ark.,2007). 170 suçta sürüklenen çocuk üzerinde gerçekleştirilen bir diğer araştırmada suçta sürüklenen çocukların annelerinin okur yazar olmayanların yüzdelik oranının %19.4(n=33) olduğu sonucuna varılırken annelerin en yaygın olarak %44.1(n=75) ile ilkokul mezunu oldukları, annelerin en az ise %7.6(n=13) oran ile lise mezunu oldukları ortaya konulmuştur. Aynı araştırmada suçta sürüklenen çocukların babalarının %51.2'lik (n=87) oran ile en yaygın olarak ilkokul mezunu oldukları, en az yaygın olarak ise %8.2'lik(n=14) oran ile lise mezunu oldukları sonucuna varılırken çalışmada yer alan suçta sürüklenen çocukların anne ve babaları bir arada değerlendirildiğinde %47.7(n=162) oranı ile ebeveynlerin en yaygın olarak ilkokul mezunu olduğu tespit edilmiştir (Uzun,2015). 86 suçta sürüklenen çocuk ile ilgili gerçekleştirilen bir diğer çalışmada çocukların annelerinden 52'sinin (%60.4) ilkokul mezunu olduğu, babaların ise 37'sinin(%43) ilkokul mezunu olduğu, üniversite mezunu olan annelerin sayısının sadece 1 olduğu, babaların sayısının ise 2 olduğu sonucuna varılmıştır (Sarı ve ark., 2019). Güler ve arkadaşları tarafından gerçekleştirilen bir

başka çalışmada suça sürüklenen çocukların annelerinin %39(n=39) oranı ile ilkokul mezunu anne sayısının en fazla olduğu, suça sürüklenen çocukların babalarında da annelerine benzer olarak %40.4 (n=40) oranında ilkokul mezunu babaların yoğunlukta olduğu tespit edilmiş olup babaların eğitim düzeyinin annelerden daha yüksek olduğu tespit edilmiştir (Güler ve ark., 2017).

Araştırmamız literatür ile benzer olarak çocukların ebeveynlerinin eğitim düzeyinin en yoğun olarak ilkokul olduğu ve annelerin eğitim düzeyinin babalardan daha düşük olduğu sonucuna varılmıştır.

Suçta Sürüklenen Çocukların Ebeveynlerinin Çalışma Durumu ve Ailenin Gelir Düzeyi;

Ailesinin sosyo-ekonomik durumu yetersiz olan çocukların sağlık, konut ve eğitim gibi olanaklardan yararlanamamasına ya da sınırlı olarak yararlanmasına neden olacaktır. Çocuğun karşılaştığı ekonomik problemler ve engellemeler çocukta bir takım kişilik problemlerinin ortaya çıkmasına neden olabilir ve çocuk suç sayılan davranışlara yönelmeye başlayabilir (Yiğit, 2020).

Türkiye’de suça sürüklenen çocuklar ile ilgili olarak Seyhan tarafından 135 suça sürüklenen çocuk üzerinde gerçekleştirilen çalışmada çocukların annelerinin %76.3’ünün herhangi bir işte çalışmadığı, babaların ise %79.26’sının iş hayatının içerisinde yer aldığı sonucuna varılmıştır (Seyhan,2021). Suça sürüklenen çocuklar ile ilgili olarak gerçekleştirilen bir başka çalışma da iş hayatında bulunan suça sürüklenen çocukların annelerinin oranı %26.8iken iş hayatında bulunan babaların oranının ise %73.8 olduğu sonucuna varılmıştır (Yamak,2019). Bir diğer çalışmada suça sürüklenen çocukların annelerinin %87.3’ünün herhangi bir işte çalışmadığı, babalarının ise %6.4’ünün herhangi bir işte çalışmadığı sonucuna varılmıştır. (Yıldırım,2012). Araştırmamız da literatüre benzer olarak suça sürüklenen çocukların annelerinin %70.7’sinin herhangi bir işte çalışmadığı, iş hayatı içerisinde bulunanları ise %21.4’lük oran ile en çok serbest meslek ile uğraştıkları sonucuna ulaşılmıştır. Suça sürüklenen çocukların babalarının ise genellikle iş hayatının içerisinde yer aldığı, %64.3’lük oran ile en çok serbest meslek ile uğraştıkları sonucuna varılmıştır.

Suçta Sürüklenen Çocukların Yaşı;

TÜİK verilerine göre güvenlik birimine gelen ya da getirilen suçta sürüklenen 114.038 çocukların %69.8'inin (n=79.675) yaşlarının 15 ile 17 arasında değişiklik gösterdiği, %26.4'ünün (n=30.135) yaşlarının 12 ile 14 arasında değişiklik gösterdiği, geri kalan %3.3'lük (n=3.802) kısmının ise 11 yaş altından olduğu bildirilmiştir. (TÜİK,2020). 2010 ve 2014 yılları arasında Ordu ilinde bulunan 5028 suçta sürüklenen çocuk üzerinde gerçekleştirilen çalışmada çocukların %69.5'inin (n=3499) 15 yaş üstünde olduğu, %27.5'inin (n=1383) yaşlarının 12 ile 15 yaş aralığında değişiklik gösterdiği, geriye kalan %3'lük (n=45) kesimin ise 12 yaş altı suçta sürüklenen çocuklardan oluştuğu sonucuna varılmıştır (Okumuş ve ark., 2016). Seyhan tarafından 135 suçta sürüklenen çocuk ile gerçekleştirilen çalışmada %80.7 oran ile en çok yaşları 15 ile 17 arasında değişiklik gösteren çocukların suçta sürüklendiği, 39 olgu ile 16 yaşındaki çocukların suçta en fazla sürüklendiği, 36 olgu ile 15 yaşındaki çocukların ikinci en fazla suçta sürüklenen yaş grubu olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Seyhan, 2021). Gerçekleştirilen çalışmalar neticesinde istatistiksel verilerin suçta sürüklenmede bireysel faktörler içerisinde yaş faktörünün genellikle 15 ile 17 yaş aralığında yoğunluk gösterdiği gözlemlenmiştir. Tarafımızca gerçekleştirilen araştırma da literatür ile uyumlu olarak yaşları 15 ile 18 aralığında değişiklik gösteren suçta sürüklenen çocukların oranının %85.7 ile en fazla olduğu, %27.8'lik (n=39) oran ile 17 yaş grubu çocukların en fazla suçta sürüklendiği, 17 yaş grubu suçta sürüklenen çocukları %26.4'lük oran ve 37 olgu ile 16 yaş grubu çocukların izlediği sonucuna varılmıştır.

Suç tipi;

TÜİK 2020 yılı verilerine göre güvenlik birimine gelen ya da getirilen suçta sürüklenen 114.38 çocuktan %31.4'ünün yaralama suçu, %30.5'in ise hırsızlık suçuna karıştığı bildirilmiştir. (TÜİK,2020). Altun ve arkadaşları tarafından 82 suçta sürüklenen çocuk üzerinde gerçekleştirilen çalışmada; en çok işlenen suç türünün 32 olgu(%39) ile hırsızlık olduğu, hırsızlık suçunu 17 olgu (%20.7) ile cinsel suçların takip ettiği, en az işlenen suçun ise 1 olgu(%1.2) ile esrar satma ve ruhsatsız silah bulundurma suçu olduğu tespit edilmiştir. (Altun ve ark., 2016). Denizli ilinde yaşları 12 ile 15 aralığında değişiklik gösteren 135 'i tek suçtan 47'si farklı suçtan olmak

üzere toplamda 185 suça sürüklenen çocuk üzerinde yapılan 323 ayrı suç kaydının yer aldığı çalışmada; %67.28 (n=217) oranı ile en çok işlenen suçun mala yönelik suçlar olduğu, mala yönelik suçlar arasında ise %66.4(n=144) oran ile hırsızlık suçu olduğu sonucuna varılmıştır (Kurtuluş ve ark.,2009). TÜİK verilerine göre 2020 yılı içerisinde ceza infaz kurumuna giren suça sürüklenen 10.234 çocuktan %53.4'lük (n=5472) oran ile hırsızlık suçundan dolayı cezaevine girenlerin en çok olduğu, hırsızlık suçundan dolayı cezaevine giren çocukları ise 1498 olgu ve %14.6'lık oran ile yağma suçundan dolayı cezaevine giren çocukların takip ettiği tespit edilmiştir (TÜİK,2020). Uzun tarafından gerçekleştirilen çalışmada 170 suça sürüklenen çocuktan 58 çocuğun (%34.1) hırsızlık suçundan dolayı cezaevinde olduğu, 39 çocuğun (%22.9) cinayetten dolayı cezaevinde olduğu, en az ise 9 çocuk (%5.3) ile yaralama suçundan dolayı suça sürüklenen çocukların cezaevinde olduğu sonucuna varılmıştır (Uzun, 2015). Türkiye de gerçekleştirilen bir çok araştırma ile eşdeğer olarak çalışmamıza katılan suça sürüklenen çocuklardan %46.8'inin hırsızlık suçundan dolayı, %17.9'unun hakaretten dolayı, %12.9'unun ise yaralama suçundan dolayı, en az ise %1.4 oranı ile konut dokunulmazlığından dolayı suça sürüklendikleri sonucuna varılmıştır. Hırsızlık suçunun çocuklar arasında bu denli yaygın olarak görülmesinin olası nedenleri arasında çocukların yeterli maddi imkanlara sahip olmamaları, bu nedenle gereksinim duymasa bile bir nesnenin sahibi olabilmek adına heves etmesi, hırsızlığın suçtan ziyade eğlence olarak değerlendirilmesi ve çocuklar tarafından kullanılmaya açık olan çetelerce çocukların kullanılması olabileceği düşünülmektedir (Yıldırım,2012).

Suçta Sürüklenen Çocukların Suçu Kiminle İşlediği;

Yıldırım tarafından 141 suça sürüklenen çocuk üzerinde gerçekleştirilen çalışmada suça sürüklenen çocukların %63.1'inin birden çok kişi ile birlikte suça karıştığı, %36.9'un ise tek başına suça karıştığı sonucuna varılmıştır (Yıldırım,2012). Cömert tarafından Bitlis ilinde 61 suça sürüklenen çocuk üzerinde gerçekleştirilen araştırmada çocukların 37'sinin(%60.7) suça arkadaşları ile birlikte karıştığı, 24'ünün(%39.3) ise suçu tek başına işlediği tespit edilmiştir (Cömert,2018). Araştırmamız da literatür ile uyumlu olarak katılımcıların %62.1'inin arkadaşları ile birlikte suça karıştığı, %37.9'unun ise suça tek başına karıştığı sonucuna varılmıştır.

Çocukları ile zaman geçirmekten kendini alıkoyan ailelerin çocuklarının sosyalleşme ihtiyacını dış çevreden karşılamaya çalışması, sosyal çevrede suç sayılan davranışı sergileyen arkadaşlar edinmesi, akranları tarafından dışlanmamak veya onaylanmak amacıyla çocuğun suç sayılan davranışı sergilemesine neden olacağı düşünülmektedir.

Suçta Sürüklenen Çocukların Karıştıkları Suç Sayısı;

Beşer ve arkadaşları tarafından Denizli ilinde 144 suça sürüklenen çocuk üzerinde gerçekleştirilen çalışmada; suça sürüklenen çocukların %18.8'in birden çok kez suç öyküsünün, %81.2'sinin ise bir kez suç öyküsünün mevcut olduğunu ortaya konulmuştur (Beşer ve ark.,2016). Bilginer ve arkadaşları tarafından gerçekleştirilen çalışmada suça sürüklenen çocuklardan mükerrer suç kaydı bulunan çocukların oranı %22.4 olarak tespit edilmiştir (Bilginer ve ark., 2020). Bilgin ve arkadaşları tarafından gerçekleştirilen çalışma da ise suç tekrar oranının %13.3 olduğu sonucuna varılmıştır (Bilgin, 2001). Araştırmamız da literatür ile uyumlu olarak birden çok suça karışan çocukların oranın %15 olduğu tespit edilmiş olup 2 kez suç işleyen çocukların oranı %9.3 olurken üç ve daha fazla suça karışan çocukların oranının %5.7 olduğu sonucuna varılmıştır.

Suçta Sürüklenen Çocukların Empati Beceri Düzeyleri;

Konu ile ilgili olarak yapılan araştırmalarda; yaşları 14 ile 18 arasında değişkenlik gösteren 83'ü suça sürüklenen olmak üzere 183 çocuk üzerinde gerçekleştirilen çalışmada uygulanan kişilerarası tepkisellik ölçeği alt boyutunda empati ilgi alt boyutun ortalama puanlarının suça sürüklenmemiş ergenlerin suça sürüklenen ergenlere göre daha yüksek olduğu sonucuna varılmıştır (Yılmaz,2009). Kaplan ve Arbuthnot tarafından 1985 yılında yapılan bir çalışma da ise; suça sürüklenmiş olan ergenlerin, suça sürüklenmemiş olan ergenlere oranla daha düşük empatik düzeye sahip oldukları görüşünü savunmuşlardır (Kaplan and Arbuthnit, 1985). Literatürde her ne kadar suça sürüklenen çocukların empati kurma becerilerinin düşük olduğu yönündeki çalışmalar yoğunluk kazanmış olsa da tam tersi sonucunda tespit edildiği araştırmaların mevcut olduğu görülmektedir. Bu araştırmalardan birisi Duman tarafından 17'si olgu grubu 38'i kontrol grubu olmak üzere toplam 55 çocuk üzerine

yapılan çalışma da olgu grubu ile kontrol grubu açısından istatistiksel açıdan anlamlı bir fark bulunmadığı sonucuna varılmıştır (Duman,2019). Araştırmamız ise suçta sürüklenen çocuklara uygulanan KA-Sİ Empati Eğilim Ölçeği toplam puanlarının 57.3 olduğu sonucuna ulaşılmıştır. En yüksek puanın 68 puan alınabilen ölçekte 57.3 ortalama puan aldıkları tespit edilen suçta sürüklenen çocukların empati kurma becerilerinin ortanın üstünde olduğu sonucuna varılmıştır. Her ne kadar suçta sürüklenen çocuklar üzerine yapılan araştırmalarda suçta sürüklenen çocukların empati kurma becerisinin düşük olduğu sonucuna varılmış olsa da çalışmamızda araştırmalardan farklı olarak suçta sürüklenen çocukların empati kurma becerisinin çok düşük seviyede olmadığı sonucuna varılmıştır. Araştırmamız her ne kadar gönüllük çerçevesinde yürütülmüş ve çocuklar ile ailelere adli yargı sürecinden bağımsız olarak yürütüldüğü hususunda detaylı bilgilendirme yapılmış olsa bile çocukların ve ailelerin adli süreçle ilgili olarak kaygılarının var olabileceği bu nedenle kendilerini olumlu gösterme çabasında olabilecekleri göz önünde bulundurulduğunda ölçeklerin tek başına çocukların empati düzeylerini ölçmede yeterli olamayabileceğini ve sosyal inceleme raporları gibi daha detaylı görüşmelerle sonucun farklılaşabileceği düşünülmektedir.

123'ü erkek 17'si kız olmak üzere toplam da 140 suçta sürüklenen çocuk üzerinde gerçekleştirilen araştırmamız neticesinde; suçta sürüklenen kız çocuklarının empati toplam puanı ortalama 57.28 olurken suçta sürüklenen erkek çocukların empati toplam puanı ortalamasının 57.28 olduğu tespit edilmiştir. Sonuç olarak araştırmamız da suçta sürüklenen çocukların empati kurma becerilerinin cinsiyete göre istatistiksel anlamda anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir. Araştırmamız da uygulanan Kruskal-Wallis H analizi sonucuna göre ise suçta sürüklenen çocukların eğitim düzeyleri ile empati toplam puanlarının ortalaması arasında anlamlı bir farklılaşma olmadığı sonucuna varılmıştır. Araştırmamızda yapılan Kruskal-Wallis H analizi sonucunda suçta sürüklenen çocukların empatik eğilim düzeylerinin kardeş sayısına, doğum sırasına, anne ve babasının eğitim durumuna, anne ve babasının mesleğine, kullanmış olduğu uyarıcı maddeye ve suçta mükerrerlik durumuna göre farklılaşmadığı sonucuna varılmıştır. Elde edilen bulgular 1. Araştırma sorumuzun h0 hipotezini desteklemektedir.

Suçta Sürüklenen Çocukların Benlik Saygısı Düzeyleri;

Konu ile ilgili olarak yapılan araştırmalarda; kasten adam öldürme suçuna karışan 153 çocuk ve herhangi bir suçta karışmayan 170 kontrol grubu olmak üzere toplamda 323 çocuk üzerinde gerçekleştirilen araştırmada kasten adam öldürme suçuna karışan çocukların yaşlarına binaen düşük benlik saygısına sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Alagöz,1998). Rehabilitasyon merkezinde ve yurttan kalan 30'u suçta sürüklenen çocuk olmak üzere toplamda 60 çocuk üzerinde gerçekleştirilen bir başka çalışmada, suçta sürüklenen çocukların düşük benlik düzeyine sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır (Yılmaz,2009). Gottfredson ve Hirschi suçta açıklamak için düşük benlik denetimi kavramını ortaya atmaktadırlar. Onlara göre; empati yoksunluğu, düşünceden bağımsızlık, hissizlik, bedensel tehlike hususunda girişkenlik, sözel kabiliyette yetersizlik, serüvene ilgili olmak, ben merkezilik, sosyal çevreye karşı duyarsızlık, şiddete meyillilik gibi durumlar düşük benlik denetimine sahip olan bireylerin özellikleri olup genellikle düşük benlik denetiminin suçlulukla yakından ilişkili olduğu bilinmektedir (Kızmaz ve Bilgin, 2010). Yapılan çalışmamız neticesinde de literatür uyumlu olarak suçta sürüklenen çocukların araştırmada kullanılmış olan ölçeğe göre benlik saygısı düzeylerinin, her ne kadar ortalama sınırların içerisinde yer alıyor olsa bile alt sınıra daha yakın olduğu görülmektedir. Bu sonuçlar doğrultusunda suçta sürüklenen çocukların düşük benlik saygısına sahip olacakları yorumu yapılabilmektedir.

Araştırmamız da uygulanan Kruskal-Wallis H analizi sonucunda suçta sürüklenen çocukların benlik saygılarının cinsiyete, kardeş sayısına, doğum sırasına, anne eğitim durumuna, anne ve babasının mesleğine, kullanmış olduğu uyarıcı maddeye ve suçta mükerrerlik durumuna göre farklılaşmadığı sonucuna varılırken suçta sürüklenen çocukların eğitim durumuna göre anlamlı düzeyde bir farklılaşmanın söz konusu olduğu görülmektedir. Elde edilen bu bulgu 2.araştırma sorumuzun h1c hipotezini destekler niteliktedir. Bununla birlikte suçta sürüklenen çocukların babalarının eğitim durumuna göre anlamlı düzeyde bir farklılaşmanın söz konusu olduğu görülmektedir. Elde edilen bu bulgular ise 2.araştırma sorumuzun h1f hipotezini destekler niteliktedir. Elde edilen sonuçlar ortaokul ve lise mezunlarının benlik saygısı düzeylerinin okulu terk eden katılımcılardan anlamlı olarak daha yüksek olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte babası okur yazar olmayan çocukların benlik

saygısı düzeylerinin, diğer katılımcılardan anlamlı olarak daha düşük olduğu görülmüştür. Her ne kadar suça sürüklenen çocukların annelerinin eğitim düzeyi ile benlik saygısı arasında anlamlı bir farklılık olmadığı sonucu ortaya çıkmış olsa da okur yazar olmayan, ilkokul ve ortaokul mezunu olan suça sürüklenen çocukların annelerinin eğitim düzeyi lise ve üniversite mezunu annelere göre ortalama olarak daha düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Tablo 10). Araştırmamız sonucundan yola çıkarak hem ebeveyn eğitim düzeyinin hem de çocukların alabileceği eğitimin çocuklarda yüksek benlik saygısı oluşumuna önemli oranda katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Suçta Sürüklenen Çocukların Algıladıkları Anne Baba Tutumları;

Çocuğun sağlıklı psikososyal gelişiminin aile içerisindeki iletişimden ve anne-baba tutumundan geçtiği bilinmektedir. Çocuğun daha uyumlu ve dengeli bir yetişkin olabilmesi için temelinde sevgi ve saygıyı barındıran demokratik anne-baba tutumuna sahip ebeveynlerin bulunduğu bir aile ortamında yetişmesi önemlidir. Rutter suça sürüklenen çocuklar üzerine gerçekleştirmiş olduğu bir araştırmada çocuklarının ailelerinin çocukları gözlemlene ve denetleme hususunda gerekli yeterliliğe sahip olmadığını, çocuklarının ev ortamı dışında vakit geçirdikleri alanlarla ilgili bilgi sahibi olmadıkları, çocuklarına rehberlik yapma hususuna önem vermedikleri gibi çocuğun suç sayılan davranışı sergilemesi karşısında tepkisiz kaldıkları sonucuna varmıştır. Yani anne babanın tutumunun çocuğun suça sürüklenmesinde önemli bir etken olduğuna vurgu yapılmıştır (Yılmaz,2009). Şentürk tarafından gerçekleştirilen suça sürüklenmiş çocuklarda anne baba tutumları ve suçun nedenleri başlıklı araştırmasında suça sürüklenen çocukların ailelerinin tutumları üzerine gerçekleştirilen araştırmanın bulgularında; demokratik ve koruyucu ebeveynlerin tutumlarının orta düzeyde, otoriter ebeveyn tutumlarının ise yüksek düzeyde olduğu sonucuna varılmıştır (Şentürk,2018). Araştırmamız sonucunda suça sürüklenen çocukların algılanan anne ve baba tutum puanlarının ortalaması ayrı ayrı değerlendirildiğinde hem annelerinin hem de babalarının tutumlarını demokratik olarak algılayan çocukların sayısının yoğunlukta olduğu tespit edilmiştir. Tespit edilen bu sonucun literatürde konu ile ilgili olarak gerçekleştirilen çalışmalara ve öngörülen sonuçlara benzemediği görülmektedir. Bunun nedenin ise; suça

sürüklenen çocukların ebeveynlerinin tutum ve davranışlarını algılamada yaşadıkları güçlükten kaynaklandığı düşünülmektedir. Çocukların genellikle ebeveynler tarafından suçlu veya hatalı davranışlarına yönelik müdahalenin az olduğu, özgürlük alanlarına karıştırılmadığı ve dizayn edilmesi gereken davranışlarının hoşgörü ile karşılandığı ebeveyn tutumlarını demokratik ebeveyn tutumu olarak değerlendirdikleri gözlemlenmiştir.

Araştırmamızda yapılan Kruskal-Wallis H analizi sonucunda suça sürüklenen çocukların algılanan ana baba tutumlarının cinsiyetlerine, eğitim düzeylerine, kardeş sayısına, doğum sırasına, anne ve babasının eğitim durumuna, anne ve babasının mesleğine, kullanmış olduğu uyarıcı maddeye ve suça mükerrerlik durumuna göre farklılaşmadığı sonucuna varılmıştır. Elde edilen bulgular 3. Araştırma sorumuzun H_0 hipotezini desteklemektedir.

Araştırmamız konularından olan suça sürüklenen çocuklarda algılanan ana baba tutumu ile benlik saygısı arasındaki ilişki incelendiğinde; benlik saygısı ile ana baba tutumları arasında negatif yönde bir ilişkinin söz konusu olduğu sonucuna varılmıştır. Araştırmamız da kullanmış olduğumuz ana baba tutum ölçeğinde göre puan artıkça otoriter tutumda artış olmaktadır. Yani algılanan otoriter anne-baba tutumu arttıkça suça sürüklenen çocuklarda benlik saygısının azaldığı sonucuna varılmıştır. Elde edilen bulgular 4.araştırma sorumuzun H_0 hipotezini destekler niteliktedir.

Araştırmamız konularından bir diğeri olan suça sürüklenen çocuklarda algılanan ana baba tutumu ile empati kurma becerisi arasındaki ilişki incelendiğinde; çocukların algıladıkları baba tutumları ile empati toplam puanı arasında anlamlı bir farklılaşmanın söz konusu olmadığı sonucuna ulaşılırken (tablo 5) annelerinin demokratik tutuma sahip olduğu algısına sahip olan suça sürüklenen çocukların benlik saygı düzeyinin anlamlı olarak yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır (tablo 6).

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışma; suça sürüklenen çocukların algıladıkları ana baba tutumlarının benlik saygısı ve empati kurma becerilerine olan etkisini incelemek amacıyla yapılmıştır. Suça sürüklenen çocukların ebeveynlerinin davranışlarını algılama stillerine göre çocukların benlik saygı düzeylerinin düşük ya da yüksek olabileceği ve empati kurma beceri düzeyleri farklılaşabileceği düşünülmüştür.

Araştırmamızda iki ve daha fazla değişken olması nedeniyle ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. 268 örneklem arasından random bir şekilde seçilen ve görüşmeyi kabul eden 146 suça sürüklenen çocuk üzerinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya katılmayı başta kabul eden ancak ortasında devam etmek istemeyen 6 kişi devre dışı bırakılmış ve 140 çocuktan veri analizi alınmıştır. Kişisel Bilgi Formu, KA-Sİ Empati Eğilim Ölçeği Ergen Formu (KA-Sİ EEÖ), Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği ve Ana Baba Tutum Ölçeği ile verilerin toplanması sağlanmıştır.

Araştırma sonucuna göre suça sürüklenen çocukların çoğunluğunun erkek olduğu, 15 ile 17 yaş aralığında suça sürüklenen çocukların yoğun olduğu, sosyoekonomik durumlarının yüksek olmadığı, katılımcıların büyük çoğunluğunun çekirdek ailesi ile birlikte ikamet ettiği, genelde birden fazla kardeşinin bulunduğu, katılımcıların yarıdan fazlasının ilk çocuk olduğu, büyük çoğunluğunun lisede eğitim ve öğretim hayatına devam etmekte olduğu, bir kısmının ise eğitim hayatının herhangi bir döneminde eğitim hayatını sonlandırdığı sonuçlarına ulaşılmıştır. Katılımcıların annelerinin çoğunluğu ilkokul mezunu olurken genellikle herhangi bir işte çalışmadığı, babalarının ise çoğunluğunun lise mezunu olduğu ve genelde serbest meslek ile ilgilendiklerini görülmektedir.

Suçta sürüklenen çocuklar işledikleri suç türü bakımından incelendiğinde ise genellikle hırsızlık suçuna karıştıkları, büyük çoğunluğunun suça kendisinin karıştığı, bir kısmı ise suçun işlenmesine yardım ettiği, suça arkadaşları ile birlikte sürüklenen çocukların sayısının suça kendi başına sürüklenen çocuklara göre fazla olduğu, katılımcıların büyük çoğunluğunun suçu ilk defa işlediği sonucuna varılmıştır.

Araştırmamıza katılan suça sürüklenen çocukların en küçüğü 13 yaşındayken en büyüğü 18 yaşında olup yaş ortalaması ise 16 olduğu, benlik saygısı düzeyleri en yüksek 40, en düşük 17, ortalama olarak ise 28.49 olduğu, empati toplam puanları en

yüksek 68 iken en düşük 28, ortalama empati toplam puanın ise 57.35 olduğu görülmektedir.

Araştırmamız sonucuna göre suça sürüklenen çocukların algıladıkları anne ve baba tutumları arasında pozitif yönlü ve orta düzeyli bir ilişki olduğu sonucuna varılırken benlik saygısı ile algılanan ana baba tutumları arasında negatif yönde bir ilişkinin söz konusu olduğu sonucuna varılmıştır. Araştırmamızda kullanmış olduğumuz ana baba tutum ölçeğinde göre puan artıka otoriter tutumda artış olmaktadır. Bu nedenle suça sürüklenen çocukların algıladıkları otoriter ana baba tutum artıka benlik saygısının azaldığı sonucuna varılmıştır. Ancak çocukların algıladıkları ana baba tutumu ile empati kurma beceriler arasında anlamlı bir ilişki olmadığı sonuncuna varılmıştır.

Araştırmamızda; çocukların algıladıkları demokratik ya da otoriter baba tutumları ile benlik saygıları ve empati düzeyleri arasında anlamlı bir farklılaşmanın olmadığı tespit edilirken çocukların algıladıkları demokratik annelerin çocuklarının benlik saygısı ve empati puanlarının anlamlı olarak daha yüksek olduğu sonucuna varılmıştır.

Araştırmamız neticesinde çocukların algıladıkları ana baba tutumlarının, empati düzeylerinin cinsiyetlerine, kardeş sayılarına, doğum sıralarına, eğitim düzeylerine, annelerin eğitim düzeyine ve çalışma durumuna, babalarının eğitim düzeyine ve mesleğine, işlediği suç sayısına göre anlamlı bir farklılaşmanın söz konusu olmadığı sonucuna varılırken ortaokul ve lisede eğitim görmekte olan çocukların okulu terk eden çocuklara göre benlik saygı düzeyinde anlamlı olarak daha yüksek olduğu görülürken babaları okur yazar olmayan çocukların benlik saygı düzeylerinin babası daha yüksek eğitim seviyesine sahip olan çocuklara göre anlamlı olarak daha düşük olduğu sonucuna varılmıştır.

Öneriler;

- 18 yaşının altında kalan bireyler olarak adlandırılan çocukların olumlu veya olumsuz bir çok tutumu öğrenmeye açık oldukları bir gelişimsel dönemde oldukları göz önünde bulundurulduğunda çocuğun çevresinde sahip olabileceği olumsuz davranışlara sahip akranların varlığı, aile yapısı, aile üyeleri arasında suçlu bireylerin varlığı, aile içerisinde veya çevreden suç teşvik edici kişilerin olması çocukta suç sayılan davranışı sergilemesine neden olabileceği düşünülmektedir. Bu açıdan değerlendirildiğinde çocuğa ‘suçlu’ ibaresinin kullanılmasındansa ‘suça sürüklenmiş’ ibaresinin kullanılmasının bu konuyla ilgili olarak karşılaşılan problemlere karşın daha işlevsel çözümler ortaya konulabilecektir.
- Hem kendi araştırmamızda hem konuyla ilgili olarak gerçekleştirilen çalışmalarda göze çarpan nokta: Suça sürüklenen çocukların ebeveynlerinin eğitim seviyesinin düşük olduğudur. Eğitim ve öğretim olanaklarından mahrum kalan ebeveynlerin çocuklarını eğitime teşvik etme hususunda yeterli olamayabilecekleri, eğitim olanaklarından faydalanamayan çocukların ise iyi terbiye göremeyecekleri ve çok fazla boş vaktinin oluşabileceği, bu boş vakitlerinde ise zararlı alışkanlıklara eedinebileceği ya da suç sayılan davranışlar gibi olumsuz tutum ve davranışları öğrenebileceği göz önünde bulundurulduğunda eğitim seviyesi düşük olan ailelerin eğitim seviyelerini yükseltebilmek adına çalışmaların yapılması, bu hususta ailelerin motivasyonunda düşük olabileceği düşünüldüğünde aileleri eğitim ve öğretime teşvik edecek ortamların oluşturulmasının önemli olabileceği düşünülmektedir.
- Suça sürüklenen çocuklar ile ilgili olarak yapılan bir çok çalışmada çocukların eğitim seviyesinin yükseltilmesine vurgu yapılmaktadır. Son zamanlarda zorunlu eğitim sınırının yükseltilmiş olması çocukların suça sürüklenmesine mani olabileceği düşünülse de tam anlamıyla yeterli olamayabileceği fikri oluşmaktadır. Bu nedenle zorunlu eğitim sınırının yükseltilmesi ile birlikte eğitim ve öğretim hayatında çocuklara içeriğinde zararlı tutum ve davranışların kişinin kendisinde ve çevresinde oluşturabileceği olumsuzlukları da barındıran yazılı ve yazısız kuralların

anlatıldığı öğrenimin müfredatta yer almasının çocukların suça sürüklenmesini önleyebileceği düşünülmektedir.

- Televizyon,radyo, gazete gibi basın yayın organlarında yaşanan artışla birlikte çocukların suç sayılan davranışların ne olduğu hususunda kolayca bilgi sahibi olmasına neden olduğu düşünülmektedir. Özellikle son zamanlarda televizyonda yayınlanmakta olan dizilerin ve filmlerin bir çoğunda şiddet, hırsızlık, adam öldürme gibi suç sayılan davranışların yaygın olarak yer aldığı görülmektedir. Bu temalı yayınların yaş sınırının artılması çocukların suç sayılan davranışlara yönelmesini azaltacağı düşünülmektedir. Bununla birlikte günümüzde teknoloji yaygın olarak kullanılmaktadır. Telefon, bilgisayar, tablet gibi teknolojik aletler vasıtası ile çocukların suçlu insanlarla tanışması veya suça teşvik edici bilgilere ulaşmasının kolaylaşabileceği göz önünde bulundurulduğunda çocukların suça sürüklenmesinin önüne geçilebilmesi için çocuklara teknolojinin doğru kullanımı hususunda bilinçlendirme çalışmalarının yapılması önem arz etmektedir.
- Çocuğu suça sürüklenmiş olan ailelerin çocukları yargılanma sürecindeyken veya yargılanma süreci sonrasında çocuğa karşı nasıl müdahale etmesi hususunda bilgi sahibi olmayan veya sınırlı bilgiye sahip olan ebeveynler için alanda yetişen uzmanların görev yaptığı bir danışmanlık merkezinin kurulmasının, bu konu ile ilgili olarak ailelerin doğru yönlendirilmesinin yararlı olacağı düşünülmekte olup doğru şekilde yönlendirilen aileler çocuğu doğru şekilde yönlendirebileceği böylece çocuğun bu süreci minimum hasarla atlattığını sağlayabileceğine ve yeniden hayata kazandırılmasında önemli bir etkiye sahip olabileceğine inanılmaktadır.
- Suça sürüklenmiş ve işlediği suçtan dolayı hüküm giymiş olan, bu nedenle cezaevi geçmişi bulunan ya da denetimli serbestliği tabi tutulan çocuklarla ilgili olarak cezaevi müdürlüğünde görev yapan uzmanlarca psikososyal açıdan geliştirilmesi ve rehabilite edilebilmesi için gerek grup odaklı gerekse birey odaklı destek sağlandığı bilinmektedir.Suçta sürüklenen çocukların hayata kazandırılması açısından bu güçlendirici çalışmaların artırılması, programların genişletilmesinin faydalı olabileceği düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Acar,G., Demir,A., Görmez,D., Keser, İ. (2015). Aile ve Çocuk Suçluluğu İlişkisi [Poster sunumu]. Uluslararası Katılımlı III. Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Kongresi “Erken Müdahale”, Ankara, Türkiye
- Afşin,R., Özçelik,A.D. (2018). Suça sürüklenen çocuklar ile suça sürüklenmeyen çocukların algıladıkları anne ve baba tutumları ile ebeveyn bağlanma stillerinin karşılaştırılarak incelenmesi. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 17(66), 384-400.
- Ağaoğlu, E., Terzi, Ç. (2008). Suçla mücadelede aile eğitiminin rolü ve önemi. A. Solak (Ed). Çocuk suçluluğu ve aile (2. baskı) (s. 33-45). Ankara: Hegem Yayınları.
- Akalın, N. (2000). Çocuğun suça itilmesinde toplumsallaşma öğelerinin etkisi. M. R. Şirin ve S. Usta Sayita (Haz). 1. İstanbul çocuk kurultayı bildiriler kitabı (1. baskı) (s. 524- 533). İstanbul: İstanbul Çocukları Vakfı Yayınları.
- Akduman,G. Akduman, B. Cantürk,G.(2007). Ergen suçluluğunda bazı kişisel ve ailesel özelliklerin incelenmesi Orijinal Araştırma. Türk Pediatri Arşivi. 42:156-61.
- Akıncı,Y.,Atakan,T.(1968). Psikolojik-Pedagojik –Hukuki Yönleriyle Suça Giden ve Suç İşleyen Çocuklar. Mimnetoğlu Yayınları.
- Akkoyun,F. (1982). Empatik Anlayış Üzerine. *Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(2), 63- 69.
- Aksoy, E. (2007). Suç ve güvenli kent yaklaşımı. TMMOB Mimarlar Odası Bülteni Kent ve Suç Dosyası, 6 (1), 11-16.
- Akyüz, E. (2013). Çocuk hukuku. Ankara: Pegem Akademi.
- Alagöz,N. (1998). Kasten adam öldürme suçuna yönelmiş ergenler ile suça yönelmemiş ergenlerin benlik saygılarının karşılaştırılması [Yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi].
- Alıcıgüzel, İ. (2001). Çağdaş okulda eğitim ve öğretim. Sistem Yayıncılık.
- Alisinanoğlu, F. (2003).Çocukların Denetim Odağı ile Algıladıkları Anne Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 1 (1),1-14.

- Altinköprü, T. (2003). Eğitim açısından çocuk psikolojisi Çocuğun başarısı nasıl sağlanır?. Hayat Yayıncılık.
- Altun,H. Şahin, N., Çakır, L., Fındıklı, E., Sınır, H. (2016). Suça sürüklenen çocukların suç tipleri, sosyodemografik ve klinik özellikleri.Adli Tıp Dergisi, 30(3), 196-204.
- Arıcak, O.T. (1995). Üniversite öğrencilerinde saldırganlık, benlik saygısı ve denetim odağı ilişkisi. [Yüksek Lisans tezi, Marmara Üniversitesi].
- Arıkan,M.F. (2021). Suça Sürüklenen Çocukların Benlik Uyum Düzeylerinin ve Psikolojik Semptomlarının İncelenmesi. [Yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi].
- Aslan, E. (1992). Benlik kavramı ve bireyin yaşamındaki etkileri, Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi, 4, 7-14.
- Ataç, E. (2007). Suçun kentsel mekândaki algısı “güvensizlik hissi”. TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi Bülteni, (BÜLTEN 55), 16-23
- Attar, H. (1994). Eğitim ve çocuk suçluluğu. Ege Üniversitesi Eğitim Fakültesi Basımevi.
- Avaşaroğlu,S. (2007). Üniversite öğrencilerinin karar vermede özsaygı, karar verme ve stresle başa çıkma stillerinin benlik saygısı ve bazı değişkenler açısından incelenmesi. [Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi].
- Avcı, M. (2009). Çocuk suçluluğunun toplumsal nedenleri (Erzurum ili örneği) [Yayımlanmamış doktora tezi, Atatürk Üniversitesi].
- Aydın, B. (1996). Benlik kavramı ve ben şemaları. Atatürk eğitim fakültesi eğitim bilimleri dergisi. (8). 41-47.
- Ayhan, G. (2021). Suça sürüklenen çocuk ve suça sürüklenmeyen çocuğun benlik saygısı düzeylerinin karşılaştırılması. [Yüksek Lisans tezi, İnönü Üniversitesi].
- Bağış, R.C. (2019). Çocukları suça sürükleyen çevresel nedenler: sosyal bağ ve sosyal öğrenme teorileri ışığında bir değerlendirme. Humanitas, 7(14), 203-221.
- Balcı, A. (2004). Sosyal Bilimlerde Araştırma, Yöntem, Teknik Ve İlkeler. Pegem A Yayıncılık.

- Balo,Y. (2005). Çocuk Koruma Kanunu ve Uygulaması. Seçkin Yayıncılık.
- Baumrind, D. (1966). Effects of authoritative control on child behavior. *Child Development*, 37(4), 887-907.
- Beşer, N.G, Arabacı,L., Uzunoğlu,G.(2016). Türkiye’de bir bölge psikiyatri hastanesinde tedavi olan suça itilmiş çocuk profilleri. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 17(4): 317- 24.
- Bilgin,N.G., Avcı,A., Çekin,N.(2001). Savran,B. Farik-İ Mümeyyizlik Muayenesi İçin Gönderilen Çocukların Biyopsikososyal Özellikleri. *Adli Tıp Bülteni*, 6 (3): 103-110.
- Bloch, A. H. ve Frank T. F. (1956). *Delinquency: the juvenile offender in america today*. (Seventh Edition). New York: Random House:307.
- Burfeind J, Bartusch D, (2006). *Juvenile delinquency: An integrated approach*. Sudbury, Massachusetts, Jones and Bartlett Publishers.
- Cantürk, G. (2005). Çocuk suçluluğunda adli psikiyatrik değerlendirme. *Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi*, (14) (2), 31.
- Cengiz, Ö.(2021) Üniversite Öğrencilerinin Öz-Şefkat Düzeylerinin Algılanan Ana Baba Tutumu, Alkol Kullanımı ve Risk Alma Değişkenleri Açısından İncelenmesi [Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi].
- Cömert,Ö. (2018). Mükerrer çocuk suçluluğu ‘ Bitlis İli Örneği’ [Yüksek lisans tezi, Fırat Üniversitesi].
- Cüceloğlu, D. (1992) . İnsan ve Davranışı, Psikolojinin Temel Kuramları, Remzi Kitapevi.
- Cüceloğlu, D. (2005). *İçimizdeki çocuk*. 36. Basım, Remzi Kitabevi.
- Çağdaş, A. (2003). Anne-baba-çocuk iletişimi. Eğitim Kitabevi Yayınları.
- Çakaloz,B. Ünlü,G. Terzioğlu, M.A. Kapubağlı,N. Tekkanat,Ç. (2016). Çocuklarda suç davranışı ile sosyodemografik özelliklerin ve zekanın ilişkisi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*,17(5), 175-182.
- Çavuşoğlu, H. (2013). *Çocuk Sağlığı Hemşireliği* (11.bs.). Ankara: Sistem Ofset Basımevi.
- ÇKK.(2005). Kanun no:5395. Kabul tarihi: 03/07/2005, Madde 3,a Fıkrası, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5395.pdf> (Erişim tarihi: 20.07.2018).

- Çocuk Koruma Kanunu. Erişim adresi:
<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5395.pdf> Erişim
 tarihi:15.02.2020.
- Çuhadaroğlu F. (1986). Adölesanlarda Benlik Saygısı. [Uzmanlık tezi, Hacettepe Üniversitesi].
- Dede,B. (2019). Ergenlerde İnternet Kullanımı ile Anne Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. [Yüksek Lisans Tezi/ Üsküdar Üniversitesi].
- Dervişoğlu,K. (2018) Erken Ergenlik Döneminde Algılanan Anne-Baba Tutumunun Benlik Saygısı ve Atılganlık Düzeyiyle İlişkisi [Yüksek Lisans Tezi, Üsküdar Üniversitesi].
- Dirican R. Tarihi Süreçte Çocukluk ve Çocuk Hakları. Çocuk ve Gelişim Dergisi, 2018;2(2):51-62.
- Dolu, O. (2013). Suç ve sapma teorileri. A. Geleri (Ed). Suç Sosyolojisi içinde (2-23). Eskişehir, Anadolu Üniversitesi.
- Dökmen Ü. Empati Kurma Becerisi İle Sosyometrik Statü Arasındaki İlişki. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi. 1987;20(1):183-207.
- Dökmen, Ü. (1999). Sanatta ve Günlük Yaşamda İletişim Çatışmaları ve Empati.Sistem Yayınları.
- Dökmen, Ü. (2019). İletişim Çatışmaları ve Empati Sanatta ve Günlük Yaşamda,Remzi Kitabevi.
- Dökmen,Ü. (2008). *Sanatta ve Günlük Yaşamda İletişim Çatışmaları ve Empati*. Remzi Kitapevi.
- Dönmezer, S. (1984). Kriminoloji, Filiz Kitabevi.
- Dönmezer,S. (1994) Kriminoloji, 8. basım, İstanbul, s.255.
- Duman,S. (2019). Suça sürüklenen çocuklarda tekrarlayıcı suç işleme davranışları ve nöropsikolojik özellikler [Uzmanlık tezi, Pamukkale Üniversitesi].
- Erdoğan,G. (2013). *13-18 Yaş Aralığında Obez Tanısı Almış Olan Ergenlerin Ana-Baba Tutumu ve Sosyal Fizik Kaygı ile İlişkisinin Obez Tanısı Almayan Ergenlerle Karşılaştırılması*. [Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi].
- Ereş, F. (2009). Toplumsal bir sorun: suçlu çocuklar. A. Solak (Ed), Çocuk suçluluğu ve aile (2. baskı) içinde (s. 157-178). Ankara: Hegem Yayınları.

- Eripek, S. (1982). Kuramsal Açından Çocuklardaki Problem Davranışların Nedenleri ve Bir Sınıflandırma. Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 15(2), 35-46.
- Erken, M. (2009). Empati Becerisinin Ahlaki Davranışlar Üzerindeki Etkisi. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi].
- Erkut, Z., Balcı, S., Yıldız, S. (2017). Tarihsel Süreç İçinde Çocuk. Çocuk ve Medeniyet Dergisi, 2(3). 17-28.
- Ersoy,E., Köşger, F.(2016). Empati: Tanımı ve önemi. Osmangazi Tıp Dergisi, 38(2),9-17.
- Eyüboğlu, M., Eyüboğlu, D. (2018). Suça Sürüklenen Çocuklarda Psikiyatrik Bozukluklar, Sosyodemografik Özellikler ve Risk Faktörleri. Klinik Psikiyatri Dergisi, 21.
- Fırat,C.(2009).Suça sürüklenmiş çocuklarda öğrenilmiş çaresizlik düzeyinin farklı değişkenler ve algılanan ana baba tutumu açısından incelenmesi. [Yüksek lisans tezi, Maltepe Üniversitesi].
- Fırat,S., İltaş, Y., Gülmen, K. (2016). Adana’da suça sürüklenen çocukların sosyodemografik özellikleri. Adli Tıp Bülteni, 21(2), 86-92.
- Fişek,G.A., Çiner,C.U., Akpınar,T. (2008). Çocuk suçluluğu’nda öncü çalışmalar ve iki doktora tezi. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 57(2), 6-18.
- Foucault,M.(2001). The Birth of Social Medicine, Power:The Essential Works of Foucault 1954-1984(Çev. Robert Hurley vd.)
from <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Güvenlik-Birimine-Gelen-veya-GetirilenCocuklar-2014-18525>
- Göger, F. (2020). Suça sürüklenen çocuklarda şiddet eğilimi ile benlik saygısı arasındaki ilişkinin incelenmesi. [Yüksek lisans tezi, İnönü Üniversitesi].
- Gökpınar, M. (2007). Sosyal ve kriminal boyutlarıyla çocuk suçluluğu. Türkiye Barolar Birliği Dergisi, (72), 206-233.
- Gökulu G. Suç Kuramları: Biyolojik Ve Psikolojik Yaklaşımlar: Eleştirel Bir Değerlendirme. Turkish Studies - Social Sciences Volume 2019;14(4): 1471-1488.

- Gölcüklü,F.(1962). Türkiye’de Çocuk Suçluluğu Hakkında Bir Araştırma, Ankara, s.29.
- Gönültaş, D.B. (2009). Adana ilinde mala ve şahsa karşı suç işleyen çocukların sosyodemografik özelliklerinin ortaya konulması [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi].
- Gönültaş,B.M., Hilal A. (2012). Çocuk Suçluluğunda Göç Faktörü: Adana Örneği. Adli Tıp Kurumu,26(3),156-64
- Görak, G., Erdoğan, S., Savaşer, S., Çakıroğlu, S. (1992). Anadolu Üniversitesi Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği. Açık Öğretim Fakültesi Yayınları.
- Güçlü,S. (2016). Çocukluk Ve Çocukluğun Sosyolojisi Bağlamında Çocuk Hakları. Sosyoloji Dergisi, Armağan Sayısı: 3-6.
- Güler, G.(2017). Suça sürüklenen çocukların biyopsikososyal değerlendirilmesi. Türkiye Klinikleri J Child Psychiatry-Special Topics. 3:220-4.
- Güler, G., Sungur, M.A., Kütük, M.Ö. (2018).Suça sürüklenen çocukların klinik ve sosyodemografik özelliklerinin değerlendirilmesi. Adli Tıp Bülteni, 23(1), 39-46.
- Gülseren, Ş. (2001). “Empati: Tanımı ve Kullanımı Üzerine Bir Gözden Bir Gözden Geçirme. *Türk Psikiyatri Dergisi*. 12(2), 133-145.
- Hanımoğlu E. (2010). Seviye Belirleme Sınavına Girecek Olan İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinde Sınav Kaygısı, Mükemmeliyetçilik ve Anne-Baba Tutumu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. [Yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi].
- Humphreys, T. (2002). Çocuk Eğitiminin Anahtarı: Özgüven. (Anapa, T., Çev.) Epsilon Yayınevi.
- Işık,Ü. Aktepe, E. Akyıldız,A. Şimşek, F. Yıldız, A. (2019).Bir Üniversite Hastanesinde değerlendirilen suça sürüklenen çocukların sosyodemografik ve klinik özellikler: 2014-2018 verileri .Adli Tıp Dergisi, 30(3), 196-204.
- İlhan Tunç, A. (2008). Çocuk Koruma Kanunu ve eğitim tedbirinin uygulanması Van örneği. V. Aile Şurası “Aile Destek Hizmetleri” Bildirileri. T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Jenkins, I. (1993). Antik devirde çocuk eğitim.(Başgelen, N., Çev.). Kaanat Matbaası.

- Kandaz, H. (2018). Depresyon, Benlik Saygısı ve Bağlanma Stilleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. [Yüksek lisans tezi, Üsküdar Üniversitesi].
- Kaplan, P. J.- Arbuthnot, J. (1985). “Affective Empathy and Cognitive Role-Taking in Delinquent and Nondelinquent Youth”, *Adolescence*, 20 (78), 323-333.
- Karahan, T.F., Sardoğan, M.E., Şar, A.H., Ersanlı, E., Kaya, S.N. (2004). Üniversite öğrencilerinin yalnızlık düzeyleri ile benlik saygısı düzeyleri arasındaki ilişkiler. *On Dokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (18), 27-39.
- Karasar, N. (2011). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Nobel Yayınları.
- Kaya A, Siyez (2010). DM. KA-Sİ çocuk ve ergenler için empatik eğilim ölçeği: Geliştirilmesi geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Eğitim ve Bilim*,35(156).
- Kaya,M. (1997). Ailede Anne Baba Tutumlarının Çocuğun Kişilik ve Benlik Gelişiminde Rolü, 9(9), 193-204. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/188683>
- Kazak,N. (2016). Suça sürüklenen çocukların annelerin çocuklarına ilişkin algısı: Siirt Örneği. [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Başkent Üniversitesi].
- Keleş, Ş. (2022) Cinsel İstismara Uğrayan ve Uğramayan Ergenlerin Bağlanma Stili, Ana- Baba Tutumu, Depresyon ve Anksiyetenin Değerlendirilmesi [Uzmanlık Tezi, Mersin Üniversitesi].
- Keskin, B. (2021). Ergenlerde sosyal medya kullanımı ile benlik saygısı ve psikolojik iyi oluş arasındaki ilişki. [Yüksek Lisans tezi, Nişantaşı Üniversitesi]
- Kılıç, S. (2013). Örnekleme yöntemleri. *Journal of Mood Disorders*, 3 (1), 44-46.
- Kılıç,M. (2022). Suça sürüklenen çocuklarda suça eğilim ile triptofan hidroksilaz 2 ve slc6a4 genleri arasındaki ilişkinin araştırılması [Yüksek lisans tezi, Gaziantep Üniversitesi].
- Kızılçelik,S. ve Erjem, Y.(1994) Açıklamalı Sosyoloji Terimler Sözlüğü. Ankara: Atilla Yayınevi.
- Kızmaz, Z. (2005). Sosyolojik Suç Kuramlarının Suç Olgusunu Açıklama. *C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi* , 29(2), 149-174.
- Kızmaz, Z., Bilgin, R. (2010) Sokakta çalışan/yaşayan çocuklar için suç: Diyarbakır örneği , *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 9 (32), 269-311.

- Kiremitçi, M. (2008). Farklı suç türünden tutuklu erkek ergenlerin benlik algıları ile aile tutumlarının karşılaştırılması [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi].
- Konaç, E. (1974). Çocuk suçluluğu. A. Güriz ve P. Benedict (Ed.), Türk hukuku ve toplumu üzerine incelemeler içinde. Türkiye Kalkınma Vakfı Yayınları.
- Korkulu, A. (2019). *Anne baba tutumlarının eş seçiminde sınırlandırıcı inançlar ile ilişkisi* [Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi].
- Köse, D. (2019). *Ana- baba tutumunun çocukta benlik saygısı ve empati gelişimi ile ilişkisinin incelenmesi.* [Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Aydın Üniversitesi].
- Kulaksızoğlu, A. (2004). Ergenlik psikolojisi. Remzi Kitabevi.
- Kunt, V. (2003). Suç ve Çocuk, Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kurtuluş, İ. A. (2019). Epilepsi Hastalarının Anne-Baba Tutumunun Benlik Saygısı ve Yaşam Kalitesine Etkisini Değerlendirilmesi. [Yüksek Lisans Tezi/ Uludağ Üniversitesi].
- Kurtuluş, A., Salman, N., Günbet, G., Boz, B., Cenger, C., Acar, K., (2009). Denizli ilinde 12-15 yaş arasındaki suça sürüklenen çocukların sosyodemografik özellikleri. Pamukkale Tıp Dergisi, 2(1), 8-14.
- Lamborn, S. D., Mounts N. S., Steinberg L. & Dornbusch S. M. (1991). Patterns of competence and adjustment among adolescents from authoritative, authoritarian, indulgent, and neglectful families. *Child Dev*, 62, 1049-1065.
- Laurie, M.H., Warreyn, P., Uriarte, B.V. *et al.* An International Survey of Parental Attitudes to Technology Use by Their Autistic Children at Home. *J Autism Dev Disord* 49, 1517–1530 (2019). <https://doi.org/10.1007/s10803-018-3798-0>
- Limoncu M. (2017). Türk Hukukunda Suça Sürüklenen Çocukların İnfazı. [Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi].
- Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü. (2015). Danışmanlık tedbiri uygulamaları el kitabı. MEB Yayınları.

- Nguyen, HTL, Nakamura, K., Seino, K. ve ark.(2020). Relationships among cyberbullying, parental attitudes, self-harm and suicidal behavior among adolescents: results from a school-based survey in Vietnam: *BMC Public Health* **20**, 476.
- Okumuş H, Karakuş M, Çakır L, Enginyurt Ö, Özer E. Ordu İlinde 2010-2014 Yılları Arasında Suça Sürüklenen Çocukların Değerlendirilmesi. *Klinik Tıp Pediatri Dergisi*. 2016;8(5).
- Onat, T. ve Cenani, A. (1996). *Pediatrinin tarihçesi*. T. Onat (Yay. Haz.). Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Cilt I içinde (ss. 3-16). Eksen Yayınları.
- Ozankaya,Ö.(1975).*Toplum Bilimine Giriş*. Ankara: Ankara Üniversitesi S.B.F.V. Yayınları
- Ögel, K. (2014). Çocuk, suç ve bireyselleştirilmiş iyileştirme. Çocuklar için Adalet Projesi.
- Öğüt,O.,Dursun,Y., Şişmanlar,Ş.G., Çoşkun,A., Sarı,U.,(2020). Suça sürüklenen çocukların sosyodemografik özellikleri, algılanan işlevselliğinin ve anne-baba tutumlarının suça sürüklenme üzerine etkisinin değerlendirilmesi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*. 21(5). 531-536.
- Öter,A. (2018). Çocuk suçluluğunda toplumsal nedenlere sosyolojik bir bakış (Antalya örneği). *21.Yüzyılda Eğitim ve Toplum*, 7: 739-769.
- Özgüven, İ. E. (2001). *Ailede iletişim ve yaşam*. PDREM Yayınları.
- Özmen, A. (1999) *Örnekleme*. Eskişehir, T.C. Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Öztürk H.K. (2017). *Çocukluğun Tarihsel Gelişimi Üzerine Düşünceler*. Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,(3):253-276.
- Öztürk N. (2013).*Suçta Sürüklenen Çocukların Riski Alma Davranışlarının ve Problem Çözme Becerilerinin İncelenmesi*. [Yüksek Lisans Tezi, Haliç Üniversitesi].
- Parmaksız, İ. (2009). Öğretmen adaylarının benlik saygısı düzeylerine göre iyimserlik ve stresle başa çıkma tutumlarının incelenmesi. [Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi].
- Polat, O. (2009). *Kriminoloji: Kriminalistik Üzerine Notlar*. Seçkin Yayıncılık.

- Polat, S. (1986). Ana Baba Tutumlarının Çocukların Öğrenilmiş Çaresizlik Düzeyine Etkisi. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi].
- Resmi Gazete. 15.07.2005. 5395 sayılı “Çocuk Koruma Kanunu”.
- Ryan, R. M., ve Deci, E. L. (2002). An overview of self-determination theory: An organismic dialectical perspective. In E. L. Deci ve R. M. Ryan (Eds.), Handbook of self-determination research (pp. 3-36). Rochester, NY: University of Rochester Press.
- San,E. (2021). Özel yetenekli bireylerde benlik saygısı, iyimserlik ve yaşam doyumunun incelenmesi. [Yüksek Lisans tezi, Bahçeşehir Üniversitesi].
- Sanal. (2021). Türkiye istatistik Kurumu. Retrieved Mayıs 06, 2021,From <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Gelir-ve-Yasam-Kosullari-ArastirmasiBolgesel-Sonuclari-2018-30756>
- Sanal. (2021). Türkiye istatistik Kurumu. Retrieved Nisan 20, 2021,
- Sarı, S.A., Çiçek, A., Bütün, C., Yıldırım,A. (2019).Sivas ilinde suça sürüklenen çocuk olguların sosyodemografik ve klinik özellikleri. Adli Tıp Bülteni, 24(3), 177-182.
- Saygın,Y. (2008). Üniversite öğrencilerinin sosyal destek, benlik saygısı ve öznel iyi oluş düzeyleri çeşitli değişkenler açısından incelenmesi [Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi].
- Semiz,M.,Kesmez,E., Aygün,H., Yıldız,D. (2020). Suça sürüklenen çocukların suça sürüklenme nedenlerine genel bir bakış. [Lisans bitirme tezi, İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi].
- Sevük,H.Y.(1998). Uluslararası Sözleşmelerdeki İlkeler Açısından Çocuk Suçluluğu ile Mücadelede Kurumsal Yaklaşım, Beta Basım Yayım, 1. Basım, s.49-50 .
- Seyhan,B. (2021). Suça sürüklenen çocukların aile işlevselliğinin incelenmesi: Konya il örneği [Yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi].
- Shoemaker, Donald J., Theories of Delinquency, Oxford University Press, Inc., Fourth Edition, Oxford, 2000.
- Skeat, W.W. (1958). An etymological dictionary of the english language. London: Oxford University Press.
- Sokullu Akıncı, F. (2002). Suç nedenleri. https://www.kriminoloji.com/Sucun_Nedenleri_Biyolojik-Fusun_Sokullu.htm

- Steinberg, L., Lamborn, S. D., Dornbusch, S. M. ve Darling, N. (1992). Impact of parenting practices on adolescent achievement: Authoritative parenting, school involvement an encouragement to succeed. *Child Development*, 63, 1266-1281.
- Sümer, N., Gündoğdu Aktürk, E. ve Helvacı, E. (2010). Anne-baba tutum ve davranışlarının psikolojik etkileri: Türkiye’de yapılan çalışmalara toplu bakış. *Türk Psikoloji Yazıları*, 13(25), 42-59.
- Şendil, G. (2003) . Çocuk, Ergen, ve Anne Baba. İstanbul: Çantay Yayınları.
- Şengül, Y. (2021). Epilepsi hastalığı olan çocuklarda damgalama algısı ve benlik saygısı. [Yüksek Lisans tezi, Atatürk Üniversitesi].
- Şentürk, Ş. (2018). Suça Sürüklenmiş Çocukların Sosyo-Demografik Özellikleri Ana-Baba Tutumları Ve Suçun Nedenleri (Amasya Örneği). *Disiplinlerarası Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 2(3), 38-48.
- Talas,C. (1990). Toplumsal Politika, İmge Yayınevi.
- Taner,M.(1985). “Çocuk Niçin Suç İşliyor?”, Suçlu Çocuklar, Suça İtilme Nedenleri ve Eğitim Yolu ile Korunmaları,Adalet Bakanlığı Yayınları, Yeni seri no: 65, s.29.
- Terzi, A.K. (2007). Kent Ölçeğinde Çocuk Suçluluğu Çankaya Örnek Araştırma [Yüksek Lisans tezi, Gazi Üniversitesi].
- Tomanbay İ. Sosyal Çalışma Sözlüğü: Toplumbilim, Ruhbilim, Eğitimbilim, Yöntem Bilim, Nüfus Bilim, Hukuk ve Ekonomi Boyutlarıyla. Selvi Yayınevi, Ankara, 1999: 35.
- Topçuoğlu, T. (2014). Kriminolojide pozitivist okul. http://hukuk.istanbul.edu.tr/wpcontent/uploads/2014/10/Kriminoloji-1_30Ekim2014.pdf.
- Toprak, A. (2019) Ergenlerde Algılanan Ana Baba Tutumu ile Duygusal Özerklik ve Sır Saklama Arasındaki İlişkinin İncelenmesi [Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi]
- Toroslu N, Feyzioğlu M. Türk Ceza Kanunu Ceza Muhakemesi Kanunu ve İlgili Kanunlar. Savaş Yayınları, Ankara, 2015: 758-9.
- Tuncer,O. (1980). Çocuk ve Eğitim. Ankara: Türk Eğitim Derneği Yayınları.

- Turan, İ. (2012). Suça Sürüklenen Çocuklar:Kocaeli Örneği. [Yüksek Lisans tezi, Sakarya Üniversitesi].
- Tuzcuoğlu, N. (2003). Anne baba olmanın altın kuralları, Bir aile olmak. İstanbul: Morpa Yayınları.
- TÜİK, Türkiye İstatistik Kurumu. Güvenlik Birimine Gelen Getirilen Çocuklar (Ağustos 2018). <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Güvenlik-Birimine-Gelen-veya-Getirilen-Cocuklar-2017-27609>.
- TÜİK, Türkiye İstatistik Kurumu. Güvenlik Birimine Gelen Getirilen Çocuklar (Ağustos 2018). <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Güvenlik-Birimine-Gelen-veya-Getirilen-Cocuklar-2017-27609>.
- Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlük. Erişim adresi: http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.55d4f87c246880.37258587. Erişim tarihi:16.02.2020.
- Türk Dil Kurumu Resmi İnternet Sayfası, www.tdk.gov.tr , (Erişim tarihi: 23.11.2015).
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2014a). Ceza infaz kurumu istatistikleri prison statistics 2013. Türkiye İstatistik Kurumu Matbaası.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2016). Güvenlik birimine gelen veya getirilen çocuk istatistikleri veri tabanı. <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=98&locale=tr>
- Unicef. (1998). Çocuk Haklarına Dair Sözleşme Uygulama El Kitabı. Ankara: Ajans Türk Basın Ve Basım A.Ş
- Uysal,Z.Ç. (2019). *Üniversite öğrencilerinde alkol ve madde kullanımının anne-baba tutumu, belik saygısı, sosyal destek ile ilişkisinin incelenmesi*. [Yüksek Lisans Tezi, Üsküdar Üniversitesi].
- Uzun,Z. (2015). Suç ve değer ilişkisi: suça sürüklenen çocuklar üzerine bir araştırma[Yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi].
- Ünal, C. (1972). İnsanları anlama kabiliyeti. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, (5.3-4),71-93.
- Yamak, O. (2019). Kocaeli Üniversitesi Tıp Fakültesi Adli Tıp Bilim Dalı'na başvuran suça sürüklenen çocukların değerlendirilmesi [Uzmanlık tezi, Kocaeli Üniversitesi].

- Yavuzer H. (1993) Çocuk Psikolojisi. (9. Basım). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer H. (1998). Ana Baba Okulu. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer H. (2011) Çocuk ve Suç, 13.Baskı, s.26,27,30,31,133-169, 178, 190, 213, Remzi Kitabevi, İstanbul
- Yavuzer H. Çocuk ve Suç. Remzi Kitabevi, İstanbul, 2006: 103.
- Yavuzer H: Psikosoyal Açıdan Çocuk Suçluluğu. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, Özdem Kardeşler Matbaası 1987;46–47.
- Yavuzer, H. (1987). *Çocuk Psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi
- Yavuzer, H. (1993). Çocuk ve suç (7. baskı). Ankara: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (2000), Anne-baba ve Çocuk, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Yavuzer, H. (2000). Eğitim ve Gelişim Özellikleriyle Okul Çağı Çocuğu. İstanbul: Remzi Kitabevi
- Yavuzer, H. (2009). Ana-baba ve çocuk. İstanbul: Remzi Kitabevi
- Yavuzer,H.(2011). Çocuk ve Suç, Remzi Kitabevi, 10.Basım, 133-134
- Yıldırım,K.Ç.(2012). Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalında 2006-2011 yılları arasında muayene edilen, kanunla ihtilafa düşen çocukların değerlendirilmesi. [Yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi].
- Yılmaz,A. (2009). Suça yönelmiş ve yönelmemiş 14-18 yaş arası ergenlerin empati düzeylerinin ana-baba tutumlarının incelenmesi[Yüksek lisans tezi, Uludağ Üniversitesi].
- Yılmaz,G., G. (2009). Suça sürüklenen ve sürüklenmeyen ergenlerin benlik saygısı düzeyinin karşılaştırılması [Yüksek lisans tezi, Maltepe Üniversitesi].
- Yılmaz,G., G. (2009). Suça sürüklenen ve sürüklenmeyen ergenlerin benlik saygısı düzeyinin karşılaştırılması [Yüksek lisans tezi, Maltepe Üniversitesi].
- Yiğit,P.(2020). Aydın ilinde suça sürüklenen çocukların değerlendirilmesi [Uzmanlık Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi].
- Yörükoğlu, A. (1982). *Çocuk ruh sağlığı*. İstanbul: Özgür Yayınları.
- Zastrow, C. ve Krist Ashman, K. (2014). İnsan Davranışı ve Sosyal Çevre I, Bebeklik-ÇocuklukErgenlik, Ankara, Nika Yayınevi.

5237 sayılı Türk Ceza Kanununun (TCK).Resmi Gazete.2004;251611
<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5237.pdf>. Erişim tarihi:
20.02.2020

EKLER

Ek 1. Çağ Üniv. Tez Anket İzin İstek Formu

T.C	
ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ	
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ	
TEZ/ ARAŞTIRMA / ANKET / ÇALIŞMA İZİNİ / ETİK KURULU İZİNİ TALEP FORMU VE ONAY TUTANAK FORMU	
ÖĞRENCİ BİLGİLERİ	
T.C. NOSU	
ADI VE SOYADI	Emre Alpaslan
ÖĞRENCİ NO	201910010
TEL. NO.	
E - MAİL ADRESLERİ	
ANA BİLİM DALI	Psikoloji
HANGİ AŞAMADA OLDUĞU (DERS / TEZ)	Tez
İSTEKDE BULUNDUĞU DÖNEME AİT DÖNEMLİK KAYDININ YAPILIP- YAPILMADIĞI	2021 / 2022 - GÜZ / BAHAR DÖNEMİ KAYDINI YENİLEDİM.
ARAŞTIRMA/ANKET/ÇALIŞMA TALEBİ İLE İLGİLİ BİLGİLER	
TEZİN KONUSU	Suçta Sürüklenen Çocuklarda Algılanan Ana Baba Tutumunun Empati Kurma Becerisi ve Benlik Saygısı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi
TEZİN AMACI	Bu çalışmada suçta sürüklenen çocukların algıladıkları ana baba tutumlarının çocukların benlik saygısı ve empati kurma becerisine olan etkisi incelenmektedir. Araştırma kapsamında bazı demografik özelliklere göre suçta sürüklenen çocukların profilleri ortaya çıkartılarak bazı önlemlerin alınması amaçlanmaktadır.
TEZİN TÜRKÇE ÖZETİ	Araştırmamız, yaşları 13 ile 18 arasında değişmekte olan göstermekte olan 140 suçta sürüklenmiş çocuğun algıladıkları anne ve baba tutumlarının benlik saygısı ve empati kurma becerileri arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla ortaya konulmuştur. Son zamanlarda suçta sürüklenen çocuklarda artış olduğu görülmeye rağmen bu konuyla ilintili olarak sınırlı sayıda çalışmanın yapılmış olması göz önünde bulundurulduğunda çalışmamız suçta sürüklenen çocukların profillerinin oluşturularak erken müdahale edilmesine olanak sağlaması açısından önem arz etmektedir.
ARAŞTIRMA YAPILACAK OLAN SEKTÖRLER/ KURUMLARIN ADLARI	Kocaeli Adliyesi
İZİN ALINACAK OLAN KURUMA AİT BİLGİLER (KURUMUN ADI- ŞUBESİ/ MÜDÜRLÜĞÜ - İLİ - İLÇESİ)	Adalet Bakanlığı
YAPILMAK İSTENEN ÇALIŞMANIN İZİN ALINMAK İSTENEN KURUMUN HANGİ İLÇELERİNE/ HANGİ KURUMUNA/ HANGİ BÖLÜMÜNDE/ HANGİ ALANINA/ HANGİ KONULARDA/ HANGİ GRUBA/ KİMLERE/ NE UYGULANACAĞI GİBİ AYRINTILI BİLGİLER	Adalat Bakanlığı bünyesinde Kocaeli ilinde bulunan Kocaeli Adliyelerinde 2020 ve 2021 yılında çocuk mahkemesi hakimince uzmanlar vasıtasıyla sosyal inceleme raporu hazırlanma talebinde bulunulan 140 suçta sürüklenen çocuk ile çalışma gerçekleştirilmiştir.
UYGULANACAK OLAN ÇALIŞMAYA AİT ANKETLERİN/ ÖLÇEKLERİN BAŞLIKLARI/ HANGİ ANKETLERİN - ÖLÇELERİN UYGULANACAĞI	Kişisel Bilgi Formu, KA-Sİ Empati Eğilim Ölçeği Ergen Formu, Ana-Baba Tutum Ölçeği, Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği
EKLER (ANKETLER, ÖLÇEKLER, FORMLAR, ... V.B. GİBİ EVRAKLARIN İŞİMLERİYLE BİRLİKTE KAÇ ADET/SAYFA OLDUKLARINA AİT BİLGİLER İLE AYRINTILI YAZILACAKTIR)	1) Kişisel Bilgi Formu (3) Sayfa 2) Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği (1) Sayfa ... 3) KA-Sİ Empati Eğilim Ölçeği Çocuk ve Ergen Formu (KA-Sİ EEÖ)(1) Sayfa 4) Ana Baba Tutum Değerlendirme Ölçeği (1) Sayfa

ÖĞRENCİNİN ADI - SOYADI: Emre ALPASLAN		ÖĞRENCİNİN İMZASI: Enstitüsü müdürlüğünde evrak asli imzalıdır. TARİH: 03 /10/ 2022				
TEZ/ ARAŞTIRMA/ANKET/ÇALIŞMA TALEBİ İLE İLGİLİ DEĞERLENDİRME SONUCU						
1. Seçilen konu Bilim dünyasına katkı sağlayabilecektir.						
2. Anılan konu Psikoloji alanı içerisine girmektedir.						
1.TEZ DANIŞMANININ ONAYI	2.TEZ DANIŞMANININ ONAYI (VARSA)	ANA BİLİM DALI BAŞKANININ ONAYI		SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRÜNÜN ONAYI		
Adı - Soyadı: Nurgül ÖZPOYRAZ	Adı - Soyadı: Mustafa KALE	Adı - Soyadı: Şükrü UĞUZ		Adı - Soyadı: Murat KOÇ		
Unvanı: Prof. Dr.	Unvanı: Doç.Dr.	Unvanı: Prof. Dr.		Unvanı: Doç. Dr.		
İmzası: Evrak onayı e-posta ile alınmıştır.	İmzası: Evrak onayı e-posta ile alınmıştır.	İmzası: Evrak onayı e-posta ile alınmıştır.		İmzası: Enstitüsü müdürlüğünde evrak asli imzalıdır.		
... / ..... / 20....	.... / .... / 20....	..... / ..... / 20.....		.... / .... / 20...		
ETİK KURULU ASIL ÜYELERİNE AİT BİLGİLER						
Adı - Soyadı: Şehnaz ŞAHİNKARAKAŞ	Adı - Soyadı: Yücel ERTEKİN	Adı - Soyadı: Deniz Aynur GÜLER	Adı - Soyadı: Mustafa BAŞARAN	Adı - Soyadı: Mustafa Tevfik ODMAN	Adı - Soyadı: Hüseyin Mahir FISUNOĞLU	Adı - Soyadı: Jülide İNÖZÜ
Unvanı : Prof. Dr.	Unvanı : Prof. Dr.	Unvanı: Prof. Dr.	Unvanı : Prof. Dr.	Unvanı: Prof. Dr.	Unvanı : Prof. Dr.	Unvanı : Prof. Dr.
İmzası :	İmzası :	İmzası :	İmzası :	İmzası :	İmzası :	İmzası : .....
Enstitüsü müdürlüğünde evrak asli imzalıdır.	Enstitüsü müdürlüğünde evrak asli imzalıdır.	Enstitüsü müdürlüğünde evrak asli imzalıdır.	Enstitüsü müdürlüğünde evrak asli imzalıdır.	Enstitüsü müdürlüğünde evrak asli imzalıdır.	Enstitüsü müdürlüğünde evrak asli imzalıdır.	Enstitüsü müdürlüğünde evrak asli imzalıdır.
Etik Kurulu Jüri Başkanı - Asil Üye	Etik Kurulu Jüri Asil Üyesi	Etik Kurulu Jüri Asil Üyesi	Etik Kurulu Jüri Asil Üyesi	Etik Kurulu Jüri Asil Üyesi	Etik Kurulu Jüri Asil Üyesi	Etik Kurulu Jüri Asil Üyesi
OY BİRLİĞİ İLE	☒	Çalışma yapılacak olan tez için uygulayacak olduğu Anketleri/Formları/Ölçekleri Çağ Üniversitesi Etik Kurulu Asil Jüri Üyelerince İncelenmiş olup, ... / ..... / 20..... - ..... / ..... / 20..... tarihleri arasında uygulanmak üzere gerekli iznin verilmesi tarafımızca uygundur.				
OY ÇOKLUĞU İLE	☐					
AÇIKLAMA: BU FORM ÖĞRENCİLER TARAFINDAN HAZIRLANDIKTAN SONRA ENSTİTÜ MÜDÜRLÜĞÜ SEKRETERLİĞİNE ONAYLAR ALINMAK ÜZERE TESLİM EDİLECEKTİR. AYRICA FORMDAKİ YAZI ON İKİ PUNTO OLACAK ŞEKİLDE YAZILACAKTIR.						

Ek 2. Gönüllü Katılım Formu

Sevgili Katılımcı,

Yüksek lisans tez çalışması Emre ALPASLAN tarafından Kocaeli Adliyesinde suçla sürüklenen çocuklara yönelik gerçekleştirilen bir çalışmadır. Çalışmanın amacı katılımcılar hakkında bilgi toplamaktır. Ankette sizden kimliğinizi belirleyici hiçbir bilgi istenmemektedir. Cevaplarınız tamamen gizli tutulacak ve araştırmacılar tarafından değerlendirilerek bilimsel çalışmada kullanılacaktır. Genel olarak rahatsız hissettiğiniz herhangi bir soru bulunmamakla beraber sizi rahatsız eden bir durumda cevaplamayı yarı da bırakabilirsiniz. Anket uygulayıcısına konu hakkında bilgi vermeniz yeterlidir. Çalışmaya katıldığınız için şimdiden teşekkür ederiz.

Bu çalışmaya tamamen gönüllü olarak katılıyorum ve istediğim zaman yarı da kesip çıkabileceğimi biliyorum. Verdiğim bilgilerin bilimsel amaçlı yayınlarda kullanılmasını kabul ediyorum.

Ad/Soyad

Tarih

İmza

Ek 3. Kişisel Bilgi Formu

Değerli Katılımcı

Çağ Üniversitesi Psikoloji Anabilim Dalı'nda yapmakta olduğum yüksek lisans tez çalışmamla ilgili olarak sizlerin ana baba tutumlarının benlik saygısına ve empati kurma becerisine olan ilişkinin belirlenmesi amaçlanmıştır. ilgili bir araştırma yürütmekteyim. Sizden istenilen, aşağıdaki soruları size uygun olan seçeneği işaretleyerek cevaplandırmanızdır. Cevaplarınız gizli tutulacak ve başka bir amaçla kullanılmayacaktır. İlgi ve katkılarınız için teşekkür ederim.

Emre ALPASLAN

1)Doğum yeriniz:

2) Yaşınız: 13 ( ) 14 ( ) 15 ( ) 16 ( ) 17 ( ) 18 ( )

3) Cinsiyetiniz: ( )Kadın ( )Erkek

4) Eğitim düzeyiniz: ( ) Okula gitmemiş ( ) ilkokul ( ) ortaokul ( ) lise ( ) okul terk

5) Geçmişte kullandığınız madde ya da maddeler:

( )yok ( )sigara ( )alkol ( )uyuşturucu

6) Aile türünüz:

( ) Çekirdek(anne-baba-çocuklar) ( ) Geniş (anne-baba-çocuklar ve diğer akrabalar)

( ) Parçalanmış aile(Boşanmış, ayrı)

7) Kardeş sayınız(siz dâhil): ( ) Tek çocuk, ( ) 2-3 kardeş, ( ) 4 ve daha fazla kardeş

8) Kaçınıcı çocuk olduğunuz: ( ) İlk çocuk, ( ) Ortanca/Ortancalardan biri, ( ) Son çocuk

9) Kiminle yaşıyorsun?

( ) Çekirdek aile ( ) Büyük geleneksel aile ( ) Anne, baba boşanmış, anne yanında yaşıyor. ( ) Anne, baba boşanmış, baba yanında yaşıyor. ( ) Diğer (Yetiştirme yurdu,

vs vs.)

10) Annenizin eğitim durumu? 1-Okur-yazar değil ( ) 2- İlkokul mezunu ( )

3-Ortaokul mezunu ( ) 4-Lise mezunu ( ) 5-Üniversite Mezunu ( )

11) Annenizin Mesleği?

( )1-Ev Hanımı ( )2- Serbest Meslek ( ) 3- Memur ( )4- İşçi

12) Babanızın eğitim durumu? 1-Okur-yazar değil ( ) 2- İlkokul mezunu ( ) 3-

Ortaokul mezunu ( ) 4-Lise mezunu ( ) 5-Üniversite Mezunu ( )

13) Babanızın Mesleği?

( )1- Çalışmıyor ( )2- Serbest Meslek ( )3- Memur ( )4- İşçi

14) Ailenizin toplam aylık geliri 1404 TL'den az ( ) 1404-3000 TL ( ) 3000-4500 TL

( ) 4500 TL'den fazla ( )

15) Suça karışma dereceniz: ( ) kendim işledim ( ) suç işleyene yardım ettim

16) Suçu kim/kimlerle nasıl gerçekleştirdiniz: ( ) tek başıma ( ) arkadaşlarım ile

birlikte ( ) çete ile birlikte

17) Suçta Mükerrerlik: 1-İlk defa yargılanıyor ( ) 2-İkinci Yargılaması ( ) 3-Üç veya

daha fazla yargılaması var ( )

Ek 4. Tez Etik İzin İstek Yazısı

T.C.
ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü

Sayı : E-23867972-050.01.04-2100011429

27.12.2021

Konu : Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği
Kurulu Kararı Alınması Hk.

REKTÖRLÜK MAKAMINA

İlgi: 09.03.2021 tarih ve E-81570533-050.01.01-2100001828 sayılı Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu konulu yazımız.

İlgi tarihli yazınız kapsamında Üniversitemiz Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesindeki Lisansüstü Programlarda halen tez aşamasında kayıtlı olan **Emre Alpaslan** isimli öğrencimize ait tez evraklarının "Üniversitemiz Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu Onayları" alınmak üzere Ek'te sunulmuş olduğunu arz ederim.

Doç. Dr. Murat KOÇ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

Ek 5. Çağ Üniv. Rektörlüğünün Tez Etik İzin Yazısı

T.C.
ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ
Rektörlük

Sayı : E-81570533-044-2100011518
Konu : Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği
Kurul İzni Hk.

29.12.2021

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : a) 27.12.2021 tarih ve E-23867972- 050.01.04-2100011429 sayılı yazınız.
b) 23.12.2021 tarih ve E-23867972- 050.01.04-2100011378 sayılı yazınız.
c) 23.12.2021 tarih ve E-23867972- 050.01.04-2100011391 sayılı yazınız.
ç) 24.12.2021 tarih ve E-23867972- 050.01.04-2100011401 sayılı yazınız.

İlgi yazılarda söz konusu edilen Emre Alpaslan, Rumeysa Özkale, Hatice Kübra Turğut ve Naime Ördek isimli öğrencilerimizin tez evrakları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulunda incelenerek uygun görülmüştür.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Prof. Dr. Ünal AY
Rektör

Ek 6. Çağ Üniv. Tez Anket İzin İstek Yazısı

T.C.
ÇAĞ ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü

Sayı : E-23867972-044-2100011576
Konu : Emre Alpaslan'ın Tez Anket İzni
Hk.

31.12.2021

ADALET BAKANLIĞINA

Psikoloji Tezli Yüksek Lisans Programında kayıtlı **Emre Alpaslan** isimli öğrencimizin, **“Suça Sürüklenen Çocuklarda Algılanan Ana Baba Tutumlarının Empati Kurma Becerisine ve Benlik Saygısına Olan Etkisi”** konulu tez çalışması Üniversitemiz öğretim üyeleri **Prof. Dr. Nurgül ÖZPOYRAZ 1.Tez Danışmanı, Dr. Öğr. Üyesi Mustafa KALE 2.Tez Danışmanlığında** halen yürütülmektedir. Adı geçen öğrenci tez çalışmasında **Bakanlığınız bünyesinde Kocaeli ilinde bulunan İzmit, Gebze, Körfez Adliyeleri, Sakarya ilinde bulunan Sakarya Adliyesi, İstanbul ilinde bulunan Çağlayan, Kartal, Bakırköy Adliyelerinde 2020 ve 2021 yıllarında hakim tarafından uzmanlar vasıtasıyla sosyal inceleme raporu hazırlanma talebinde bulunulan suça sürüklenen çocukları** kapsamak üzere kopyası Ek’lerde sunulan anket uygulamasını yapmayı planlamaktadır. Üniversitemiz Etik Kurulunda yer alan üyelerin onayları alınmış olup, gerekli iznin verilmesini bilgilerinize sunarım.

Prof. Dr. Ünal AY
Rektör

Ek 7. Tez Anket İzin Yazısı

**T.C.
KOCAELİ
ÇOCUK MAHKEMESİ**

Sayı : 2022/295 Muh 30.05.2022

SN. EMRE ALPASLAN
Psikolog

Çağ Üniversitesi Psikoloji bölümünde devam ettiğiniz yüksek lisans eğitimi kapsamında suça sürüklenen çocuklarda algılanan ana bana tutumlarının empati kurma becerine ve benlik saygısına olan etkisi konulu tez çalışması için izin verilmesi talebiniz ile ilgili Kocaeli Çocuk Mahkememizce,

2020-2021 yıllarında kovuşturması devam eden dava dosyaları ile karara çıkmış ancak henüz arşive kaldırılmamış dava dosyaları bakımından davaların gizliliği ilkesinin ihlal edilmemesi, şahıslara ait kişisel verilen korunmasında gereken titizliğin gösterilmesi aksi davranışın her zaman ilgililerin muahezesini mucip olacağı hatırdan çıkarılmadan ve yine bilimsel araştırma amacı dışında da kullanılmaması şartları ile dosya inceleme konusunda tarafınıza izin verilmiştir.

Bilgilerinize rica olunur.

Hakim

Ek 8. Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği

Aşağıdaki cümleleri okuyarak sizin için uygun olan şıkkı işaretleyiniz

1- Kendimi en az diğer insanlar kadar değerli buluyorum

a. Çok doğru b. Doğru c. Yanlış d. Çok yanlış

2- Bazı olumlu özelliklerim olduğunu düşünüyorum.

a.Çok doğru b. Doğru c. Yanlış d. Çok yanlış

3- Genelde kendimi başarısız bir insan olarak görme eğilimindeyim.

a.Çok doğru b. Doğru c. Yanlış d. Çok yanlış

4- Ben de diğer insanların birçoğunun yapabildiği kadar bir şeyler yapabilirim.

a. Çok doğru b. Doğru c. Yanlış d. Çok yanlış

5- Kendime gurur duyacak fazla bir şey bulamıyorum.

a. Çok doğru b. Doğru c. Yanlış d. Çok yanlış

6- Kendime karşı olumlu bir tutum içindeyim.

a. Çok doğru b. Doğru c. Yanlış d. Çok yanlış

7- Genel olarak kendimden memnunum.

a. Çok doğru b. Doğru c. Yanlış d. Çok yanlış

8- Kendime karşı daha fazla saygı duyabilmeyi isterdim.

a. Çok doğru b. Doğru c. Yanlış d. Çok yanlış

9- Bazen kesinlikle kendimin işe yaramadığını düşünüyorum.

a. Çok doğru b. Doğru c. Yanlış d. Çok yanlış

10- Bazen kendimin hiç de yeterli bir insan olmadığını düşünüyorum.

a. Çok doğru b. Doğru c. Yanlış d. Çok yanlış

Ek 9. Ka-Si Empati Eğilim Ölçeği Ergen Formu

		(1) Bana hiç uygun değil	(2) Bana biraz uygun	(3) Bana oldukça uygun	(4) Bana tamamen uygun
<p>AÇIKLAMA: Sevgili öğrenciler aşağıda bazı durumlara ilişkin düşünceler ifade eden cümleler bulunmaktadır. Lütfen her cümleyi dikkatlice okuyarak o durumun size ne kadar uyduğunu düşünün ve kararınıza en uygun seçeneğin içine çarpı koyarak düşüncenizi belirtin. Cevaplarınızın kimseyle paylaşılmayacağından emin olun. Bu anketin sizin okul çalışmalarınızla bir ilgisi yoktur. Sizden düşüncelerinizi içten bir şekilde ifade etmeniz beklenmektedir. Lütfen tüm soruları cevaplamaya çalışın</p>					
1	Bir arkadaşım bir başarısından dolayı ödül aldığında onun sevincini ben de hissederim.	( )	( )	( )	( )
2	Bir arkadaşım öğretmen tarafından azarlandığında üzülürüm.	( )	( )	( )	( )
3	Sıkıntısı olan arkadaşlarım konuşmak için önce benim yanıma gelirler.	( )	( )	( )	( )
4	Karşımdaki kişiyi uzun süre dikkatle dinleyebilirim.	( )	( )	( )	( )
5	Arkadaşları tarafından dışlanan birini gördüğümde üzülürüm.	( )	( )	( )	( )
6	Karşımda ağlayan birini gördüğümde benim de gözlerim dolar.	( )	( )	( )	( )
7	Bir arkadaşım başından geçen üzücü bir olay anlattığında ben de kendimi üzgün hissederim.	( )	( )	( )	( )
8	Arkadaşlarımın canını sıkan bir şeyler olduğunda onlar söylemeseler de hal ve hareketlerinden anlarım.	( )	( )	( )	( )
9	Arkadaşlarımı anlama konusunda başarılı olduğuma inanıyorum.	( )	( )	( )	( )
10	Arkadaşlarım sorunlarını benimle rahatlıkla paylaşırlar.	( )	( )	( )	( )
11	Arkadaşlarım benimle konuştuktan sonra kendilerini iyi hissettiklerini söylerler.	( )	( )	( )	( )
12	Üzgün ve morali bozuk bir arkadaşımı gördüğümde benim de moralim bozulur.	( )	( )	( )	( )
13	Karşımda acı çeken birini gördüğümde aynı acıyı ben de hissederim.	( )	( )	( )	( )
14	Bir arkadaşım haksızlığa uğradığında üzülürüm.	( )	( )	( )	( )
15	Televizyonda ya da sinemada üzücü şeyler seyrettiğimde ben de üzülürüm	( )	( )	( )	( )
16	Bir arkadaşımın sorununu anlamak için onu sonuna kadar dinlerim.	( )	( )	( )	( )
17	Canı yanmış bir hayvan gördüğümde üzülürüm	( )	( )	( )	( )

Ek 10. Anne-Baba Tutumunu Değerlendirme Ölçeği (ABTDÖ)

1. Beni her zaman anlamaya çalışır.
2. Beni ilgilendiren konulardaki kararları her zaman kendisi verir.
3. Kendime ilişkin ufak tefek kararları almaya beni özendirir.
4. Kendi koyduğu kurallara uymamı ister.
5. Ben bir şey anlatırken sözümü kesmez.
6. Onun istediği gibi davranmazsam, beni cezalandırır
7. Kendimi önemli ve değerli bir kişi olarak görmeme yardımcı olur
8. Kendi fikirlerini kabul etmem için beni zorlar.
9. Evde fikirlerimi rahatça anlatmamı doğal karşılar
10. Beni cezalandırmak yerine, sorunları benimle konuşarak çözümlenmeye çalışır.
11. Okulda çok başarılı olmam için beni öylesine zorlar ki zayıf not almaktan çok korkarım.
12. Bir güçlükle karşılaştığımda, istediğim yardımı sağlar.
13. Küçük hatalarımı bile şiddetle cezalandırır
14. Hiçbir konuda kişisel görüşümü sormaz
15. En ufak eşyayı kaybetsem bile, beni cezalandırır
16. Bana bir şey alınırken, birlikte karar veririz.
17. Bir şeyi yapmamı istediğinde hiçbir bahane kabul etmez
18. Merak ettiğim konularda sorduğum soruları cevaplandırmaya çalışır
19. Gelecekle ilgili planlarımı dikkatle dinler, fakat hiçbir zaman, amaçlarımı belirlemeye çalışmaz
20. Haklı olduğum zaman, bunu bana açıkça söyler.
21. Beni o kadar çok kontrol eder ki, bazen çok bunalırım
22. Beni sık sık döverek cezalandırır
23. Ancak istediği gibi davrandığım zaman, bana sevgi gösterir
24. Ailemizle ilgili bir karar alınırken, benim fikirlerimi de dikkate alır.
25. Yapabileceğimden fazlasını yapmam için beni zorlar
26. Neyi, nasıl yapacağıma her zaman o karar verir.